

Tiina Nurhonen

OPPILASHUOLTOA EKALUOKKALAISILLE

Vanhempien
kokemuksia tuesta ja osallisuudesta
Mikkelissä

Opinnäytetyö
Sosiaalialan koulutusohjelma

Lokakuu 2016

MAMK

University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

	Opinnäytetyön päivämäärä 31.10.2016
Tekijä(t) Tiina Nurhonen	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Sosiaalialan koulutusohjelma Sosionomi (AMK)
Nimeke Oppilashuoltoa ekaluokkalaisille - Vanhempien kokemuksia tuesta ja osallisuudesta Mikkelissä	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa vanhempien kokemuksia ja toiveita tuesta ja osallisuudesta lapsen siirryttyä esiopetuksesta kouluun. Tutkimuksella haettiin tietoa lapsen ja vanhempien saamasta tuesta, yhteistyön toimivuudesta ja vanhempien toiveista vaikuttaa ja osallistua lapsensa koulun toimintaan. Lisäksi tavoitteena oli löytää keinoja lasten hyvinvoinnin parantamiseen koulussa.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin määrällisenä eli kvantitatiivisena kartoittavana kyselytutkimuksena. Aineisto muodostui 102 ensimmäisen luokan oppilaan vanhemman vastauksista. Aineistonkeruutapana oli sähköinen Webropol-kyselylomake, joka lähetettiin Wilman välityksellä kaikille Mikkelin kaupungin ensimmäisten luokkien vanhemmille. Tutkimusaineisto analysoitiin aineistolähtöisesti. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostuu aiheen kannalta tärkeän oppilashuollon toiminnan kuvaamisesta ja tutkimuskysymysten kannalta keskeisten käsitteiden, varhaisen välittämisen ja tuen sekä osallisuuden määrittelystä.</p> <p>Tuloksista selvisi, että vanhemmat toivoivat lisää tietoa sekä lapsen että vanhemman erilaisista tukimuodoista. Tukea toivottiin myös nykyistä enemmän. Vanhemmat ja heidän lapsensa olivat saaneet tukea useilta eri tahoilta, sekä koulusta että koulun ulkopuolelta. Suurin osa vanhemmista kertoi perheen hyötyneen saamastaan tuesta. Huolta vanhemmille aiheuttivat mm. lapsen kaverisuhteet ja lapsen liian suuri vastuu. Vanhemmat olivat hyvin kiinnostuneita vaikuttamaan ja osallistumaan lapsensa koulun toimintaan. Yhteistyöltä vanhemmat toivoivat avoimuutta ja rehellisyyttä, keskustelevaa vuorovaikutusta, ongelma-kohtiin puuttumista ja välittämistä. Myös tietoa ja palautetta arjen sujumisesta koulussa toivottiin.</p> <p>Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää perusopetuksen oppilashuollon, esi- ja perusopetuksen siirtymävaiheen sekä kodin ja koulun yhteistyön kehittämisessä ja niistä voidaan saada ideoita perheiden tuen kehittämiseen.</p>	
Asiasanat (avainsanat) Oppilashuolto, koulukuraattori, koulun sosiaalityö, osallisuus, varhainen tuki, varhainen välittäminen, hyvinvointi, yhteistyö	
Sivumäärä 65 + 19	Kieli Suomi
Huomautus (huomautukset liitteistä) Liitteinä tutkimuslupahakemus, saatekirje ja tutkimuksen kysymykset	
Ohjaavan opettajan nimi Arja Salakka	Opinnäytetyön toimeksiantaja Mikkelin kaupunki, perusopetus

DESCRIPTION

	Date of the bachelor's thesis 31.10.2016
Author(s) Tiina Nurhonen	Degree programme and option Degree Programme in Social Work Bachelor of Social Services
Name of the bachelor's thesis Student welfare for first class students – Parents' experiences of support and participation in Mikkeli	
Abstract <p>The purpose of this thesis was to survey parents' experiences and wishes of support and participation during the time when their children begin the comprehensive school. The investigation focused on the support for the children and parenting, collaboration and the parents' wishes to work and participate in the operation of their children's school. In addition, the aim was to find methods to improve children's well-being at school.</p> <p>The thesis was carried out as a quantitative survey. The material consists of 102 first grade pupil's parent's responses. The data was collected with an e-Webropol questionnaire, which was sent to all parents of first grade pupils through Wilma in the city of Mikkeli. The research material was analysed by grounded data analysis. The theoretical framework of this thesis defines the essential terms of student welfare, participation and early care and support.</p> <p>According to the results of the study the parents wished for more information about the different ways of supporting both the child and the parents. Furthermore, the parents wanted more support than they were getting at the time of survey. Parents and children had received support from several different professionals at school and outside school. Most of the parents told that the family had benefited from the support received. The parents were concerned about their children's loneliness and too many responsibilities. The parents were very interested in working and participating the functioning of their children's school. They were wanted open, honest and conversational interaction, intervening in difficult situations and caring. Information and feedback of everyday school life were also considered important.</p> <p>The results of this thesis can be used in the development of the student welfare of comprehensive school, preschool-comprehensive school phase and collaboration of school and families. In addition, the results can give new ideas for developing the family support services.</p>	
Subject headings, (keywords) Student welfare, school social work, a school social worker, participation, early support, early care, well-being, collaboration	
Pages 65 + 19	Language Finnish
Remarks, notes on appendices Appendices: research permit application, cover letter and questions of inquiry	
Tutor Arja Salakka	Bachelor's thesis assigned by The Education and Culture Department of the City of Mikkeli

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	OPPILASHUOLTO	3
2.1	Oppilashuolto.....	3
2.2	Oppilashuoltotyön luonne.....	5
2.3	Yhteisöllinen ja yksilökohtainen oppilashuolto.....	6
2.4	Oppilashuoltopalvelut.....	8
3	OSALLISUUS	9
3.1	Osallisuus kouluyhteisössä	10
3.2	Toimiva yhteistyö lisää osallisuutta.....	12
3.3	Riittävän tiedon saaminen ja tiedon siirtyminen osallisuuden tukena.....	14
4	VARHAINEN VÄLITTÄMINEN JA TUKI KOULUSSA	15
4.1	Varhainen välittäminen ja tuki kouluyhteisössä.....	15
4.2	Tuen tarpeiden tunnistaminen ja toimintahuolen herätessä.....	19
4.3	Koulukuraattori varhaisen tuen tarjoajana.....	20
4.4	Oppimisen ja koulunkäynnin tuki.....	22
4.5	Yhteistyö varhaisen tuen välineenä	24
4.6	Varhaisen välittämisen ja tuen haasteita.....	25
5	TUTKIMUKSEN TEHTÄVÄT JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	27
6	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	28
6.1	Tutkimusmenetelmä	28
6.2	Aineisto ja aineiston keruumenetelmä.....	29
6.3	Aineiston analyysimenetelmä.....	32
6.4	Opinnäytetyön prosessi.....	33
6.5	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	35
7	OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	38
7.1	Tutkimustulokset	38
7.2	Lapsen tuki.....	39
7.3	Tuki vanhemmuuteen	44
7.4	Lapsen kouluhyvinvointi	46
7.5	Osallisuus.....	48
7.6	Tulosten yhteenveto.....	50

7.6.1	Varhainen välittäminen ja tuki.....	51
7.6.2	Osallisuus.....	54
8	POHDINTA	55
	LÄHTEET	62

LIITTEET

- 1 Vanhempien toiveet vaikuttaa ja osallistua
- 2 Tutkimuslupahakemus
- 3 Kyselyn saatekirje
- 4 Tutkimuksen kysymykset

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa ensimmäisen luokan oppilaiden vanhempien kokemuksia ja toiveita lapsen ja vanhemmuuden tuesta sekä vanhempien osallisuudesta. Sähköinen Webropol-kysely, jolla pystyttiin tavoittamaan lähes kaikki ensimmäisten luokkien vanhemmat, toteutettiin syksyllä 2016. Tutkimustuloksia oli tarkoitus hyödyntää Mikkelin kaupungin perusopetuksen ja oppilashuollon toiminnan kehittämisessä sekä ideoiden löytämisessä perheiden palveluiden kehittämiseen. Opinnäytetyössä keskityttiin pääasiassa koulukuraattorin mahdollisuuksiin tukea lapsia ja perheitä, vanhemmuutta ja lapsen hyvinvointia lapsen aloittaessa koulun.

Erilaiset elämän siirtymävaiheet ovat sekä lapsen että hänen vanhempiensa elämässä suuria muutoksia. Siirtymävaiheita ovat esimerkiksi päivähoiton alkaminen, koulun aloittaminen, yläkouluun siirtyminen ja toisen asteen opintojen alkaminen. Tämän opinnäytetyön tutkimuksessa keskitytään vaiheeseen, jossa lapsi on siirtynyt varhaiskasvatuksesta kouluun eli esiopetuksesta ensimmäiselle luokalle. Mahkonen kirjoittaa käsittepareista, jotka liittyvät monella tavalla vahvasti toisiinsa. Nämä ovat hyvinvointi ja oppiminen sekä oppilashuolto ja opetus. (Mahkonen 2015, 101–102.) Noora Korpe-
lan mukaan yhteiskunnan hyvinvoinnin tukemisessa peruskoululla on yhä merkittävämpi rooli (Strömberg-Jakka ym. 2012, 274).

Tutkimuksen aihe oli ajankohtainen, koska Mikkelin seudun lasten ja nuorten hyvinvoinnin toimintaohjelmassa vuosille 2014–2017 on määritelty kehittämisen painopisteiksi ja toimenpiteiksi mm. lasten, nuorten ja perheiden osallistaminen ja voimavarojen vahvistaminen sekä terveyden ja hyvinvoinnin lisääntyminen. Toimintaohjelmassa todetaan, että keskeisimmiksi huolenaiheiksi tutkimusten ja monialaisten ryhmien mukaan nousivat mm. koulutyön määrä ja opiskeluun liittyvät vaikeudet sekä kiusaamiseen puuttuminen ja yksinäisyyden vähentäminen. Huolenaiheina oli myös koulukuraattori- ja psykologipalveluiden saatavuus ja painopisteenä palveluiden kehittäminen vastaamaan paremmin lasten ja perheiden tarpeita. (Mikkelin seudun lasten ja nuorten hyvinvoinnin toimintaohjelma vuosille 2014–2017, 20–21.) Opinnäytetyössä pyrittiin selvittämään, millaisia varhaisen tuen ja osallisuuden keinoja voitaisiin käyttää näiden huolenaiheiden vähentämiseen ja tähän kehittämistarpeeseen.

Aiheen opinnäytetyöhön sain työstäni koulunkäyntiavustajana. Erityisesti kiinnostus aiheeseen heräsi, kun huomasin siirtymävaiheissa tuen tarpeellisuuden ja lapsen ja perheen elämän muuttumisen koulun alkaessa. Esiopetusaikana vanhemmat ja päiväkodin henkilökunta näkevät toisiaan päivittäin ja kuulumisten vaihto on helppoa. Koulussa vanhemmat tapaavat lapsensa opettajaa harvemmin ja yhteydenpito tapahtuu yleensä sähköisesti Wilman välityksellä. Halusin selvittää, toivoivatko vanhemmat lisää tietoa, mistä ja millaista tukea he voisivat saada sekä lapselleen että itselleen koululaisen vanhempana. Lisäksi toivoin tietoa, halusivatko vanhemmat, nykyistä enemmän vaikuttaa ja osallistua koulun toimintaan ja lapsensa hyvinvointiin koulussa.

Opinnäytetyön työelämäkumppani oli Mikkelin kaupungin perusopetus. Opinnäytetyön työelämäohjaaja oli sivistystoimen kehittämisspäällikkö Aila Marjamaa. Kasvatus- ja opetusjohtaja Seija Manninen välitti tiedon tutkimuksesta koulujen rehtoreille. Wilman kautta vanhemmille lähetetyt tutkimuksen saatekirje, kyselyn linkki ja kaksi muistutusviestiä välitti Wilman toiminnasta vastaava koulusihteeri. Yhteistyö kaikkien työelämätahon edustajien kanssa sujui hyvin.

Aihe oli ammatillisesti tärkeä, koska sosionomi on koulutukseltaan pätevä työskentelemään koulukuraattorina koulujen oppilashuollossa. Koulukuraattori on koulun sosiaalityöntekijä. Iso osa lasten ja nuorten arjesta kuluu koulussa ja on tärkeää ymmärtää, miten hyvä mahdollisuus koulun sosiaalityö eli kuraattorin työ on tukea lapsia, nuoria ja heidän perheitään. Wallinin mukaan koulun sosiaalityötä voitaisiin hyödyntää vielä paljon enemmän. Se ei voi ratkaista kaikkia hyvinvoinnin haasteita, mutta sen avulla voitaisiin tuoda esille yksilöiden ja yhteisön voimavaroja. (Wallin 2011, 29.) Minulle aihe oli tärkeä, koska koulukuraattorin työ on kiinnostanut minua jo pidemmän aikaa.

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostuu aiheeseen liittyvien keskeisten käsitteiden pohjalta. Keskeiset käsitteet ovat oppilashuolto ja erityisesti kuraattorin tehtävät koulujen oppilashuollossa, osallisuus sekä varhainen välittäminen ja tuki. Osallisuudessa keskityn pääasiassa vanhempien osallisuuteen ja varhaisessa välittämisessä ja tuessa lähinnä oppilashuollon mahdollisuuksiin kouluyhteisössä. Keskeiset käsitteet on valittu kirjallisuuden, aiempien tutkimusten ja netissä saatavilla olevan tiedon perusteella. Keskeisten käsitteiden valintaan on vaikuttanut myös omat kokemukseni työssä ja harjoitteluissa.

2 OPPILASHUOLTO

”Opiskeluhoolto kuuluu kaikille oppilaitosyhteisössä työskenteleville ja opiskeluhoitolpalveluista vastaaville työntekijöille” (Perälä ym. 2015, 43). Oppilashuollon kuvaaminen on mielestäni välttämätöntä, että pystyy ymmärtämään, mitä koulujen oppilashuolto on, kenen tehtävä se on ja millaisia toimia siihen kuuluu. Oppilashuollon käsitteen sisältö on vaihdellut ja nykyinen oppilashuollon käsite on määritelty 1.8.2014 voimaan tullessa oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013) määritellään esi- ja perusopetuksessa olevan oppilaan oikeus oppilashuoltoon ja lukio- ja ammatillisessa koulutuksessa olevan opiskelijan oikeus opiskeluhooltoon. Tässä opinnäytetyössä käytetään termiä ”oppilashuolto”, koska opinnäytetyö käsittelee perusopetuksen ensimmäisen luokan oppilaiden oppilashuoltoa. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2016, 131) käyttävät termejä oppilashuolto, oppilas, koulu ja opetuksen järjestäjä.

2.1 Oppilashuolto

Oppilashuolto koostuu koulutuksen järjestäjän hyväksymästä opetussuunnitelman mukaisesta oppilashuollosta sekä oppilashuoltopalveluista. Oppilashuolto on monialaista yhteistyötä opetustoimen, sosiaali- ja terveystoimen, oppilaiden ja heidän huoltajiensa ja tarvittaessa myös muiden yhteistyökumppaneiden välillä. Oppilashuoltopalveluita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä kouluterveydenhuollon palvelut. (Mikkelin seudun lasten ja nuorten hyvinvoinnin toimintaohjelma vuosille 2014–2017, 15–17.)

Oppilashuollon avulla vahvistetaan oppilaiden terveyttä ja hyvinvointia edistäviä elämäntapoja. Oppilashuolto käsittää sekä esiopetuksen että perusopetuksen oppilashuollon (Marjamaa 2016). Kaikkien kouluyhteisön työntekijöiden ja oppilashuoltohenkilöstön tehtävä on edistää hyvinvointia ja tukea kotien kanssa tehtävää yhteistyötä. Koulu on merkittävä kehitysympäristö ja se on huomioitava kaikessa koulujen toiminnassa. Oppilashuollossa tärkeitä periaatteita ovat oppilashuollon monialainen johtaminen ja toteuttaminen, sekä toimivat siirtymävaiheikäytännöt ja toimintamallit (Mikkelin seudun lasten ja nuorten hyvinvoinnin toimintaohjelma vuosille 2014–2017, 17–

18). Yhteen sovittavan johtamisen avulla pystytään kehittämään toimivampaa yhteistyötä lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin parantamiseksi (Marjamaa 2016).

Oppilashuolto perustuu oppilas- ja opiskeluhuoltolakiin ja sen toimintaa määrittelevät perusopetuslaki ja lastensuojelulaki sekä lukiolaki ja laki ammatillisesta koulutuksesta. Oppilashuoltoa ohjaavat lisäksi henkilötietolaki, sivistysvaliokunnan mietintö SiVM 14/2013 ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Myös lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmat ja sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön soveltamisohje sekä koulukohtaiset opetussuunnitelmiin perustuvat oppilashuoltosuunnitelmat määrittävät toimintaa. Opetushallituksen antamia ohjeita ovat oppilas- ja opiskelijahuollon opas, psykososiaalinen tuki äkillisessä kriisitilanteessa ja opetustoimen turvallisuusopas. lisäksi toimintaa ohjaavat Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen oppaat ja kaupungin strategia- ja hyvinvointikertomus. (Oppilaan tuen käsikirja 2016, 5, 34.) Lainsäädännön avulla pyritään edistämään oppimista, osallisuutta, hyvinvointia ja terveyttä. Lain tavoitteena on ongelmien ennaltaehkäiseminen ja varhainen tuki. Painotus on yhteisöllisen ja ehkäisevän työn vahvistamisessa. (Perälä ym. 2015, 12.)

Mikkelin seudun lasten ja nuorten hyvinvoinnin toimintaohjelmassa (2014–2017, 15–17) kuvataan oppilashuoltoa näin: Oppilashuolto on ”hyvän oppimisen, hyvän fyysisen ja psyykkisen terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa kouluyhteisössä”. Opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto tukee terveellisen ja turvallisen oppimisympäristön syntymistä, edistää mielenterveyttä ja ehkäisee syrjäytymistä sekä edistää kouluyhteisön hyvinvointia. Se tukee oppimista ja tunnistaa, vähentää ja ehkäisee oppimisen esteitä, oppimisvaikeuksia ja koulunkäyntiin liittyviä ongelmia.

Koulutuksen järjestäjäkohtainen opiskeluhuollon ohjausryhmä vastaa yleisellä tasolla lakisääteisestä monialaisesta oppilas- ja opiskeluhuollosta kunnassa. Se suunnittelee kuntatasolla oppilashuollon strategian. Sen tehtävänä on linjata yleiset tavoitteet toiminnalle, suunnitella, kehittää ja arvioida kunnan oppilashuoltoa ja ohjata koulukohtaisia oppilashuoltoryhmiä sekä laatia oppilashuollon osalta lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Kunnan opiskeluhuollon ohjausryhmässä on tärkeää olla edustus kaikista toimialoista (mm. sosiaali- ja terveystoimi, sivistys- ja nuorisotoimi) ja ammattiryhmistä, jotka liittyvät oppilashuoltoon sekä alueella toimivista muista koulutusta järjestävistä oppilaitoksista. Edustettuina on lisäksi hyvä olla asiantuntijat erikois-

sairaanhoidosta, lastensuojelusta, kasvatusta ja perheneuvolasta ja muista erityispalveluista sekä mahdollisesti myös seurakunnan, poliisin, järjestöjen, huoltajien ja opiskelijoiden edustus. (Perälä ym. 2015, 39–40.) Mikkeliässä opiskeluhoitoon ohjausryhmä on nimeltään oppilashuolenpidon ohjausryhmä. Se kokoontuu 5–7 kertaa vuodessa tai tarvittaessa useammin. Toiminnan tavoitteita ovat mm. vahvistaa lasten, nuorten ja perheiden osallisuutta ja heidän voimavarojaan sekä rakentaa toimivat käytännöt siirtymävaiheisiin. (Oppilashuolenpidon ohjausryhmän käsikirja 2015, 2–3.)

2.2 Oppilashuoltotyön luonne

Oppilashuoltotyö koostuu monista oppilaiden hyvinvointia ja oppimista tukevista kokonaisuuksista, joiden kehittäminen on tarpeellista yhteiskunnan muuttuessa. Noora Korpela (2012) kirjoittaa, että oppilaiden hyvinvoinnin lisääminen ja sitä kautta oppimisen edellytysten parantaminen sekä yhteiskunnallisiin uhkatekijöihin puuttuminen ovat sosiaalihuoltolain ja perusopetuslain mukaisen koulun sosiaalityön tehtävä (Strömberg-Jakka ym. 2012, 274–275).

Oppilashuoltotyön avulla voidaan vahvistaa yhteisöllisyyttä pyrkimällä vastaamaan oppilaiden ja huoltajien tarpeisiin. Yhteisöllisiä toimintamuotoja ja osallistavaa toimintakulttuuria pyritään kehittämään vastapainoksi yksilökohtaiselle työlle. Oppilashuoltotyö on luottamuksellista, oppilasta kunnioittavaa ja huoltajaa ja heidän osallisuuttaan tukevaa toimintaa. (Mikkelin perusopetuksen opetussuunnitelma 2016, 137.)

Oppilashuoltotyössä noudatettavia keskeisiä periaatteita ovat osallistaminen, voimavarojen vahvistaminen, varhainen tunnistaminen ja puuttuminen, tuki oppilaalle ja vanhemmille sekä koulupudokkuuden ehkäisy (Mikkelin seudun lasten ja nuorten hyvinvoinnin toimintaohjelma vuosille 2014–2017, 18). Lapsen etu on ensisijaista oppilashuoltotyössä. Oppilashuollosta on tullut yhä merkittävämpi osa koulujen perustoimintaa, siitä on tullut osa kasvatusta ja opetusta. (Mikkelin perusopetuksen opetussuunnitelma 2016, 131–132.)

Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö on tärkeä osa koulujen oppilashuoltotyötä. Kun moniammatillinen ja -alainen asiantuntijuus toimii hyvin, jokaisen asiantuntemusta arvostetaan ja kaikkien tietoa ja kokemusta hyödynnetään yhteisten tavoitteiden

den saavuttamiseksi. Yhteistyö vanhempien kanssa on keskeisessä merkityksessä. (Honkanen ym. 2009, 99–103.)

2.3 Yhteisöllinen ja yksilökohtainen oppilashuolto

Koulutasolla oppilashuoltoa toteuttavat kaikki koulu yhteisössä työskentelevät. Marke Hietanen-Peltola (2013) kirjoittaa, että oppilashuolto koostuu yhteisöllisestä ja yksilökohtaisesta oppilashuollosta (Hastrup ym. 2013, 120). Opetuksen järjestäjä nimeää koulukohtaisen oppilashuoltoryhmän, joka suunnittelee, kehittää, toteuttaa ja arvioi koulun oppilashuollon. Monialainen asiantuntijaryhmä puolestaan käsittelee yksittäisten oppilaiden oppilashuoltoasiat tapauskohtaisesti. Myös oppilasta koskevat tehostetun ja erityisen tuen asiat käsitellään oppilashuollon asiantuntijoiden kanssa yhteistyössä. (Haanpää ym. 2015, 135.)

Oppilas- ja opiskeluhuoltolain 3. ja 4. § kuvaavat yhteisöllistä oppilashuoltoa toimintakulttuuriksi ja toimiksi oppimisen, hyvinvoinnin ja terveyden, sosiaalisen vastuullisuuden sekä vuorovaikutuksen ja osallisuuden edistämiseksi. Lain tarkoitus on edistää opiskeluympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Lakisääteistä on myös se, että koulun henkilökunta vastaa ensisijaisesti koko yhteisön hyvinvoinnista. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013.) Oppilashuollon suunnitelmallisuudesta ja arvioinnista huolimatta yhteisöllistä, ennaltaehkäisevää oppilashuoltoa tehdään liian vähän ja painopiste on edelleen yksilökohtaisessa oppilashuollossa (Kuntaliitto 2015).

Yhteisöllinen oppilashuolto on päivittäistä kasvatus- ja opetustyötä; kohtaamista, välittämistä, arjen huolenpitoa ja varhaista tukea. Yhteisöllisen oppilashuollon keinoja ovat vuorovaikutus- ja tunnetaitojen ohjaaminen, kiusaamisen ehkäisy ja siihen puuttuminen sekä jatkuva ryhmäyttäminen. (Pedanet, Mikkeli 2016.) Arjen välittäminen on kaikkea koulun henkilöstön toimintaa. Se on opetuksen sisältöä ja menetelmiä, välitunti- ja ruokailutilanteita, me-henkeä ja vaikutusmahdollisuuksia. Lisäksi tärkeää on viihtyisä oppimisympäristö, mutkaton avun saaminen ongelmatilanteissa sekä oppilaan onnistumisen ja oman arvokkuuden kokemukset. (Perälä ym. 2015, 78–83.)

Koulun kautta on helppo tavoittaa sekä lapset että vanhemmat ja siksi heitä on luontevaa tukea huolehtimaan hyvinvoinnistaan. Myös esimerkiksi vanhemmuutta tukevan ryhmätoiminnan järjestäminen kouluympäristössä on mahdollista. (Hastrup ym. 2013,

120–121.) Oppilaiden ja vanhempien osallisuutta lisäävät toimenpiteet ovat hyviä yhteisöllisen oppilashuollon keinoja (Haanpää ym. 2015, 142).

Mikkelissä koulukohtaisesta oppilashuoltoryhmästä käytetään nimeä yhteisöllinen hyvinvointiryhmä (YHR). Yhteisöllinen hyvinvointiryhmä ohjaa erityisesti yhteisöllisen oppilashuollon toteuttamista, mutta se varmistaa myös yksilökohtaisen oppilashuollon periaatteiden noudattamista. Yhteisöllisten hyvinvointiryhmien toimintaperiaatteisiin kuuluu mm. tiivis yhteistyö koulun henkilöstön, oppilaiden, huoltajien ja muiden yhteistyötahojen kanssa. Ryhmän käytäntöjen on mahdollistettava oppilas- ja huoltajaedustajien aktiivinen osallistuminen oppilashuollon suunnitteluun ja toteuttamiseen sekä arviointiin. (Oppilaan tuen käsikirja 2016, 6.) Koulujen yhteisöllisten hyvinvointiryhmien tehtäviin kuuluu laatia koulun henkilökunnan, oppilaiden ja heidän huoltajiensa kanssa yhteistyössä koulukohtaiset oppilashuoltosuunnitelmat, joissa määritellään yhteisöllisen oppilashuollon toimintatavat hyvinvoinnin edistämiseksi (Mikkelin perusopetuksen opetussuunnitelma 2016, 139–140).

Oppilas- ja opiskeluhuoltolain 5. § määrittää yksilökohtaisen oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluiksi, kouluterveydenhuollon palveluiksi sekä monialaiseksi asiantuntijaryhmäksi, joka toteuttaa yksilökohtaista oppilashuoltoa. Lain 3. luvun 23. §:n mukaisesti myös yksilökohtaiseen oppilashuoltoon osallistuvilla työntekijöillä on oikeus saada ja luovuttaa tietoa, joka on heidän harkintansa mukaan välttämätöntä oppilashuollon toteuttamisen kannalta (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1288/2013) ja perusopetuslain 8. luvun 40. §:n mukaisesti myös asianmukaisen opetuksen järjestämisen kannalta välttämätöntä (Perusopetuslaki 628/1998). Oppilashuolenpidon ohjausryhmä, koulukohtaiset oppilashuoltoryhmät ja tapauskohtaisesti koottavat asiantuntijaryhmät ovat monialaisia ryhmiä eli niihin kuuluu opetushenkilöstön lisäksi kuraattori- ja psykologipalveluja ja kouluterveydenhuollon edustajia sekä tarvittaessa muita asiantuntijoita (Mikkelin perusopetuksen opetussuunnitelma 2016, 132–134).

Yksilökohtaisenkin oppilashuollon avulla poistetaan oppimisen esteitä sekä ehkäistään, tunnistetaan, vähennetään ja poistetaan koulunkäyntiin liittyviä ongelmia. Tukea annetaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. (Hastrup ym. 2013, 120–121.) Yksilökohtaisessa oppilashuollossa koti ja koulun henkilöstö tekevät yhteistyötä oppilashuoltopalveluiden, monialaisen asiantuntijaryhmän ja muiden palveluiden kanssa tuen järjestämisessä (Oppilaan tuen käsikirja 2016, 18). Tavoitteena on oppilaan ko-

konaisvaltaisen kehityksen, terveyden, hyvinvoinnin ja oppimisen seuraaminen sekä edistäminen. Koulun arjessa sekä tuen järjestämisessä oppilaiden yksilöllisten edellytysten, voimavarojen ja tarpeiden huomioiminen on tärkeää. (Mikkelin perusopetuksen opetussuunnitelma 2016, 133–136.)

Yksilökohtaisen opiskeluhuollon monialaisen asiantuntijaryhmän muodostamisessa oppilas on keskiössä. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 3. luvun 18. § määrittää oppilaalle iän, kehitystason ja muiden edellytysten mukaisen oikeuden toivoa, keitä ryhmään kutsutaan (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013). Nimetyt asiantuntijaryhmän jäsenet voivat kuitenkin kysyä neuvoa asiantuntijoilta ilman oppilaan suostumusta. Oppilas voi myös saada asiantuntijaryhmää kevyempää yksilöllistä opiskeluhuollon tukea koulukuraattorilta tai -psykologilta. Koulun ja oppilashuollon työntekijän on huolen herätessä otettava viipymättä yhteyttä koulukuraattoriin tai -psykologisiin. Yhteydenotto suositellaan tehtäväksi yhdessä oppilaan ja huoltajan kanssa, mutta se ei vaadi heidän suostumustaan. Tieto yhteydenotosta on kuitenkin annettava oppilaalle ja hänen huoltajalleen. (Haanpää ym. 2015, 148–150.)

2.4 Oppilashuoltopalvelut

Oppilashuoltopalveluita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä kouluterveydenhuollon palvelut (Mikkelin seudun lasten ja nuorten hyvinvoinnin toimintaohjelma vuosille 2014–2017, 15–16). Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 1. luvun 7. §:n mukaan oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalvelut käsittävät koulunkäynnin tuen ja ohjauksen, joiden avulla on tarkoitus parantaa hyvinvointia koulu yhteisössä (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013). Hallintolain 14. §:n mukaan huoltaja ei voi kieltää alaikäiseltä lapseltaan oppilashuollon palveluja (Hallintolaki 434/2003).

Suomen perusopetuslainsäädäntö ei erottele koulupsykologin ja -kuraattorin työtä. Molempien tehtävä on sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien ehkäisemisen ja myönteisen kasvun edistämisen lisäksi olla mukana kehittämässä kodin ja koulun välistä moniammatillista yhteistyötä. (Wallin 2011, 94–95.) Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 3. luvun 15. § määrittää, että opiskelijalla on oltava mahdollisuus keskustella psykologin tai kuraattorin kanssa ”viimeistään seitsemäntenä oppilaitoksen työpäivänä” hänen pyydettyään sitä. Jos kyse on kiireellisestä tapauksesta, keskustelumahdollisuus on järjestettävä ”samana tai seuraavana työpäivänä”. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki

1287/2013). Koulujen kuraattori- ja psykologipalvelut on järjestetty nimeämällä jokaiselle koululle kuraattori ja psykologi (Mikkelin perusopetuksen opetussuunnitelma 2016, 133). Heillä jokaisella on useita kouluja vastuualueinaan. Opettaja on yksi tärkeimmistä kuraattorin yhteistyökumppaneista (Strömberg-Jakka ym. 2012, 289).

Kouluterveydenhuollon ammattilaiset edistävät ja seuraavat koulu yhteisön hyvinvointia ja koulu ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Kouluterveydenhuollon avulla edistetään ja seurataan oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä sekä hyvinvointia. Lisäksi kouluterveydenhoitajat ja -lääkärit pyrkivät tunnistamaan varhaisia tuen tarpeita, järjestämään tarvittavaa tukea, ohjaavat hoitoon ja tutkimuksiin sekä tukevat vanhempien hyvinvointia ja kasvatustyötä. (Mikkelin seudun lasten ja nuorten hyvinvoinnin toimintaohjelma vuosille 2014–2017, 16–17.)

Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietinnössä todetaan, että oppilashuollon palvelut olisi oltava helposti oppilaiden ja huoltajien saatavilla (Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013, 6–7). Oppilashuollon palveluihin toivotaan jatkuvuutta, johdonmukaisuutta ja joustavuutta sekä koordinoitua tukea vaikeimmin oireilevien lasten, nuorten ja heidän perheittensä tueksi (Mikkelin seudun lasten ja nuorten hyvinvoinnin toimintaohjelma vuosille 2014–2017, 18). Oppilashuoltopalveluja yritetään kehittää yhtenäisemmiksi sekä paremmin ja tasavertaisemmin saavutettaviksi (Perälä ym. 2015, 18–19).

3 OSALLISUUS

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos määrittelee osallisuuden tunteeksi, jonka ihminen kokee tullessaan arvostetuksi, tasavertaiseksi, luotetuksi ja pystyessään vaikuttamaan omassa yhteisössään. Osallisuus on hyvinvointia, toiminnallisuutta sekä yhteisöön kuulumista ja niiden jäsenyyttä. Kokemus osallisuudesta ja sosiaaliset verkostot suojaavat hyvinvointivajeelta ja syrjäytymiseltä. (THL, 2016.) WHO:n mukaan haavoittuvia ja syrjäytyviä ryhmiä olisi pyrittävä voimaannuttamaan ja valvomaan niitä päätöksinä, jotka heikentävät näiden ryhmien elämänlaatua, terveyttä sekä terveyspalveluiden käyttöä ja saatavuutta (WHO 2016). Suomen hallitus ja Euroopan unioni ovat asettaneet osallisuuden edistämisen yhdeksi keskeisistä keinoista torjua köyhyyttä ja

ehkäistä syrjäytymistä (THL 2016). Tässä opinnäytetyössä keskitytään pääasiassa huoltajien osallisuuteen kouluyhteisössä.

3.1 Osallisuus kouluyhteisössä

Mikko Oranen (2013) kuvaa osallisuutta työskentelynä, jonka perustana on asiakkaan lähtökohdista lähtevä toiminta. Osallisuus koostuu osallisuudesta omassa asiassa (asi-anosaisuus), kehittämisessä (kokemusasiantuntijuus) ja osallisuudesta yhteiskunnassa ja yhteisössä (kansalaisuus). Lapselta ja perheeltä on tärkeää kysyä konkreettisia asioita, mikä heistä on tärkeää, mistä he haluaisivat puhua ja mitä mieltä he ovat asioista. Lapset ja perheet on tärkeää ottaa mukaan palveluiden kehittämiseen, suunnitteluun ja arviointiin, koska he tietävät parhaiten tarpeensa. (Hastrup ym. 2013, 122–123.)

Huoltajien osallisuus opiskeluhoollon toteuttamisessa on lakisääteistä. Varsinkin esi- ja perusopetuksessa huoltajien osallisuutta on pystyttävä lisäämään. Toimiva yhteistyö kotien kanssa on lasten hyvinvoinnin edellytys. Huoltajien keskinäisen sekä koulun henkilöstön ja huoltajien välisen yhteistyön vahvistaminen lisää yhteisöllisyyttä, antaa mahdollisuuden vertaistukeen ja koulun henkilöstölle huoltajien luottamuksen lasten asioiden hoidossa. (Perälä ym. 2015, 88–89.)

Oppilaiden ja heidän huoltajiensa osallisuutta pyritään lisäämään monin tavoin, esimerkiksi yhteisöllisen oppilashuollon keinoin. Mikkelin perusopetuksen opetussuunnitelman (2016, 134–135) mukaan oppilashuollon luomat yhteenkuuluvuuden, huolenpidon ja avoimen vuorovaikutuksen edellytykset vahvistavat osallisuuden ja kuulukuksi tulemisen tunnetta. Osallisuutta lisäävät toimintatavat tukevat hyvinvointia ja auttavat tunnistamaan ongelmia varhain sekä ennaltaehkäisemään niitä. Ne auttavat myös tuen järjestämisessä.

Perälän ym. kirjassa osallisuutta lisääviä keinoja ovat oppilaiden vaikutusmahdollisuus ja tiedon saaminen itseä koskevissa asioissa, kokemus omasta arvosta, oppilaiden mielipiteiden, ajatusten ja palautteen huomioon ottaminen ja monenlainen vertaistoi-
minta. (Perälä ym. 2015, 87.) Osallisuutta lisäävät myös oppilaslähtöinen, lapsen iän ja kehityksen huomioiva opetus, sopivan kokoiset ryhmät, koulupäivän toimiva rakenne sekä sosiaalisten taitojen kehittäminen. Lisäksi hyviä toimintamuotoja ovat kummi-, tukioppilas- ja kerhotoiminta, vertaissovittelu- ja Kiva koulu -toiminta sekä

oppilaskuntatoiminta. Melko usein käytettyjä ovat myös uusien luokkien ja oppilaiden ryhmäyttämistoiminnot ja nivelvaiheyhteistyö. (Haanpää ym. 2015, 142–143.)

Vammaisella lapsella on myös oikeus osallistua toimintaan yhteisössään ja hänelle on turvattava muiden lasten kanssa yhdenvertainen mahdollisuus osallisuuteen. Henkilökohtainen apu on tärkeä osa vammaisen lapsen itsenäistymisessä ja hänelle merkityksellisten asioiden tekemisessä yhdessä toisten kanssa. Avun saaminen ei kuitenkaan aina ole aivan ongelmattonta. Lapsen vammaisuus ei tee lapsista ja perheistä homogeenista ryhmää vaan jokaisen lapsen ja perheen tarpeet ja toiveet on käsiteltävä yksilöllisesti. Vammaisen lapsi voi koulutuksen avulla saavuttaa yhdenvertaiset valinnanmahdollisuudet yhteiskunnassa. (Ahola ym. 2015, 280–307.)

Vanhempien osallisuutta lisäävät tiivis yhteistyö kodin ja koulun välillä, tuki kasvatustehtävässä, vanhempaintoiminta sekä tutustuttaminen koulun henkilökuntaan, lapsen luokkaan ja toisiin vanhempiin (Perälä ym. 2015, 88). Mikkelin perusopetuksen oppilashuoltosuunnitelman rungossa vuosille 2016–2017 on huoltajien osallisuutta edistäviksi toimiksi kirjattu mm. huoltajien osallistuminen oppilashuollon suunnitteluun ja oppilashuollon toimintaperiaatteista tiedottaminen. Lisäksi osallisuutta halutaan edistää vanhemmuuden tukemisella ja kehittämällä vanhempainiltoja osallistaviksi. (Perusopetuksen oppilashuoltosuunnitelman runko 2016–2017.)

Vanhempainillat ja vanhempain vartit ovat yleisimpiä vanhempien osallisuutta lisääviä toimintatapoja. Myös vanhempainyhdistystoiminta ja vanhempien vertaistukitoiminta vahvistavat kodin ja koulun välistä yhteistyötä. Vanhemmilla on halua osallistua kouluhyvinvoinnin parantamiseen ja he ovat tietoisia ongelmista, mutta heillä ei ole tietoa, mitä he voisivat tehdä. (Haanpää ym. 2015, 143–144.) Kesselin opinnäytetyössä ”Tää on nyt meidän äitien järjestämä” – vanhempien osallisuus Martikanpellon koulussa” vanhemmat pitivät tärkeinä vuorovaikutusta, tiedonsaantia, osallisuutta ja erityisen tuen palveluita. (Kesseli 2011, 17–30.) Myös Valkosen opinnäytetyön tutkimuksessa vanhemmat toivoivat, että heillä olisi mahdollisuuksia osallistua toiminnan suunnitteluun. (Valkonen 2010, 30.)

Kansteen ym. tutkimuksessa ”Terveys, hyvinvointi ja tuen tarve sekä avun saaminen ja palvelut” mikkeliläisten viidesluokkalaisten vanhemmille suuri osa vanhemmista ajatteli vaikutusmahdollisuutensa koulun asioiden suunnitteluun melko vähäisiksi tai

vähäisiksi (Kanste, ym. 2013, 13–17). Vanhempainliiton (2015) tutkimuksessa ”Vanhempien barometri 2015” 41 % vanhemmista ajatteli, että osallistumismahdollisuudet lapsen koulun toimintaan ovat melko vähäisiä. Kodin ja koulun yhteistyön suunnitteluun ja kehittämiseen pystyi mielestään osallistumaan 47 % ja oppilashuoltoon ja sen kehittämiseen 14 %. Kaiken kaikkiaan vanhempien osallistumismahdollisuuksia piti erittäin vähäisenä 11 % ja melko vähäisenä 41 % vanhemmista.

Rimpelän ym. tutkimuksen ”Vanhempainyhdistysten ja huoltajien osallisuus peruskoulun ja sen oppilashuollon kehittämisessä” tuloksista selvisi, että vanhempainyhdistyksissä ei ollut tietoa vanhempien mahdollisuuksista osallistua oppilashuollon kehittämiseen ja suunnitteluun. Tutkimuksessa todettiin, että koulu tarjosi vanhemmille lähinnä osallistumista varainhankintaan, teemapäivien, retkien ja juhlien järjestämiseen sekä koulun tilojen ja piha-alueiden suunnitteluun, mutta ei juuri lainkaan mahdollisuutta esimerkiksi oppilashuollon palveluiden kehittämiseen. Myös koulun johdolle tehdyssä kyselyssä huoltajien osallisuus oppilashuollon toimintamallien kehittämiseen arvioitiin melko vähäiseksi (Rimpelä ym. 2008, 3–4, 16, 39.)

Halmeen ym. tutkimuksessa ”Tuki, osallisuus ja yhteistoiminta lapsiperheissä” vastajina olivat lasten ja perheiden palveluissa työskentelevät. Heistä noin puolet oli töissä äitiys- ja lastenneuvolassa sekä kouluterveydenhuollossa ja noin puolet esi- ja perusopetuksessa. Tutkimuksessa todettiin, että vanhempien osallisuutta palveluissa ja palvelujärjestelmissä tuettiin puutteellisesti. Varsinkin vanhempien osaamisen hyödyntäminen palvelujen kehittämisessä sekä palvelujärjestelmän toimivuuden varmistaminen arvioitiin puutteelliseksi. (Halme ym. 2014, 69–78.)

3.2 Toimiva yhteistyö lisää osallisuutta

Opetuksen järjestäjä vastaa yhteistyön edellytyksistä kodin ja koulun välillä. Keskinäisen kunnioituksen, tasavertaisuuden ja luottamuksen ilmapiiri sekä henkilökohtainen, perheiden moninaisuuden ymmärtävä vuorovaikutus ovat lähtökohtana yhteistyölle. Niin yhteisö- kuin yksilötasollakin tapahtuva yhteistyö edellyttää aktiivisuutta koulun henkilöstöltä. (Mikkelin perusopetuksen opetussuunnitelma 2016, 52.)

Avoimuus, vuorovaikutteisuus ja luottamuksellisuus riittävät kriteeriksi kodin ja koulun välisessä kollektiivisessa toiminnassa. Laki ei puutu tarkemmin yhteisölliseen

toimintaan. Yksilökohtaisessa työskentelyssä laki kuitenkin määrittää monessa asiassa huoltajan oikeutta tai tilaisuutta tulla kuulluksi sekä käyttää puhevaltaa ja päätöksenteko-oikeutta. (Mahkonen 2015, 166–173.)

Leena Liusvaara (2012) kirjoittaa kodin ja koulun yhteistyön kahdesta tasosta. Nämä ovat vanhempien kokemukset osallistuvana toimijana kouluyhteisössä ja vanhempien kokemus heidän lapsensa sopeutumisesta osaksi kouluyhteisöä. Vanhempien osallisuuden lisäämisessä ensiarvoista on viestinnän oppilaskeskeisyys, selkeys, riittävyys ja myönteisyys. Yhteisöllisyys lisääntyy, kun koulu on avoin toimintaympäristö, johon vanhemmat otetaan sekä toimintaan että sen suunnitteluun mukaan. Yhteisöllisyys koulussa kasvattaa yhteisöön sitoutuneita aikuisia. (Oja 2012, 201–204.) Valkosen tutkimuksessa toivoivat vanhemmat lisää henkilökohtaisia keskusteluja, vanhempainiltoja, vertaistukea, keskustelua kasvatuksesta ja enemmän tietoa tapahtumista (Valkonen 2010, 23–30.)

Yhteistyön merkitys korostuu koulunkäynnin siirtymävaiheissa sekä tuen suunnittelussa ja toteutuksessa. Tutustumismahdollisuus koulun arkeen ja osallisuus koulun toiminnan ja tavoitteiden sekä kasvatustyön kehittämiseen ja arviointiin luo yhteistä arvopohjaa, joka on hyvä perusta kasvatustyölle. (Mikkelin perusopetuksen opetussuunnitelma 2016, 52.) Marke Hietanen-Peitola ja Marjatta Kekkonen (2013) kirjoittavat, että siirtymävaiheiden joustava ja ongelmaton sujuminen vahvistaa lapsen ja perheiden tunnetta pärjäämisestä. Näissä tilanteissa on myös luontevaa keskustella perheiden kanssa varhaisesta huolen puheeksi ottamisesta puolin ja toisin. (Hastrup ym. 2013, 57.) Ratkaisuja oppilaiden ja koko kouluyhteisön hyvinvoinnin huolenaiheisiin tulisi pohtia oppilaiden ja huoltajien kanssa yhteistyössä (Mikkelin perusopetuksen opetussuunnitelma 2016, 131).

Wallinin (2011, 90–92) mukaan yksi koulun sosiaalityön tehtävistä on yhteistyön tukeminen. Koulun sosiaalityö psykodynaamisena työnä perustuu vuorovaikutukseen yksilön ja yhteisön välillä. Työntekijä antaa tukea ja vastuuta asiakkaalle hänen ratkaistessaan ongelmaansa, pyrkiessään muutokseen ja parempiin toimintamalleihin. Tämä antaa asiakkaalle tunteen osallisuudesta. Sosiaalipedagogiikka tieteenä korostaa yksilön kasvua sosiaalisena prosessina kohtaamisen ja dialogin avulla. Pohjana on reflektiivinen ja osallistava ajattelu.

3.3 Riittävän tiedon saaminen ja tiedon siirtyminen osallisuuden tukena

Oppilaat ja huoltajat ovat itse tärkeimpiä tiedonvälittäjiä siirtymävaiheissa ja siksi heidän toivotaan olevan aktiivisesti mukana tiedon siirtämisessä. Oppilashuolto- ja opetushenkilöstö voivat kuitenkin antaa toisilleen salassapitovelvollisuudesta huolimatta tarvittavat tiedot oppilaan koulunkäynnin turvaamiseksi ja esimerkiksi esiopetuksessa annetun tuen jatkumisen mahdollistamiseksi. (Mikkelin ohjaussuunnitelma 2016, 25.)

Oikeanlaisen ja tarvittavan tiedon siirtyminen siirtymävaiheissa on tärkeää. Ohjaussuunnitelmassa määritellään eri toimijoiden vastuualueet. Vastuuhenkilöitä esiopetuksen ja perusopetuksen siirtymävaiheissa ovat huoltajat, esi- ja perusopetuksen opettajat ja erityisopettajat sekä koulun rehtori. Oppilashuoltopalveluiden henkilöstöstä vastuuhenkilöinä ovat lasten kehityksen tukiyksikön sosiaalityöntekijät ja psykologit, psykososiaalisen tiimin kuraattorit ja psykologit sekä neuvolan ja koulun terveydenhoitajat ja lääkärit, jotka voivat myös olla tarvittaessa mukana tiedonsiirtopalaverissa. (Mikkelin ohjaussuunnitelma 2016, 5, 16.)

Tiedonsiirto esiopetuksesta kouluun tapahtuu tiedonsiirtolomakkeella, jonka huoltajat täyttävät yhdessä esiopettajan kanssa. Lomakkeeseen kirjataan lapsen vahvuudet, työtapoja ja menetelmiä, jotka ovat edistäneet lapsen kasvua ja oppimista sekä asioita, joissa lapsi tarvitsee vielä tukea ja harjoitusta. Tämän lisäksi huoltajat kirjaavat eri lomakkeelle ensimmäisen luokan opettajalle toivomansa terveiset, esimerkiksi lapsen taidoista ja tuentarpeista sekä omista ja lapsensa odotuksista koulun alkaessa. Onnistuneen tiedon siirtymisen tavoitteena on muodostaa hyvin toimivia, turvallisia ja tasapainoisia luokkia sekä huomioida oppilaiden pedagogiset tarpeet. (Mikkelin ohjaussuunnitelma 2016, 16, 25–26.)

Koulussa huomatuista huolenaiheista tulisi tiedottaa huoltajaa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Huoltajan tulisi saada tietää myös kaikista tarjolla olevista palveluista ja vaihtoehtoisista toimintatavoista, joiden avulla huolenaiheisiin voisi saada apua. (Lahtinen 2012, 182–184.) Vanhempainyhdistyksissä oli huomattu oppilashuollon palveluista tiedottamisessa puutteita (Rimpelä ym. 2008, 39).

4 VARHAINEN VÄLITTÄMINEN JA TUKI KOULUSSA

Koulun sosiaalityön ydin lainsäädäntöön pohjaten on oppilaan varhainen tuki ja kasvun edistäminen. Sitä voidaan toteuttaa esim. vanhemmuuden tukemisen, monialaisen ja -ammattillisen yhteistyön sekä sosiaalisen hyvinvoinnin keinoin (Wallin 2011, 97). ”Varhainen välittäminen ja tuki” käsitteenä nousi puheenaiheeksi keskusteluissa sivistystoimen kehittämispäällikkö Aila Marjamaan kanssa. Hän kuvasi hyvin käsitettä positiivisemmaksi kuin varhainen puuttuminen (Marjamaa 2016). Varhainen välittäminen sopi omaan ajatusmaailmaani paremmin ja siksi halusin käyttää sitä tässä opinäytetyössä, vaikka samaa asiaa tarkoittava varhainen puuttuminen onkin yleisempi puhuttaessa lapsista ja nuorista.

4.1 Varhainen välittäminen ja tuki koulu yhteisössä

Eduskunnan sivistysvaliokunta korostaa ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen tuen merkitystä lasten ja nuorten elämässä. Se pitää erittäin tärkeänä oppilashuollon toiminnan tehokkuutta, palvelujen saatavuutta ja toiminnan riittävää resursointia. (Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013, 6.) Viimeisessä harjoittelussani Mikkelin kaupungin perusopetuksessa keskusteltiin paljon entistä varhaisemman tuen tärkeydestä. Erilaisissa kehittämistyöryhmissä pohdittiin, miten tukea voitaisiin antaa niin, etteivät ongelmat ehtisi kasaantua ja asioihin päästäisiin puuttumaan riittävän ajoissa. Koulussa ja koulukuraattorin työssä tämä tarkoittaa tuen antamista entistä useammin jo ensimmäisestä luokasta alkaen.

Varhainen välittäminen ja arjen huolenpito ovat vuorovaikutusta oppilaan ja hänen huoltajansa kanssa. Se on toisten huomioimista sekä koulun sääntöjä ja toimintakulttuuria, joka tukee hyvinvointia. Toimintakulttuuri, joka edistää oppilaan hyvinvointia koostuu mm. oppilaan kannustuksesta ja kasvatuksesta sekä avoimesta, huolet puheeksi ottavasta keskustelusta kodin ja koulun välillä. (Oppilaan tuen käsikirja 2016, 12.) Avoimuus ja läpinäkyvyys lapsen asioita käsitellessä ja lapsen kunnioittaminen sekä hänen huolensa kuunteleminen ovat selkeitä toimenpiteitä hyvinvoinnin tukemisessa (Lämsä 2009, 199–200).

Koulu tarjoaa varsinkin lastensuojelun toivomaa nopeaa ja luontevaa matalan kynnyksen tukea. Matalan kynnyksen tuki on helposti saavutettavia palveluja ja tukea. Siihen

ei liity raskasta byrokratiaa, pitkiä jonoja tai huolta leimautumisesta. (Wallin 2011 89–90.) Nopea tilanteisiin puuttuminen, johdonmukainen toiminta ja sujuva arki ovat välittävän koulu yhteisön tunnuspiirteitä. Kun koko henkilöstö ottaa vastuuta arjen sujumisesta ja toteuttaa oppilashuollollista työtä, edistää se koko koulu yhteisön hyvinvointia. (Tilus 2004, 153.)

Lasten ja vanhempien hyvinvointia koulu yhteisössä voidaan tukea toimivan vuorovaikutuksen ja välittävän kohtaamisen avulla. Hyvinvoinnin tukeminen on hyvää ennaltaehkäisevää työtä, johon jokainen voi vaikuttaa. Pesosen tutkimuksen mukaan yksi hyvinvoinnin keskeisistä tekijöistä on välittäminen ja avoimuus aikuisten kesken (Pesonen ym. 2005, 12, 21–22). Marke Hietanen-Peitola ja Marjatta Kekkonen (2013) kuvaavat koulua tärkeänä ja pitkäaikaisena kehitysympäristönä, joka antaa hyvin toimiessaan mahdollisuuden sosiaaliseen yhteisöön, ikätovereiden seuraan, onnistumisen kokemuksiin ja oppimisen iloon. Nämä vahvistavat lapsen ja myös hänen perheensä hyvinvointia ja arjesta selviytymistä. (Hastrup ym. 2013, 57.)

”Koulun toimintakulttuurissa on tärkeää arvostava katse, aito kohtaaminen ja kannustava vuorovaikutus.” (Oppilaan tuen käsikirja 2015, 3.) Perusopetuksen opetussuunnitelman Mikkelin täydennyksessä kuvataan ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen välittämisen olevan kaikkien koulussa työskentelevien vastuulla olevaa päivittäistä koulun arjessa tapahtuvaa tukea oppilaan kasvuun, oppimiseen, koulunkäyntiin ja hyvinvointiin. (Mikkelin perusopetuksen opetussuunnitelma 2016, 101–102.)

Laatikaisen ym. (2013) mukaan lasten terveys ja hyvinvointi ovat parantuneet, mutta samalla erot näissä ovat kasvaneet. Oppimista voidaan tukea kouluviihtyvyyden parantamisella, opettajien ja oppilaiden välisten suhteiden myönteisellä kehittämisellä ja opiskelun kuormittavuuden vähentämisellä. Kouluviihtyvyys on lapsen kokemusta oppimisesta ja sosiaalisista suhteista. (Perälä ym. 2015, 14–20.)

Koulun tulisi kasvattaa velvollisuuksien lisäksi myös yhteisvastuuseen ja huolenpitoon, mikä auttaisi oppilaita ratkaisemaan ongelmatilanteita kaverisuhteissa (Kurki ym. 2006, 159). Hyvinvointi koostuu koko elämän kokonaisuudesta. Koulunkäynti ja oppimisvaikeudet eivät ole ainoita lapsille huolta aiheuttavia tekijöitä. Yleisimmin huolta aiheuttavat psykososiaaliset ja mielenterveyteen (esim. syömishäiriöt, itsetuhoisuus ja mielialahäiriöt) tai muuhun terveyteen liittyvät ongelmat sekä psy-

kosomaattiset (esim. päänsärky, vatsakipu ja jännittäminen) oireet. Huolta aiheuttavat myös haastava käyttäytyminen ja kiusaaminen. Usein haastavaa käyttäytymistä aiheuttavat neurologiset, perinnölliset ja sosiaaliset syyt. (Honkanen ym. 2009, 49–68.) Haastavasti käyttäytyvää lasta voi olla vaikea kohdata tasavertaisesti ja kannustaen.

Aikuisen tulee rohkaista lasta uudessa ryhmässä ja ympäristössä yhdessä toisten kanssa toimimiseen ja arvostamaan oppimiaan taitoja. Erityisesti 1.–2. vuosiluokkien tehtävänä on rakentaa myönteinen käsitys itsestä koululaisena ja oppijana. Rohkaisevan palautteen saaminen, ilo ja onnistumisen kokemukset sekä omien kiinnostuksen kohteiden löytäminen ja esille tuominen on jokaisen oppilaan oikeus. ”Jokaisen lapsen on voitava tulla kuulluksi, nähdyksi ja arvostetuksi.” Kiusaamista ja syrjimistä ei pidä hyväksyä. (Mikkelin perusopetuksen opetussuunnitelma 2016, 161–162.)

Osa lapsista joutuu kokemaan jo ensimmäisinä kouluvuosinaan heihin kohdistuvien liian suurten odotusten aiheuttamia epäonnistumisen tunteita. Koulun kyky huomioida paremmin lasten yksilöllisyys lähtötasossa ja tarpeissa sekä heidän voimavaransa saattaisi auttaa ratkaisemaan tätä ongelmaa. Koulu on merkittävä osa lasten elämää aina varhaiseen aikuisuuteen asti. Ei ole samantekevää, mitä lapsi kokee ja millaiseksi hänen kuvansa itsestään muodostuu kouluvuosien aikana. (Lämsä 2009, 34.)

Kummioppilastoiminta on lapsen hyvinvointia tukevaa varhaista välittämistä. Perusopetuksen opetussuunnitelma mainitsee kummioppilas- ja ystävyysluokkatoiminnan hyödyntämisen hyvänä keinona lapsen siirtyessä esiopetuksesta ensimmäiselle luokalle. Keväällä, ennen koulun alkua jokaiselle tulevalle ensimmäisen luokan oppilaalle valitaan kummioppilas tai ystävyysluokka, joihin lapsi pääsee tutustumaan kouluun tutustumispäivänä. (Mikkelin perusopetuksen opetussuunnitelma 2016, 162, 167.)

Kummioppilastoiminnan tarkoituksena on tukea isompien oppilaiden avulla ensimmäisen luokan oppilaita. Koulukummit voivat tehdä koulun käytäntöjä tutuksi pienemmille oppilaille. (Mikkelin ohjaussuunnitelma 2016.) Koulukummitoiminnan avulla sosiaalisten taitojen kehittäminen onnistuu luontevasti ja eri ikäluokkien yhteinen tekeminen aktivoi oppilaita ja lisää yhteisöllisyyttä (Hastrup ym. 2013, 67–68).

Vanhempien Barometrin tuloksissa 88 % alakoulun vanhemmista ajatteli, että heidän lapsensa käy mielellään koulua. Alakoululaisista lapsista 16 % oli kertonut vanhem-

milleen päivittäisestä kiusaamisesta koulussa. (Vanhempainliitto 2015.) Kansteen ym. tutkimuksessa viidesluokkalaisten vanhemmista 58 %:n mielestä heidän lapsensa viihtyi hyvin koulussa ja 2 %:n mielestä melko huonosti. Vanhemmista 4 % kertoi, että heidän lastaan oli kiusattu usein viidennen luokan aikana koulussa ja koulumatkoilla. Lapsista 1 % kertoi, että hänellä ei ole yhtään ystävää. (Kanste, ym. 2013, 14, 17, 46.)

Kodin ja koulun yhteistyön on tarkoitus tukea myös vanhemmuutta ja lisätä vanhempien voimavaroja. Wallinin (2011, 103–105) mukaan tukemalla vanhemmuutta tuetaan samalla vanhempien omaa vastuunottoa, aikuisen roolia ja kykyä kohdata haasteita vanhempina. Vanhemmuuden tukeminen koetaan tärkeäksi ja varhaiskasvatuksessa jo käytössä olevaa kasvatuskumppanuutta halutaan tuoda myös kouluun. Warsell (2013, 22–25) kirjoittaa, että vanhemmuuden tukeminen sekä lapsen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin edistäminen esimerkiksi opetuksessa ja varhaiskasvatuksessa ovat ehkäisevää lastensuojelua niille lapsille ja perheille, jotka eivät ole lastensuojelun asiakkaina. Koulun oppilashuolto on ehkäisevän lastensuojelun toiminta-alueita.

Vanhempien tukeminen tukee myös lasta. Toimintakykyinen ja hyvinvoiva vanhempi pystyy tukemaan ja kannustamaan lastaan kehityksessä, kasvussa ja oppimisessa. Lämsän mukaan yhteiskunnan muutos on muuttanut perheiden muotoa ja edellytyksiä hoitaa lasten kasvatukseen ja sosialisatioon liittyviä asioita. Nykyisin perheen muodostavat äiti, isä ja lapset eikä sukulaisista ja ystävistä muodostuva tukiverkosto ole itsestäänselvyys. Muutos ja yhteiskunnan vaatimukset saavat vanhemmat tuntemaan itsensä epävarmoiksi omista taidoistaan kasvattaa lapsiaan. (Lämsä 2009, 21–24.)

Kouluyhteisön lisäksi on muita toimijoita, joista perheet voivat saada tukea lapselle tai vanhemmuuteen. Mikkelissä tällaisia ovat mm. perheneuvo, lasten kehityksen tukiyksikkö ja lastenpsykiatrinen erikoissairaanhoido. Perheet voivat saada tukea myös perhetyöstä, kotipalvelusta, lastensuojelusta, perheasiain neuvottelukeskuksesta, Mikkelin kriisikeskuksesta ja Viola ry:stä. Lisäksi lapselle tukea antavat puhe-, fysio- ja toimintaterapeutit.

Kansteen ym. tutkimuksessa Mikkeliläisistä viidesluokkalaisten vanhemmista 8 % ajatteli tietävänsä melko riittämättömästi tai riittämättömästi lasten ja perheiden palveluista, 40 % ajatteli tietävänsä riittävästi palveluista. Perheistä perhetyötä ja kotipalvelua oli käyttänyt 2 %, lastensuojelun palveluita 2 %, lasten- ja nuorisopsykiatria 6 %

ja koulunkäyntiavustajan tukea lapselle oli saanut 15 %. Apua huoliinsa vanhemmat olivat saaneet eniten omasta lähipiiristä, kouluterveydenhoitajalta, opettajalta, koululääkäriltä ja työterveyshuollosta. Koulukuraattorilta apua oli saanut 4 %. (Kanste ym. 2013, 26, 29–32, 38–39.)

4.2 Tuen tarpeiden tunnistaminen ja toimintahuolen herätessä

Tuen tarpeen ilmetessä tai oppilaasta huolen herätessä, on ensisijaista yhteydenotto huoltajiin ja yhteistyö heidän kanssaan. Yhdessä huoltajan ja oppilaan kanssa koetaan ensin selvittää, tarvitaanko oppimisen ja koulunkäynnin tukea, oppilashuollon tukea vai molempia. Oppilaan tuen tarpeen määrittelyssä on tapauskohtaisesti mukana koulun edustajien ja huoltajien lisäksi oppilashuollon palveluiden, muiden tutkivien ja hoitavien tahojen, lastensuojelun, oppilaan kotikunnan ja mahdollisesti muiden oppilaitosten edustajat. Lähtökohtana yhteistyössä kodin ja koulun välillä on tasavertainen ja jatkuva vuorovaikutus sekä oppilaan mahdollisuus aktiiviseen osallisuuteen asioidensa käsittelyssä. (Mikkelin perusopetuksen opetussuunnitelma 2016, 101–102, 104.)

Lasten tuen tarpeiden tunnistaminen sekä tuen ja kuntoutuksen aloittaminen jo esiopetuksessa tai mahdollisimman varhain, ovat ennakkointia eli varhaista välittämistä. Kehittyvä ja joustava oppilaitosorganisaatio muuttuu yhteiskunnan muutosten mukana ja pystyy toiminnallaan vastaamaan uusiin haasteisiin. Varhainen välittäminen on myös riskilasten huomaamista ja intervention tekemistä ennen kuin ongelmat ovat kasaantuneet ja syrjäytyminen alkanut. Interventio on mahdollista tehdä esimerkiksi luomalla lapselle hyvä koulupäivä, järjestämällä aamu- ja iltapäivätoimintaa ja hyödyntämällä kiusaamista ja syrjäytymistä ehkäiseviä toimintamalleja. (Oja 2012, 42–46.)

Lämsän (2009, 44–51) mukaan oppilaat voidaan jaotella sopeutujiksi, menestyjiksi, vetäytyjiksi ja vastustajiksi. Oikein käytettynä tämä luokittelu voi auttaa löytämään sopivia tukimuotoja ja tunnistamaan lasten yksilöllisiä tarpeita. Oppilaiden luokittelussa on aina kuitenkin myös riskejä. Se voi lokeroida lapsen tiettyyn toimintatapaan.

Mikkelissä on käytössä Huoli-lomake, jonka avulla koulun henkilöstö, huoltaja ja myös oppilas itse voivat arvioida, millaisia huolia lapsella tai perheellä on. Käytössä on myös Suomen mielenterveysseuran (2016) Toimiva lapsi & perhe -hanketyön Lapsen puheeksi -menetelmä. Menetelmän tarkoituksena on tukea lapsen arkea kartoitta-

malla ja vahvistamalla lapsen hyvinvoinnille tärkeitä tekijöitä. Tavoitteena on yhdessä vanhemman kanssa keskustellen löytää konkreettisia keinoja vahvistaa lasta suojaavia tekijöitä.

4.3 Koulukuraattori varhaisen tuen tarjoajana

Koulukuraattorin työ on tiivistä yhteistyötä oppilaiden, perheiden ja koulu yhteisön työntekijöiden sekä laajan monialaisen verkoston kanssa. Mikkelin ohjaussuunnitelmassa (2016, 11) kirjoitetaan koulukuraattorin olevan konsultaatiota antava sosiaalialan asiantuntija, joka ohjaa tarvittaessa oppilasta tai perhettä muiden palveluiden piiriin. Oppilaiden hyvinvoinnin edistäminen, ongelmien ennaltaehkäiseminen sekä havaittuihin ongelmiin yhteisöllisen ja yksilökohtaisen oppilashuollon ja pedagogisen tuen keinoilla puuttuminen on koulukuraattorin tehtävä.

Noora Korpela (2012) kuvaa koulukuraattorin työtä vaativaksi asiantuntijatyöksi, jossa koulutuksen lisäksi on merkitystä persoonallisilla ominaisuuksilla, valmiuksilla ja taidoilla. Myös hyvät ihmissuhdetaidot, yhteiskunnallinen näkemys ja halu tehdä oppilashuollollista kehittämistyötä ovat tärkeitä ominaisuuksia. Työ on asiakastyötä, huolien kuuntelemista sekä erilaisten ongelmien selvittelyä. (Strömberg-Jakka ym. 2012, 278, 283–289.)

Osaava tuki koulupolun aikana korostuu, kun perheessä ongelmia tuottavat työttömyys, syrjäytyminen, päihde- ja mielenterveysongelmat tai muut sisäiset kriisit. Koulukuraattoripalveluiden järjestäminen on kunnan tehtävä, mutta laissa ei puututa kuraattoreiden määrään suhteessa oppilasmäärään. Työn onnistumisen kannalta on tärkeää, että koulukuraattori tuntee vastuukoulunsa ja pystyy olemaan läsnä ja näkymään koulun arjessa. (Strömberg-Jakka ym. 2012, 274–276, .)

Perusopetuksen opetussuunnitelman Mikkelin täydennyksessä todetaan, että kuraattori- ja psykologipalveluiden tehtäviin kuuluu edistää koulu yhteisön toimintakulttuurissa välittämistä, huolenpitoa ja myönteistä vuorovaikutusta. Ensisijaista varhaista tukea on ennaltaehkäisevän ja yhteisöllisen työn arjen huolenpito, kohtaaminen ja välittäminen. Ne ovat osana sekä yhteisöllistä että yksilökohtaista koulun kasvatus- ja opetustyötä. (Mikkelin perusopetuksen opetussuunnitelma 2016, 101, 133–136.)

Yhteisöllinen työ voi olla esimerkiksi luokkiin tutustumista tai intervention tekemistä tarkoituksena ratkaista jokin ongelma tai lisätä myönteistä vuorovaikutusta (Väinälä ym. 2010, 234–237). Kiusaaminen ja kaverisuhteet mietityttävät usein alakoululaisten vanhempia. Koulukuraattori voi pitää oppilasryhmälle kiusaamista, ryhmän dynamiikkaa tai yhteishengen luomista käsitteleviä tunteja. Myös luokkien hyvinvointiohjelmiin osallistuminen on kuraattorin työtä. (Strömberg-Jakka ym. 2012, 280–283.)

Koulukuraattoreiden tehtäviin kuuluu kokeilla ja kehittää erilaisia ryhmätyöskentelyyn sopivia toimintamalleja (Perusopetuksen oppilashuoltosuunnitelman runko 2016–2017). Monenlaiset vertais- ja tukiryhmät ovat myös yhteisöllistä toimintaa, esimerkiksi kieli- ja kulttuuritaustan perusteella tai yksinäisyydestä kärsiville perustetut ryhmät sekä läksytukiryhmät (Haanpää ym. 2015, 142–143). Yhteisötason työtä ovat myös oppilashuoltotyöstä tai muusta tiedottaminen oppilaille, vanhemmille ja koulun henkilöstölle sekä oppilasryhmien ryhmäyttäminen (Väinälä ym. 2010, 237).

Koulukuraattori tukee yhdessä huoltajien ja muiden tarvittavien asiantuntijoiden kanssa oppilasta koulunkäynnissä, muutostilanteissa ja koulunkäynnin siirtymävaiheissa (Mikkelin ohjaussuunnitelma 2016, 11). Koulukuraattori on oppilaan ja hänen perheensä tukena monialaisissa asiantuntijaryhmissä ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa tehtävässä yhteistyössä. Jo syntyneiden ongelmatilanteiden selvittely on myös koulukuraattorin työtä. Hän voi käydä oppilaiden kanssa tukikeskusteluja ja toimia vanhempien kanssa työparina vanhemmuutta tukien ja vahvistaen. (Oppilaan tuen käsikirja 2016, 28.)

Koulukuraattorin tekemä yksilökohtainen työ voi olla pitkäjänteisesti ja prosessinomaisesti etenevää keskustelutyötä ja kasvatuksen tueksi vanhempien kanssa käytäviä keskusteluja (Väinälä ym. 2010, 232–233). Koulukuraattorin tehtäviin kuuluu oppilaan sosiaalisen ja psyykkisen hyvinvoinnin tukeminen ja edistäminen, ongelmien ennaltaehkäisy sekä oppilaan ja hänen perheensä tilanteen selvittäminen ja arvioiminen. Koulukuraattorin työ koostuu oppilaan koulutyöskentelyyn, perheeseen ja vapaa-aikaan liittyvistä asioista, sosiaalisten suhteiden ja tunne-elämän asioista sekä koulunkäynnin siirtymävaiheisiin kuuluvista asioista. (Oppilaan tuen käsikirja 2016, 11, 28.)

Kansteen ym. (2013, 4) tutkimuksessa oppilas- ja opiskelijahuollon kehittämiseksi selvisi, että vaikka tilanne Mikkelissä on melko hyvä, voisivat oppilashuollon palvelut

vastata paremmin oppilaiden ja perheiden tarpeisiin. Oppilashuollon keinojen tulisi olla enemmän yhteisöllisyyttä vahvistavia, vanhempia tukevia ja huolten kasaantumista ehkäiseviä. Varsinkin lapset ja perheet, joilla on monia huolia, tulisi ottaa paremmin huomioon.

Vanhempainliiton tutkimuksessa 26 % vastaajista ajatteli saaneensa liian vähän tietoa oppilashuoltopalveluista. Alakoulun vanhemmista noin puolet ajatteli, että koulukuraattori- ja psykologipalveluja saa riittävästi. (Vanhempainliitto 2015.) Kansteen ym. tutkimuksessa 5 % mikkeliäläisistä viidesluokkalaisista lapsista tai vanhempi lapseen liittyvissä asioissa oli käyttänyt koulukuraattorin palveluita ja 14 % vanhemmista ajatteli, että kuraattoripalvelut ovat melko vaikeasti saatavilla. (Kanste ym. 2013, 29,31.)

Ihmisten väliset suhteet ovat toimivan koulu yhteisön perusta. Kurki ym. kirjoittavat, että sosiaalipedagogiikka on sekä yksilön sosiaalista kasvatusta että sosiaalista työtä, johon osallistuvat sosiaalityöntekijöiden lisäksi monet muut ammattiryhmät. Sosiaalipedagogisesti kasvatusta on yhteisöllistä ja yhteiskunnallista toimintaa, jossa yksilöllä, yhteisöllä ja yhteiskunnalla on luonnollinen suhde keskenään. Sosiaalipedagogiikka pyrkii saamaan esille yhteisön mahdollisuudet. Yhteisön keskinäiset suhteet ovat voimavara ja edistävät kasvua. Sipilä-Lähdekorpi (2006) kirjoittaa, että koulukuraattorin työssä kasvatusyhteisössä yhdistyvät sekä sosiaalinen että pedagoginen näkökulma. Koulukuraattorin työ on merkityksellinen osa hyvinvointityötä. (Kurki ym. 2006, 9, 11–12, 157–158.)

Wallin (2011, 90) kiteyttää koulun sosiaalityön varhaiseen, kohdennettuun, osallistavaan ja kestävään koulussa annettavaan tukeen. Koulun sosiaalityön tehtävät ovat moninaiset; koulun yhteiskunnallisen tehtävän laajentaminen, yhteiskunnallisissa muutoksissa näkemyksen ja osaamisen parantaminen, yhteistyön tukeminen sekä yksilön ja lapsen tarpeiden näkyväksi tekeminen. Mahdollisuuksia on paljon, mutta myös haasteita on monia.

4.4 Oppimisen ja koulunkäynnin tuki

Koulussa oppilaille annettava tuki on oppilashuollon ja oppimisen ja koulunkäynnin tuen kokonaisuus. Oppimisen ja koulunkäynnin tuesta säädetään perusopetuslaissa ja sitä tarkennetaan opetussuunnitelman perusteissa. Mikkelin perusopetuksen opetus-

suunnitelma kuvaa oppimisen ja koulunkäynnin tuen muodostuvan kolmesta tasosta, yleisestä, tehostetusta ja erityisestä tuesta. Tuki on opettajien ja muun henkilöstön yhteistyötä vanhempien kanssa. Tuen laajetessa oppilashuollon osuus oppilaan hyvinvoinnin ylläpitämisessä ja edistämässä vahvistuu. Erityisen tuen päätöksen saaminen vaatii oppilaalle tehdyn henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman (HOJKS) laatimisen, johon kirjataan kaikki oppilaan saama tuki. (Mikkelin perusopetuksen opetussuunnitelma 2016, 100–101, 104–107, 110–111, 114, 120.)

Perusopetuslaki määrittää oppimisen ja koulunkäynnin tukimuodoiksi mm. tukiope- tuksen, osa-aikaisen erityisopetuksen, tulkitsemis- ja avustajapalvelut ja erityiset apu- välineet. Tuen tulee perustua oppilaan tarpeeseen ja olla joustavaa ja oppilaan vah- vuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet huomioivaa. Tukea annetaan estämään ongel- mien monimuotoistumista ja syvenemistä sekä ehkäisemään pitkäaikaisvaikutuksia. Tuki voi olla oppiainekohtaisen tuen lisäksi myös esimerkiksi sosiaalisten taitojen kehittämistä tai koulumotivaation vahvistamista. (Mikkelin perusopetuksen opetus- suunnitelma 2016, 100–101, 124.) Kansteen ym. (2013, 14) tutkimuksessa vanhem- mista 24 %:n mukaan oppiminen oli lapselle vaikeaa joissakin aineissa.

Oppilaalle on turvattava maksuttomat koulutyöskentelyn ja vuorovaikutuksen mahdol- listavat tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä tarvittavat apuvälineet ja huolehdittava esteettömyydestä. Vaikeasti kehitysvammaiselle, muuten vammaiselle tai vakavasti sairaalle oppilaalle voidaan järjestää opetusta toiminta-alueittain, jolloin opetuksessa voidaan keskittyä oppilaan vahvuudet huomioivaan ja mahdollisimman itsenäiseen elämään tarvittavien taitojen opetteluun. (Mikkelin perusopetuksen opetussuunnitelma 2016, 120, 127.)

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen avulla vahvistetaan myös oppilaan myönteistä mi- näkuvaa ja käsitystä koulunkäynnistä sekä annetaan mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin oppimisessa ja ryhmään kuulumisessa (Mikkelin perusopetuksen opetus- suunnitelma 2016, 100). Oppimisen ja koulunkäynnin tuen järjestämiseen ei tarvita oppilaan tai hänen huoltajansa suostumusta (Oppilaan tuen käsikirja 2016, 13). Tässä opinnäytetyössä ei kuvata oppimisen ja koulunkäynnin tukea tarkemmin, koska opin- näytetyö keskittyy oppilashuollon tukeen oppilaalle.

4.5 Yhteistyö varhaisen tuen välineenä

Yhteistyö koulun henkilöstön kanssa tarjoaa hyvän perustan varhaisen tuen tarjoamiselle koulukuraattorin työssä. Koulukuraattori ohjaa ja neuvoa sekä koulun henkilöstöä että oppilaiden huoltajia. Korpela (2012) kuvailee koulukuraattorin tekevän monipuolista työtä myös koulun ulkopuolisten tahojen kuten lastensuojelun sosiaalityöntekijän, psykiatrisen sairaanhoitajan tai etsivän nuorisotyöntekijän kanssa. Perheen ja oppilaan tukeminen on yhteistyön tärkein tavoite. (Strömberg-Jakka ym. 2012, 283–289.) Koulukuraattorin työ on monialaista verkostotyötä niin yksilön kuin yhteisönkin hyväksi. Työtä tehdään asiakkaan lähtökohdista lisäämällä sekä yksilön että yhteisön vastuuta ja vahvistamalla voimavaroja muutoksen aikaansaamiseksi. Varsinkin, jos yksilön tai yksilöiden kasvu ja selviytyminen ovat vaarantuneet, tarvitaan kohtaamista, muutokseen pyrkimistä ja rakenteisiin vaikuttamista. (Wallin 2011, 88–89.)

Koti, koulu ja vapaa-ajan toimintaympäristö muodostavat lapsen kasvulle perustan, jossa nämä voivat korvata toisiaan sekä hyvässä että huonossa. Kodin ja koulun toimiva yhteistyö ja mahdollisimman varhain huoliin puuttuva toimintatapa korostuvat lapsen kohdatessa ongelmia. (Lämsä 2009, 55–57.) Kansteen ym. (2013, 37) tutkimuksessa kodin ja koulun yhteistyötä piti erittäin tärkeänä 94 % vanhemmista.

Suunnitelmallinen yhteistyö esiopetuksen ja koulun alkuopetuksen henkilöstön välillä korostuu siirtymävaiheessa, jossa lapsi siirtyy esiopetuksesta ensimmäiselle luokalle. Keskinäinen luottamus ja yhteistyö kodin kanssa ovat tärkeitä. Koulun alkaessa on huomioitava yksilöllisesti lapsen tuentarve ja oppimisvalmiudet. Tärkeää on huolehtia siirtymävaiheiden jälkeenkin tuen jatkumisesta. Myös aamu- ja iltapäivätoiminnan ja kerhotoiminnan tarpeet ja mahdollisuudet on huomioitava. (Mikkelin perusopetuksen opetussuunnitelma 2016, 100, 161–162, 167.)

Kansteen ym. (2013, 27, 36–38) tutkimuksessa mikkeliläisten viidesluokkalaisten vanhemmista 61 % oli tyytyväisiä kodin ja koulun yhteistyöhön, osittain eri mieltä tai erimieltä oli 5 %. Yhteistyön erittäin toimivaksi opettajan kanssa ajatteli 62 % vanhemmista, melko huonoksi tai huonoksi 2 %. Koulukuraattorin kanssa yhteistyö toimi erittäin hyvin vanhemmista 3 %:n mielestä, vanhemmista 90 % ei ollut käyttänyt palvelua. Vanhemmista 5 % oli osittain eri mieltä siitä, että heidän mielipidettään kuunneltiin moniammatillisissa ryhmissä. Vanhempainliiton (2015) tutkimuksen mukaan

87 % alakoululaisten vanhemmista ajatteli, että oli tullut kuulluksi koulussa lapsensa asioissa.

4.6 Varhaisen välittämisen ja tuen haasteita

Wallinin (2011, 23–24) mukaan koulussa lasten ja nuorten kanssa tehtävä työ on haasteellista. Pedagogiset tavoitteet ovat monimuotoisempia, sosiaalisia haasteita on enemmän ja ne ovat monimutkaisempia kuin ennen. Lisää ammatillisia vaatimuksia koulun arkeen tuovat myös monikulttuurisuus ja seksuaaliset vähemmistöt sekä perheiden henkiset ja taloudelliset ongelmat. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin heikkeneminen on näkynyt jo kauan. Pesosen ja Zoltovin tutkimuksessa todettiin, että tarve oppilashuollon palveluille on lisääntynyt koulujen monimuotoistumisen myötä ja että koulujen oppilashuoltohenkilöstön määrä on riittämätön (Pesonen ym. 2005, 15, 21).

Alava ym. (2012) tuo esille perhetilanteiden haasteiden ja perheiden pahoinvoinnin näkymisen oppilaiden oppimisvaikeuksina ja häiriökäyttäytymisenä koulujen arjessa. Jaksaminen vanhemmuudessa huolettaa vanhempia ja heidän tuen tarpeensa ovat muuttuneet. He ovat huolissaan vanhemmuuden taidoistaan ja ristiriitatilanteissa mallin säilyttämisestä. Riittävän avun ja tuen varmistamiseksi, tarvitaan oppilashuollon ammattilaisten, oppilaitoksen ulkopuolisten palvelujen ja muiden tahojen yhteistyötä ja yhtenäiset toimintatavat. (Perälä ym. 2015, 20–22.) Vanhempien mielenterveyden pulmat, päihteiden käyttö ja varsinkin yksinhuoltajaperheiden voimavarojen riittämättömyys lisäävät lasten elämän riskitekijöitä. Puutteellinen ja riittämätön aikuisen antama hoiva ja huolenpito lyhentävät lasten lapsuutta ja pakottavat liian aikaiseen itsenäisyyteen. (Lämsä 2009, 28–30.)

Tytti Solantauksen Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle tekemässä materiaalissa kuvataan 3–5-vuotiaan lapsen käytösongelmien vaikutusta nuoruuden käytöshäiriöihin ja väkivaltaisuuksiin. Kieltojen ja rankaisujen kierre jatkuu helposti kodista ja päivähoitosta kouluun aiheuttaen pettymyksiä sosiaalisissa suhteissa, epäonnistumisia koulussa, huonoa koulumenestystä ja huonoja kaverisuhteita. Nämä puolestaan johtavat usein nuoruuden käytöshäiriöihin, päihteiden käyttöön, väkivaltaan ja näpistelyihin. Sen sijaan vaikeuksien kohdatessa vanhemmille ja vanhemmuuteen sekä opettajalle annettu tuki johtaa päinvastaiseen kehitykseen. (Solantaus 2011.) Yhteisöllisillä kei-

noilla voidaan tukea vanhemmuutta sekä vaikuttaa varhaisten käyttäytymisen pulmien jatkumiseen alakoulun aikana.

Kansteen ym. tutkimuksessa mikkeliläisistä viidesluokkalaisten vanhemmista 4 %:lla oli selvä huoli lapsensa tunne-elämästä ja sosiaalisista suhteista, lievää huolta näistä oli neljäsosalla vanhemmista. Neljäsosa vanhemmista ei tuntenut saaneensa apua ja tukea lapsensa tunne-elämän asioissa ja sosiaalisiin suhteisiin liittyvissä asioissa. Vanhemmista 4 %:lla oli ollut selvää huolta vanhemmuuden taidoistaan ja lievää huolta 32 %:lla. Omasta jaksamisestaan oli selvästi huolissaan 6 % ja lievä huoli oli 34 %:lla. Tukea ja apua vanhemmuuden taitoihin ei ollut saanut 34 % ja omaan jaksamiseensa 30 %. (Kanste, ym. 2013, 21–24.)

Maija-Leena Pönkkö kirjoittaa väitöskirjassaan, että lasten ja nuorten lisääntyviin käytös- ja tunne-elämän ongelmiin on jo olemassa toimivan hoitoketjun puitteet, lain ja asetusten turva toiminnalle sekä osaamista ja halua, mutta koordinoimaton hoitoketju ja tiedonkulun ongelmat vievät sekä asiakkaan että työntekijän voimavaroja (Pönkkö 2005, 58, 62,). Lapselle apua etsiessä, eri alojen asiantuntijoiden keskinäinen konsultointi ei saa estyä salassapitosäädösten takia (Lämsä 2009, 228–229).

Hyvinvointia tuottavien palveluiden erillisyydet tuo haasteita esimerkiksi sosiaalitoimen, terveystoimen ja koulun oppilashuollon verkostoitumiseen. Tämä saattaa vaikeuttaa työntekijöiden yhteistyötä toistensa ja perheiden kanssa, vaikeuttaa tiedon jakamista ja aiheuttaa koululaisten syrjäytymistä. (Warsell 2013, 5–7.) Hajanainen auttamisjärjestelmä ja erilaiset toimintaperiaatteet sekä tukitahon konteksti asiakkaan tilanteeseen, vaikeuttavat kokonaiskuvan muodostumista ja vastuun jakamista eri tahojen kesken. Avun hajanaisuus edellyttää perheeltä omaa aktiivisuutta ja voimia etsiä apua, sillä usein ongelmat ovat moninaiset ja yksi auttajataho ei riitä. (Tilus 2004, 157–161.)

Noora Korpela (2012) toteaa, ettei koulukuraattori aina saa tietoa lasta tai perhettä auttavien koulun ulkopuolisten tahojen toiminnasta perheiden kanssa. Lapsi käy koulussa päivittäin ja muutokset tai kodin ongelmat näkyvät lapsen toiminnassa koulupäivän aikana. Siksi koulukuraattori on tärkeä yhteistyötaho perheiden auttamiseksi. (Strömberg-Jakka ym. 2012, 291–292.) Huolen herätessä lapsen tilanteesta, on tärkeää ottaa asia puheeksi vanhempien ja oppilashuollon henkilöstön kanssa. Puheeksi ottamisen viivästyessä tai jäädessä tekemättä, lapsen ongelmat alkavat kasaantua, tuen

saaminen pitkittyy ja ongelma kuormittaa tarpeettomasti sekä perhettä että yksittäistä työntekijää. (Tilus 2004, 153–156.)

Kodin ja koulun välisen yhteistyön ongelmatilanteissa on tärkeää molempien osapuolten kuulluksi tuleminen. Yhteistyön sääntöjen tietäminen ja ymmärtäminen on hyvä varmistaa sekä perustella toimintatavat eri tilanteissa ja olla myös valmis päivittämään toimintatapoja. (Lahtinen 2012, 349–351.) Kansteen tutkimuksessa 6 % vanhemmista oli osittain eri mieltä siitä, että opettajat kohtelevat oppilaita reilusti ja tasa-arvoisesti (Kanste, ym. 2013, 14). Lasten tasa-arvoinen kohtelu ja jokaisesta lapsesta hyvän löytäminen auttavat ristiriitatilanteiden tasapuolisessa selvittelyssä. Lapsen leimaaminen esimerkiksi väkivaltaiseksi saattaa aiheuttaa epäreilua kohtelua ja lasten välisissä riitatilanteissa väärin perustein syyllisenä kohtelemista (Lämsä 2009, 81–84).

Yhdysvaltalaisen Auburnin yliopiston sosiologian osaston apulaisprofessori Danilea Werner (2014) on tutkinut koulukuraattorin toimenkuvaa koulujen suurista kriiseistä toipumisessa. Hän toteaa, että koulukuraattori on usein ratkaisevassa asemassa koulu-yhteisön toipumisessa, kun koulussa sattuu jokin suuri kriisi. On tärkeää, että koulukuraattori on hyvin perillä koulun kriisisuunnitelmasta. Tutkimus osoitti, että tutkimukseen osallistuneet koulukuraattorit ajattelivat olevansa paremmin valmiita käsittelemään suurta kriisiä, kun he olivat saaneet osallistua kriisisuunnitelman laatimiseen ja säännölliseen, vuosittaiseen kriisitilanteen toiminnan harjoitteluun. Myös koulun henkilöstön yhteistyön toimivuudella oli merkitystä. Werner kirjoittaa, että koska kouluväkivallan uhka on ollut kasvussa, on entistä tärkeämpää kiinnittää huomiota kriisitilanteisiin valmistautumiseen ja niissä yhteistyön toimimiseen. (Werner 2015, 6–10.)

5 TUTKIMUKSEN TEHTÄVÄT JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimuksen tavoitteena oli kartoittaa vanhempien kokemuksia ja toiveita tuesta ja osallisuudesta lapsen aloitettua ensimmäisen luokan koulussa. Tutkimuksessa toivottiin tietoa lapsen ja vanhempien saamasta tuesta ja sen riittävydestä. Lisäksi haluttiin kartoittaa olivatko vanhemmat pystyneet vaikuttamaan ja osallistumaan lapsensa koulunkäyntiin ja hyvinvointiin koulussa. Toivottiin tietoa myös kodin ja koulun välisen yhteistyön toimivuudesta sekä oliko vanhempien mielipidettä ja tietämystä lapsensa

asioissa arvostettu. Tavoitteena oli myös selvittää jo olemassa olevien tukimuotojen käyttöä ja niiden toimivuutta.

Tutkimuksella haluttiin kehittää koulujen oppilashuoltoa ja etsiä keinoja lasten kouluviihtyvyyden ja hyvinvoinnin parantamiseen sekä vanhempien osallisuuden lisäämiseen. Lisäksi haluttiin saada ideoita perheiden palveluiden kehittämiseen. Tutkimuksella pyrittiin selvittämään mahdollisuuksia tukea sekä lapsia että heidän vanhempiaan ja vanhempien osallistumismahdollisuuksia lapsensa koulun toiminnassa. Tutkimuksella etsittiin uusia näkökulmia ja toimintamalleja koulukuraattorin työhön vanhempien tukemiseksi ja lasten hyvinvoinnin parantamiseksi.

Tutkimuksen pääkysymykset olivat:

1. Saavatko vanhemmat ja heidän lapsensa riittävästi tukea lapsen siirryttyä esiopetuksesta perusopetukseen?
2. Ovatko vanhemmat voineet vaikuttaa ja osallistua koulu yhteisön toimintaan ja lapsensa hyvinvointiin koulussa?

Pääkysymyksiä tarkentavat kysymykset olivat:

1. Millaista tukea vanhemmat ja heidän lapsensa tarvitsevat lapsen aloitettua koulun?
2. Ovatko vanhemmat ja heidän lapsensa saaneet tarvitsemaansa tukea?
3. Ovatko vanhemmat ja heidän lapsensa hyötäneet saamastaan tuesta?
4. Tietävätkö vanhemmat, mistä he voisivat tarvittaessa saada tukea itselleen tai lapselleen?

6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

6.1 Tutkimusmenetelmä

Tämä opinnäytetyö on tutkimuksellinen työ ja se toteutettiin kvantitatiivisena, kartoitettavana survey-kyselytutkimuksena. Tutkimuksessa tietoa kerättiin standardoidusti eli kaikille kyselyyn vastanneille lähetettiin samanlainen kyselylomake. Kyselytutkimus toteutettiin sähköisellä Webropol-kyselylomakkeella, joka lähetettiin Wilman välityk-

sellä kaikille Mikkelin koulujen ensimmäisen luokan oppilaiden vanhemmille. Kyselytutkimuksen kysymykset ovat opinnäytetyössä liitteenä 4.

Kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimuksen avulla etsitään numeraalista tietoa kokonaistilanteesta, ei niinkään poikkeavuuksista (Vilka 2015, 66–67). Kvantitatiivisessa tutkimuksessa keskeistä ovat aiempien tutkimusten johtopäätökset, käsitteiden määrittelyminen ja havaintoaineiston soveltuminen määrälliseen mittaukseen. Kartoittavan tutkimuksen avulla etsitään tutkittavaan asiaan uusia näkökulmia. Standardoitu survey-tutkimus tarkoittaa kyselyä, jossa perusjoukosta valitulta otokselta kysytään samassa järjestyksessä täysin samat kysymykset (Hirsjärvi ym. 2007, 133–136, 188–189). Kvantitatiivisen tutkimuksen tulosten raportointi koostuu tuloksia havainnollistavista kaavioista, taulukoista ja kuvioista sekä kirjallisesta osuudesta. Taulukot ja kaaviot tukevat kirjoitettua raporttia ja antavat yksityiskohtaista tietoa, ne eivät saa olla tärkein osa tutkimusraporttia. (Vilka 2015, 204–205.)

6.2 Aineisto ja aineiston keruumenetelmä

Kyselytutkimuksella voidaan kerätä aineistoa tehokkaasti, isolta joukolta kerrallaan. Hyvin suunnitellun kyselyn aineisto on nopea ja helppo tallentaa sekä analysoida. Kyselytutkimuksen huonoja puolia ovat mahdollisesti pinnallinen aineisto, vastaajien huolellisuuden vaihtelu, väärinymmärrykset ja heikko vastausprosentti. Suurelle määrälle lähetetty kysely voi parhaimmillaankin tuottaa vastauksia 30–40 %:lta vastaajia. Usein muistutuksia vastaamisesta lähetetään kaksi kertaa. (Hirsjärvi ym. 2007, 190–191.)

Kyselylomake lähetettiin 534 oppilaan kotiin. Edustavaksi joukoksi tutkittavia henkilöitä valittiin kaikki Wilman avulla tavoitettavissa olevat Mikkelin perusopetuksen ensimmäisten luokkien oppilaiden huoltajat, koska vastauksia toivottiin mahdollisimman monelta vanhemmalta. Syksyllä 2016 tutkimuksen toteuttamisen aikaan ensimmäisen luokan oppilaita oli 543, joista vain 9 huoltajilla ei ollut käytössään Wilma. Vanhempien tavoitettavuus oli tutkimusta ajatellen hyvä. Edustava otos muodostuu tutkijan valitsemasta riittävän kattavasta otoksesta (Hirsjärvi ym. 2007, 174–175).

Sähköisten internetkyselyjen etu on taloudellisuus, tulosten syöttämisessä mahdollisesti tulevien virheiden poisjääminen ja nopeus sekä kyselyn lähettämisessä että vas-

tausten palauttamisessa. Sähköisen kyselyn soveltuvuus on kuitenkin mietittävä tarkasti, koska ne eivät ole paras vaihtoehto kaikille kohderyhmille, esimerkiksi iäkäämmille henkilöille. (Valli ym. 2015, 93–94, 109.) Tässä tutkimuksessa arveltiin, että kohdejoukosta suurin osa on tottunut käyttämään internetiä ja siksi sähköinen kysely sopi tarkoitukseen hyvin.

Aineiston keräämisen ajankohdalla on merkitystä tutkimustulosten kannalta. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa väärä ajankohta on yhtä merkittävä tuloksia vääristävä tekijä kuin vähäinen vastaajamäärä. (Vilka 2015, 203–204.) Tutkimus tehtiin syksyllä. Keväällä vastaava tutkimus olisi todennäköisesti tuottanut erilaisen tuloksen, koska lapsi olisi käynyt koulua jo pidempään ja vanhempien olisi ehkä ollut helpompi kertoa, millaista tukea lapselle tai vanhemmalle itselleen toivottaisiin enemmän. Kysely ei kuitenkaan olisi silloin selvittänyt siirtymävaiheen tarpeita, joita tällä tutkimuksella haluttiin kartoittaa.

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa käytetään havainto- eli tilastoyksiköitä, jotka ovat tutkittavia kohteita (esim. ihminen, kunta, tilanne tai tapahtuma). Otos koostuu tilastoyksiköistä ja perusjoukko on tilastoyksiköt sisältävä joukko tutkittavia ihmisiä tai muita kohteita. (Vilka 2015, 98, 105.) Tämän tutkimuksen havaintoyksikkö oli ensimmäisen luokan oppilaan huoltaja, joista tutkimuksen otos muodostui. Tutkittavaksi perusjoukoksi määriteltiin Mikkelin perusopetuksen ensimmäisen luokan oppilaiden huoltajat. Tämä perusjoukko valittiin tutkimukseen, koska heidän lapsensa olivat juuri aloittaneet koulun ja siksi arveltiin, että he pystyvät parhaiten muistamaan ja kertomaan ensimmäisen luokan oppilaan vanhemmuuteen liittyviä asioita sekä toiveitaan saada lapselleen ja itselleen tukea lapsen koulun alkaessa.

Hirsjärven ym. mukaan uudenlaisia näkökulmia tutkimuksen aiheeseen on mahdollista saada monivalintakysymyksissä olevien avointen vaihtoehtojen avulla. Asteikko- eli skaalakysymyksissä vastaajan on valittava mielipiteensä suhteessa väittämiin, jotka on esitetty nousevassa tai laskevassa skaalassa. (Hirsjärvi ym. 2007, 193–196.) Jos on epävarmaa tiedetäänkö kaikki vastausvaihtoehdot, on hyvä käyttää sekamuotoista kysymystä, jossa on monivalinta- ja avoin kysymys yhdessä. (Vilka 2015, 106.) Vastausaineisto kerättiin pääasiassa monivalintakysymyksillä. Monissa kysymyksissä oli lisäksi avoin vastausvaihtoehto ja osa kysymyksistä oli asteikkokysymyksiä. Avoimet vastausvaihtoehdot olivat tärkeitä, koska muuten jokin vaihtoehto olisi saattanut jäädä

kysymättä. Paljon valmiita vastausvaihtoehtoja sisältävä aineisto sopi hyvin kvantitatiiviseen tutkimukseen, koska aineisto oli helppo muuttaa tilastolliseen muotoon.

Kyselylomakkeeseen valitut kysymykset on voitava perustella teoreettisen viitekehyyksen ja keskeisten käsitteiden avulla. Lomakkeen suunnittelussa hyvänä apuna ovat aiemmat tutkimukset ja teoriakirjallisuus. Lomakkeessa ei saa olla tarpeettomia kysymyksiä. Jokaisessa kysymyksessä tulee kysyä vain yhtä asiaa ja haluttava tieto tulee hajauttaa useampaan kysymykseen. (Vilka 2015, 101–102 108). Tutkimuksen kysymykset valittiin teorian ja aiempien tutkimuksien perusteella sekä tutkimuskysymyksiin pohjautuen. Kysymyksillä toivottiin mahdollisimman kattavasti vastauksia tutkimuskysymyksiin. Kysymyksiä ja niiden tarpeellisuutta ja vastausten tuottamaa hyötyä arvioitiin työelämäohjaajan kanssa. Tarpeettomat kysymykset karsittiin ja kysely esiteltiin oppilashuolenpidon ohjausryhmälle, joka arvioi kyselylomaketta. Saadut kommentit ja toiveet huomioitiin lopullisessa kyselylomakkeessa.

Kysymyksiä muotoillessa on tärkeää ottaa huomioon kohderyhmä. Sanojen tulee olla ymmärrettäviä ja kysymysjärjestyksen johdonmukainen. Kysymysten on hyvä edetä esimerkiksi yksittäisistä yleisiin ja niiden tulee olla ryhmiteltynä kokonaisuuksiksi. (Vilka 2015, 107.) Kyselylomakkeen kysymykset muotoiltiin mahdollisimman selkeiksi. Kysely eteni taustakysymysten jälkeen tutuimmista ja helpoimmista kysymyksistä vieraampaan aiheeseen ja vaikeampiin kysymyksiin. Ensin vanhemmilta kysyttiin lasten kouluviihtyvyyttä ja lapsen tukeen liittyviä asioita. Loput kysymykset ryhmiteltiin vanhempien osallisuuden, yhteistyön sekä tiedon siirtymisen mukaan.

Kyselylomake tulee testata kriittisesti perusteltua palautetta antavilla ihmisillä. Arvioinnin on käsiteltävä lomakkeen selkeyttä, vastausvaihtoehtoja, pituutta ja täyttämiseen kuluvan ajan kohtuullisuutta. Myös sisällön riittävyttä on hyvä arvioida. (Vilka 2015, 108.) Lomaketta testattiin ensin sähköisen linkin toimivuuden ja Webropol-ohjelman kysymyksestä toiseen siirtävien ”hyppyjen” osalta. Kun tekninen osuus lomakkeessa toimi, se lähetettiin testattavaksi ja kommentoitavaksi 13 testihenkilölle. Testaajissa oli eri-ikäisiä miehiä ja naisia, sekä ammattinsa puolesta aiheesta tietäviä henkilöitä että tavallisia vanhempia. Kommentteja toivottiin kyselyn sisällöstä, ulkoasusta ja toimivuudesta (myös Wilman kautta). Palautetta toivottiin myös ymmärrettävyydestä, vastaamisen vaatavuudesta ja vastaamiseen kuluneesta ajasta. Lisäksi testi-

vastaajat vastasivat eri tavoilla, sekä vanhempina, jolla ei ollut toiveita tai huolia että vanhempina, jolla oli toiveita ja huolia.

6.3 Aineiston analyysimenetelmä

Empiirisen ja kvantitatiivisen tutkimuksen aineistoa päästään analysoimaan, kun tutkimuksen tiedot on tarkistettu ja aineisto järjestetty muuttujien avulla. Aineisto voidaan analysoida selittämällä tuloksia tilastollisen analyysin ja päätelmien avulla. (Hirsjärvi ym. 2007, 216–219.) Muuttuja on mitattavissa oleva havaintoyksikön ominaisuus (Vilkkä 2015, 105).

Tutkimusaineisto ei ole suoraa todellisuutta tutkittavasta ilmiöstä, vaikka se onkin merkittävä osa tutkimusprosessia ja tärkeä väline tiedon tuottamisessa. Tutkittavat saattavat ajatella tutkittavasta ilmiöstä eri näkökulmasta kuin tutkija. Tutkimuksella saatu aineisto saattaa poiketa suunnitellusta ja siksi on hyvä aluksi tutkia aineisto kokonaisuutena ja selvittää, mitä tietoa saatiin ja jäikö jotain puuttumaan. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa tämä tehdään muodostamalla vastauksista prosenttitaulukot analysoinnin mahdollistamiseksi. Aineisto käsitellään tutkijan omista käsityksistä ja oletetuista tuloksista erillisenä. (Ronkainen ym. 2014, 122–125.) Vastausaineiston palaututtua se muutettiin Webropol-ohjelmalla prosenttitaulukoiksi analysointia varten.

Tuomi ja Saarajärvi (2015) kirjoittavat, että aineiston sisältöä voidaan analysoida teoria- tai aineistolähtöisesti. Aineistolähtöinen analyysi perustuu tutkijan aineistosta löytämään toiminnan logiikkaan tai tyypilliseen tilanteeseen. Aineisto pelkistetään, tiivistetään ja paloitellaan tutkimusongelman ja -kysymysten perusteella. Tämän jälkeen aineisto ryhmitellään selkeiksi osakokonaisuuksiksi. Ryhmät nimetään sisällön perusteella ja siten saadaan luokitteluja, jotka kuvaavat tutkittavaa kokonaisuutta. (Vilkkä 2015, 163–164.) Tutkimuksen vastausaineisto analysoitiin aineistolähtöisesti. Aineistosta etsittiin loogisia yhteyksiä ja ne ryhmiteltiin nimetyiksi kokonaisuuksiksi. Vastaukset muutettiin prosentuaalisten lukujen ja muuttujien avulla pylväsdiagrammeiksi, joiden perusteella tuloksista tehtiin yhteenveto ja päätelmiä.

Aineistosta tehtyjä päätelmiä tarkastellaan valikoiden ja tulkiten sekä muodostetaan aineistolle rakenne tyypillisten tulosten avulla (Ronkainen ym. 2014, 125–126). Tulosten tulkinta tarkoittaa tutkijan omia päätelmiä analyysin tuloksista. Synteesit ovat

pääseikkoja, jotka vastaavat asetettuihin tutkimuskysymyksiin. (Hirsjärvi ym. 2007, 224–225.) Lopullisissa tuloksissa pyrittiin selkiyttämään analyysissä esiin tulleita seikkoja ja pohdittiin erilaisia tulkintoja sekä arvioitiin, vastasiko tutkimus asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Tuloksista laadittiin pääseikkojen avulla synteesejä ja etsittiin oleellisimpia vastauksia. Lopuksi pohdittiin, mikä merkitys tuloksilla oli käytännössä sosiaalialalle ja toimeksiantajalle.

6.4 Opinnäytetyön prosessi

Opinnäytetyön aihe vahvistui kahden aikaisemman idean jälkeen. Lopullinen aihe on kuitenkin muotoutunut koko opintojen ajan. Opinnäytetyön prosessin aikataulu on esitetty taulukossa 1.

TAULUKKO 1. Opinnäytetyöprosessin aikataulu

Opinnäytetyön vaihe	2014	2015	2016
1. idea ja ideaseminaari	syksy		
2. idea ja ideaseminaari		syksy	
3. lopullinen idea ja ideapaperin hyväksyminen			8.2.
Opinnäytetyön suunnittelu ja teoriaan ja aiempiin tutkimuksiin tutustuminen		syksy	kevät
Suunnitelmaseminaari			7.6.
Teorian viimeistely, tutkimuksen toteuttaminen ja raportin kirjoittaminen			kesä, syksy
Opinnäytetyön esittäminen			8.11.
Kypsyysnäyte			21.11.
Opinnäytetyön julkaiseminen			joulukuu

Kvantitatiivisen tutkimuksen onnistumiseksi on tärkeää laatia hyvä tutkimussuunnitelma ja asettaa sen pohjalta selkeä tutkimusongelma sekä suunnitella aineiston kerääminen ja analysointitapa. Muita vaiheita tutkimusprosessissa ovat johtopäätökset aiemmista tutkimuksista ja teorian sekä käsitteiden määrittely, tilastollinen aineiston järjestäminen, päätelmien tekeminen ja niiden suhteuttaminen laajempaan kokonaisuuteen ja tulosten raportointi. (Vilka 2015, 114.) Tutkimuksen eteneminen ja aikataulu on esitetty taulukossa 2.

TAULUKKO 2. Tutkimuksen eteneminen ja aikataulu

Tutkimuksen vaiheet	2016
Teoriaan ja aiempiin tutkimuksiin tutustuminen, niiden pohjalta tutkimusongelman asettaminen sekä toteuttamisen ja kyselylomakkeen suunnittelu	helmi-syyskuu
Teorian ja käsitteiden määrittely	huhti-syyskuu
Tutkimuslupa, kasvatus- ja opetusjohtaja	14.6.
Kyselylomakkeen laatiminen ja testaus	kesä-syyskuu
Kyselylomakkeen ja saatekirjeen lähettäminen vanhemmille	15.9.
1. muistutus kyselystä	22.9.
2. muistutus kyselystä	29.9.
Vastausajan päättymisen ja tulosten saaminen	2.10.
Tulosten analysointi, päätelmien tekeminen ja raportointi	lokakuu
Tutkimustuloksista tiedottaminen oppilashuolenpidon ohjausryhmälle	marras-joulukuu

Tutkimusprosessi koostuu ideatasosta, sitoutumisesta, toteuttamisesta, kirjoittamisesta ja tiedottamisesta (Vilka 2015, 56–86). Tämän opinnäytetyön tutkimusprosessin ideataso ajoittui loppuvuodesta 2015 syysyyn 2016. Sitoutumisvaihe oli keväällä ja alkukesällä 2016. Kyselyyn tarvittavan luvan myönsi Mikkelin kaupungin kasvatus- ja opetusjohtaja Seija Manninen. Tutkimuslupahakemus on liitteenä 2. Hän myös tiedotti koulujen rehtoreita vanhemmille tehtävästä kyselytutkimuksesta.

Tutkimuksen kysely toteutettiin 15.9.–2.10.2016 välisenä aikana ja kyselystä lähetettiin vastausaikana kaksi muistutusta. Aineiston analysointi, luokittelu, tulkinta sekä johtopäätökset ja kehittämissuositukset ajoittuivat lokakuulle 2016. Tutkimuksen tiedottamisesta Mikkelin kaupungin oppilashuolenpidon ohjausryhmälle sovittiin työelämäyhteistyötahon kanssa syyskuussa 2016. Tutkimukseen ei anottu eikä saatu apurahaa tai stipendiä eikä opinnäytetyöstä maksettu palkkaa.

Tutkittavia voidaan motivoida perustelemalla tutkimuksen tarpeellisuutta. Sosiaalitieteen tutkimuksia voidaan perustella esimerkiksi tulevaisuudessa mahdollisesti paremmin onnistuvilla ennaltaehkäisevällä työllä ja sosiaalisten ongelmien tunnistamisella.

(Kuula 2011, 155–156.) Vastaajia motivoitiin vastaamaan kyselyyn kertomalla saatekirjeessä (liite 3), että kyselyn kautta huoltajilla on mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua lapsensa hyvän ja turvallisen kouluarjen suunnitteluun. Saatekirjeessä mainittiin myös tutkimuksen valmistumisajankohta, että huoltajat tiesivät tutkimuksen valmistuvan heidän lapsensa ensimmäisen luokan aikana.

6.5 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Ihmistieteissä eettiset periaatteet pohjautuvat ohjeisiin, jotka ovat tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimia. Eettisissä periaatteissa on kolme lainsäädännön kanssa yhtenevää osa-aluetta, jotka perustuvat ihmisten itsemääräämisoikeuden kunnioittamiseen, henkisen ja fyysisen vahingoittamisen välttämiseen ja ihmisten yksityisyyden kunnioittamiseen ja suojelemiseen. Eettisten periaatteiden lähtökohtana on ihmisarvon kunnioittaminen. (Kuula 2011, 60–62.)

Tutkittavien itsemääräämisoikeus toteutuu, kun heillä on mahdollisuus päättää tutkimukseen osallistumisesta. Yksityisyyden kunnioitus toteutuu, kun tutkittava saa päättää, mitä tietoja hän antaa tutkimuskäyttöön ja tutkittavat eivät ole tunnistettavissa tutkimustuloksista. Tutkimustulosten kirjoittamistyyli ei saa myöskään negatiivisesti leimata tutkittavien edustamaa ryhmää. (Kuula 2011, 61–64.) Kyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoista. Tutkimuksen tuloksista ei voinut tunnistaa vastaajia tai heidän lapsiaan. Tutkimustulokset pyrittiin kirjoittamaan arvostaen jokaisen mielipidettä ja leimaamatta vastaajia negatiivisesti.

Tutkimuksesta on tärkeää antaa riittävästi tietoa tutkimukseen osallistuville, sillä se saattaa vaikuttaa ihmisten osallistumishalukkuuteen. Etukäteen tutkimuksesta annettu informaatio määrittelee myös tutkimusaineiston käyttämisen ja arkistoinnin. Tiedotteessa olisi hyvä kertoa ainakin yhteystiedot, tutkimuksen tavoite ja toteutustapa, osallistumisen vapaaehtoisuus, tietojen suojaaminen ja aineiston käyttötarkoitus. Lisäksi tiedotteessa tulisi olla vastaamiseen tarvittava aika ja osallistujien otannan peruste sekä mistä yhteystiedot on saatu. (Kuula 2011, 101–122.) Kyselylomakkeen ja saatekirjeen visuaalinen ulkoasu, sisältö ja kieli ovat tärkeitä tekijöitä, kun vastaaja muodostaa mielikuvaa tutkimuksen toimeksiantajasta (Vilkka 2005, 189–190).

Opinnäytetyön kyselylomake ja saatekirje pyrittiin tekemään mahdollisimman selkeiksi ja asiallisiksi. Kyselyn mukana vanhemmille lähetetyssä saatekirjeessä esiteltiin tutkimuksen toimeksiantaja ja tekijä sekä tutkimusluvan myöntäjä. Lisäksi saatekirjeessä kerrottiin, mikä oli tutkimuksen tarkoitus, milloin sen oli määrä valmistua, kenelle kysely oli tarkoitettu ja miten tutkimus toteutettiin. Saatekirjeessä oheistettiin lomakkeen täyttäminen ja kerrottiin kyselyn vastaamiseen kuluva aika sekä kuinka kauan linkki oli auki. Vastaajille kerrottiin, ettei vastaaminen ole pakollista. Vastaajien anonymiteetti luvattiin säilyttää aineiston käsittelyssä ja kirjallisessa tuotoksessa.

Kysymyslomaketta tehdessä on verrattava tutkimustehtävää esitettäviin kysymyksiin. Jokaista tutkimuskysymystä kohden on oltava riittävän monta kysymystä. Tutkimuksen validiteetti eli pätevyys riippuu siitä, kuinka hyvin kyselylomake vastaa tutkimustehtävää. (Vilkkä 2015, 107.) Kysymyslomakkeeseen valittiin riittävä määrä kysymyksiä. Suunnittelussa pohdittiin kysymysten määrää ja pyrittiin laatimaan kysely, jolla saadaan riittävästi haettavaa tietoa ja joka ei ole liian pitkä.

Ennen tutkimuksen toteuttamista on tärkeää pohtia, ovatko suorat tunnisteet tarpeellisia vai riittävätkö epäsuorat tunnisteet ja onko tutkimusaineisto mahdollista muuttaa anonymiksi. Kannattaa myös miettiä, kuka saa analysoida tutkimustuloksia. (Kuula 2011, 122–124.) Henkilötieolain tarkoitus on suojata yksityisyyttä. Lain 1. luvun 3. §:n mukaan henkilötiedolla tarkoitetaan esimerkiksi henkilön ominaisuuksia tai elinolosuhteita, joista hänet voitaisiin tunnistaa. (Henkilötietolaki 22.4.1999/523.) Kuulan mukaan suoria tunnistetietoja ovat mm. nimi, osoite ja syntymäaika. Epäsuoria tunnisteita ovat esimerkiksi käyty koulu tai ainutkertaiset elämäntapahtumat. Kvantitatiivisen tutkimuksen tulokset eivät ole yksilöityjä ja siksi riskiä yksittäisen vastaajan tunnistamiseen ei useinkaan ole. Avoimien kysymysten vastauksista voidaan yleensä poistaa mahdolliset suorat tunnistetiedot ilman, että niistä saatava tieto muuttuu (Kuula 2011, 80–82, 205, 212).

Tutkimuksessa ei ollut tarpeellista käyttää suoria tunnisteita. Toimeksiantajalle lapsen koulun nimeäminen oli tarpeellinen epäsuora tunniste esimerkiksi oikeanlaisen koulukohtaisen koulutuksen järjestämiseksi. Vastaajien anonymiteetin turvaamiseksi opinnäytetyössä ei julkisteta koulukohtaisia tietoja. Tutkimustuloksia analysoitaessa avoimet vastaukset yhdisteltiin asiatietojen perusteella ryhmiksi ja siksi yksittäisiä vastauksia ei voida erottaa lopullisista tuloksista.

Vaitiolovelvollisuus kyselynä kerätystä aineistosta tarkoittaa, että tutkija pysyy tutkijan roolissa ja käyttää saatuja tietoja vain tutkimuksen tarkoitukseen. Tutkittavien tietoja ei saa kertoa ulkopuolisille. Vaitiolovelvollisuus sitoo tutkimuksen tekijää myös tutkimuksen päätyttyä. (Kuula 2011, 92.) Vastausaineisto poistettiin aineiston käsittelyn jälkeen Webropol -ohjelmasta.

Tutkimuksen laatua voidaan tarkastella yleisten tieteellisten tutkimuksen arviointiperusteiden eli reliabiliteetin ja validiteetin avulla. Validiteetti eli pätevyys kertoo, miten onnistuneesti tutkimus kuvaa tutkittavaa asiaa ilmiönä ja reliabiliteetti tutkimuksen tarkkuutta. Validiteetti muodostuu tutkimuksen logiikasta ja johdonmukaisuudesta sekä tulosten siirrettävyydestä eri yhteyksiin. Reliabiliteetti on tulosten yhtenäisyyttä sekä pysyvyyttä. Reliabiliteetti on myös yleisesti luotettavia toimintatapoja, huolellista aineistonkeruuta ja koko prosessia. (Ronkainen ym. 2014, 129–133.) Empiirisen tutkimuksen (kokemuksiin perustuvan) validius tarkoittaa tutkimuksen onnistumista eli onko tutkimus mitannut ennalta suunniteltua asiaa (Hirsjärvi ym. 2007, 226–227). Sähköisessä kyselyssä tutkimusaineiston luotettavuutta lisää tulosten syöttämisessä mahdollisesti tulevien virheiden poisjääminen (Valli ym. 2015, 110).

Kaikissa tutkimustuloksissa tulee jonkinlaisia virheitä. Tulosten epätarkkuuden voi aiheuttaa satunnaisvirhe eli esimerkiksi vastaajan väsymys tai erityinen hyväntuulisuus. Epätarkkuus voi johtua myös systemaattisesta virheestä eli esimerkiksi suurta vastaajamäärää koskevat negatiiviset uutiset. Reliabelin tutkimuksen tulokset eivät ole vääristyneet satunnaisvirheistä tai olosuhteista. (Ronkainen ym. 2014, 131–132.) Tutkimuksessa esimerkiksi tieto jonkin koulun lakkauttamisesta olisi voinut vääristää tuloksia. Vaikka tällaista tietoa ei kyselyn aikana tullut, näkyi avoimissa vastauksissa jonkin verran joidenkin koulujen lakkautusuhka.

Tutkimustulosten luotettavuus voi vaihdella, vaikka virheitä pyritään välttämään. Vastaaaja saattaa ymmärtää kysymykset eri tavalla kuin tutkija on tarkoittanut ja se aiheuttaa tuloksiin virheitä. (Hirsjärvi ym. 2007, 226–227.) Kysymyslomakkeen riittävä määrä vastausvaihtoehtoja vahvisti huoltajien tietämystä, millaisesta tuesta kyselyssä etsittiin tietoa. Vaihtoehtojen runsas määrä varmisti siis myös vastausten luotettavuutta, koska se vähensi väärinymmärryksen mahdollisuutta. Avoin kohta kysymyksessä mahdollisti vastaamisen, vaikka oikeaa vaihtoehtoa ei olisi löytynyt valmiista vaihto-

ehdoista. On kuitenkin mahdollista, että tässäkin kyselyssä osa vanhemmista oli ymmärtänyt kysymykset erilailla kuin oli tarkoitus.

7 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

Opinnäytetyössä haluttiin selvittää ensimmäisten luokkien oppilaiden vanhempien toiveita ja kokemuksia tuesta ja osallisuudesta, kun lapsi on aloittanut koulun. Tutkimuksella haluttiin myös tietoa, tietävätkö vanhemmat, mistä he voisivat tarvittaessa saada tukea. Tutkimuksella haluttiin saada uusia näkökulmia ja toimintamalleja koulukuraattorin yhteisölliseen työhön.

7.1 Tutkimustulokset

Opinnäytetyön kyselytutkimukseen vastasi Mikkelistä 20 eri koulun ensimmäisten luokkien oppilaiden 102 vanhempaa. Kaikki vanhemmat eivät vastanneet jokaiseen kysymykseen. Osaan kysymyksistä vastasivat vain ne vanhemmat, joilla oli toiveita tai huolia tai ne, jotka olivat itse saaneet tai heidän lapsensa oli saanut tukea. Tuloksissa prosenttiluvut ovat pyöristettyjä lukemisen helpottamiseksi ja vastaajien tai vastauksen lukumäärä on kerrottu suluissa prosentuaalisen tuloksen jälkeen (tekstissä ja diagrammeissa), ettei joissakin kysymyksissä vähäinen vastaajamäärä vääristäisi tuloksia. Vanhemmat pystyivät valitsemaan kysymyksissä useita vastausvaihtoehtoja. Opinnäytetyön raportissa ei käsitelty koulukohtaisia tietoja tunnistamisen estämiseksi.

Kyselyyn vastanneista suurin osa oli äitejä ja vastanneiden lapsista poikia oli hieman enemmän kuin tyttöjä (taulukko 3). Vastaajista 74 % (75) oli kahden huoltajan perheitä, jotka asuivat samassa taloudessa. Kahden huoltajan perheitä eri talouksissa oli 14 % (14) ja yhden huoltajan perheitä oli 13 % (13).

TAULUKKO 3. Vastaaja ja lapsen sukupuoli

Muuttuja	äiti	isä	molemmat vanhemmat	lapsi poika	lapsi tyttö	kaksonen tai useampi
%	75 %	14 %	12 %	56 %	42 %	2 %

Vastaajista 63 %:lla (64) ensimmäisellä luokalla oleva lapsi oli ensimmäinen koulun aloittanut lapsi. Puolella vastaajista perheessä oli kaksi lasta. Vastaajista 24 %:lla (24) oli yksi lapsi, 21 %:lla (21) kolme lasta ja 6 %:lla (6) neljä tai useampi lapsi.

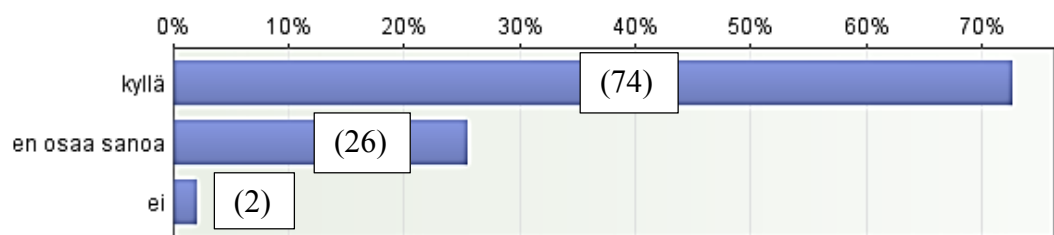
TAULUKKO 4. Koululuokkien oppilasmäärät

Koululuokan oppilasmäärä	alle 10	10–16	17–21	22–25	yli 26
% oppilaista	5 %	33 %	44 %	16 %	1 %

Suurin osa lapsista oli luokilla, joissa oli 10–21 oppilasta (taulukko 4). Yksi vastaajista ei tiennyt, kuinka monta oppilasta lapsen luokalla oli. Vastaajien lapsista 88 % (90) oli luokilla, joissa on vain ensimmäisen luokan oppilaita. Yhdysluokissa oli 9 % (9) lapsista ja pienryhmissä 3 %.

7.2 Lapsen tuki

Vastaajista 73 % (74) ajatteli, että heidän lapsensa oli saanut riittävästi tukea ensimmäisen luokan alussa, 2 % (2) ajatteli, että lapsi ei ollut saanut riittävästi tukea (kuva 1).

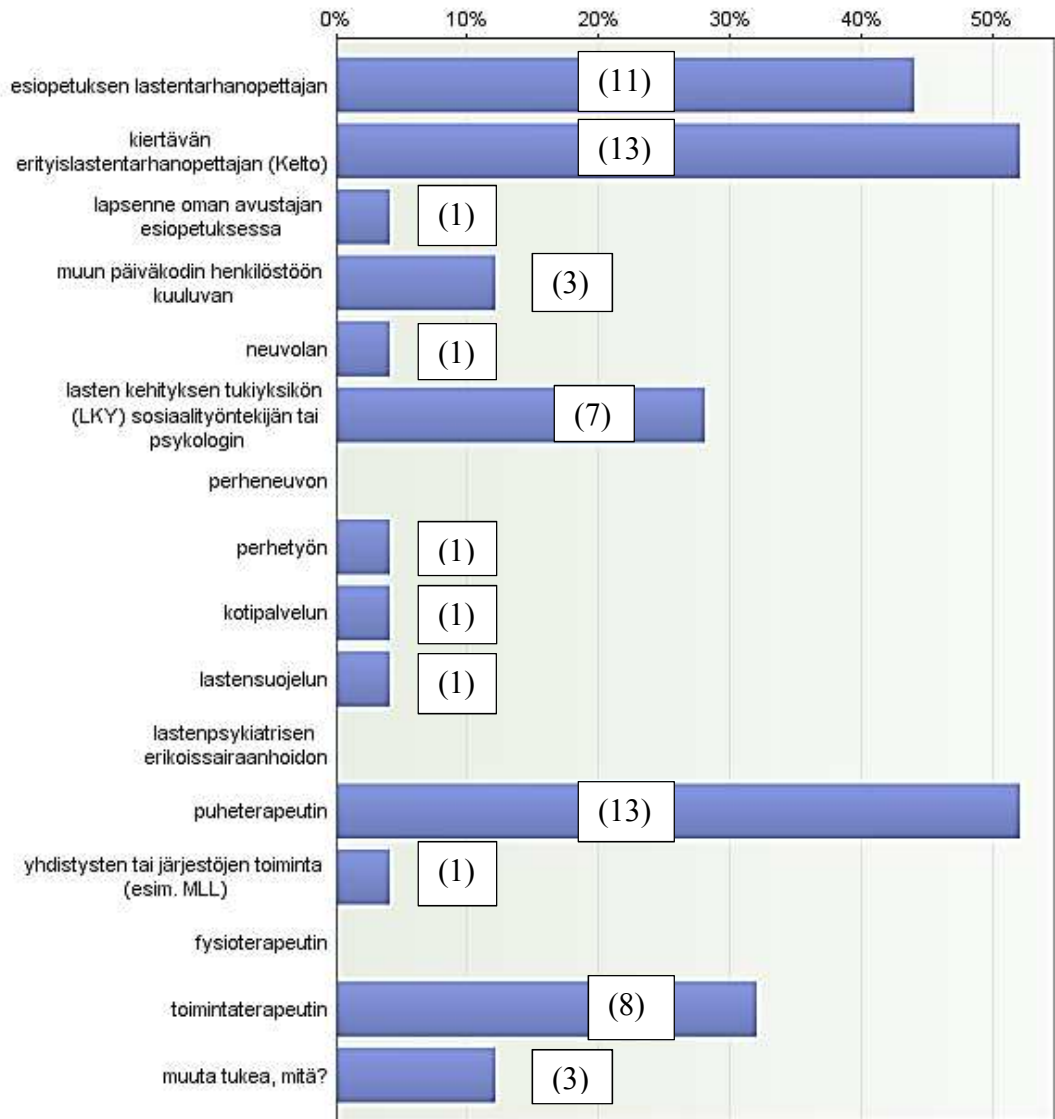

KUVA 1. Lapsen tuen riittävyys ensimmäisen luokan alussa (henkilöä)

Lapsen saama tuki esiopetuksen aikana

Vastaajista 25 % (25) kertoi lapsensa saaneen tukea esiopetuksen aikana. Vastaajista 15 % (15) ei tiennyt oliko lapsi saanut tukea esiopetuksessa. Seuraavasta kuvassa on nähtävissä, millaista tukea lapsi oli saanut esiopetuksen aikana (kuva 2). Lisäksi kolme vastaajaa kertoi lapsen saaneen muuta puheopetusta (2) tai käyneen esiopetusta vuoden pidempään (1). Lisäksi yksi vanhempi toivoi, että esiopetuksesta olisi saanut vuoden aikana palautetta ja tietoa lapsen asioista. Vastaajista 61 % (62) kertoi, ettei

lapsi ollut saanut tukea esiopetuksen aikana. Esiopetuksessa tukea saaneista 25 lapsesta, tuki oli jatkunut 16 lapsella ensimmäisen luokan alussa.

KUVA 2. Lapsen saama tuki esiopetuksen aikana (vastausta)

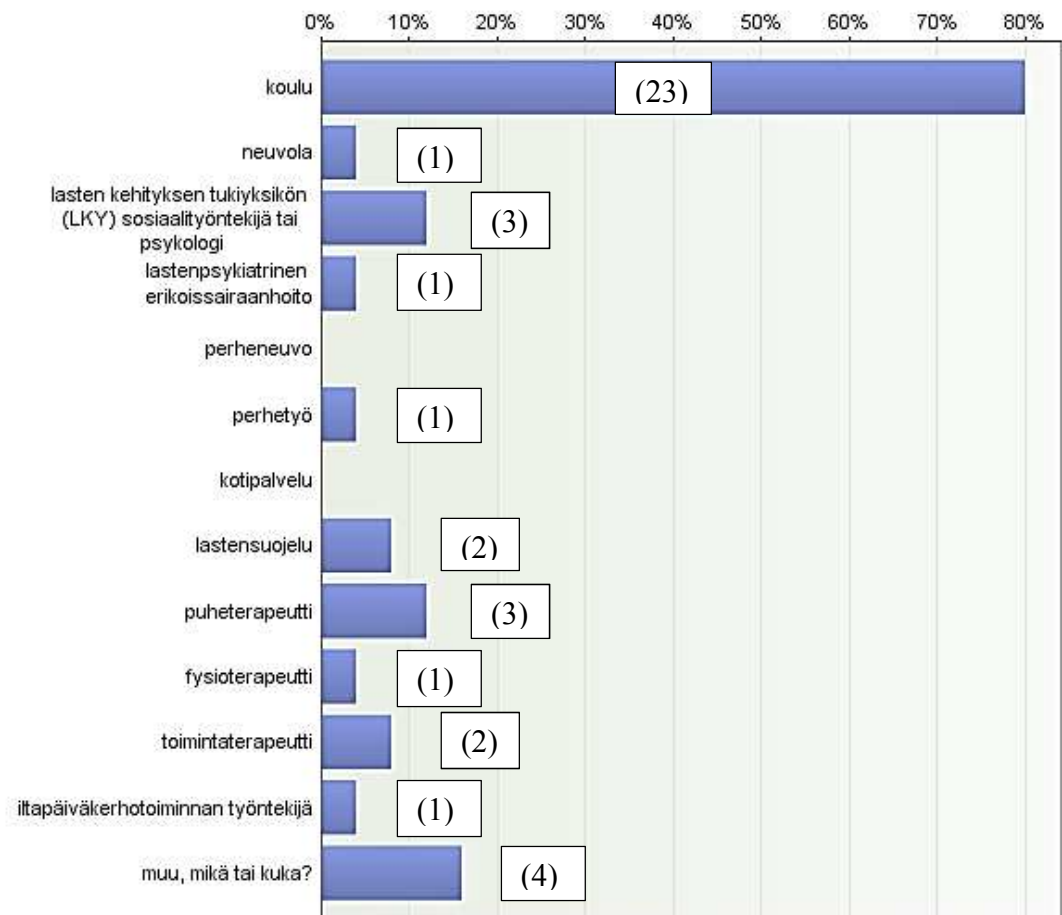
Vanhempien lapselleen pyytämä tuki ensimmäisen luokan alussa

Koulun alkaessa 18 % (18) vastanneista oli pyytänyt ja myös saanut tukea lapselleen. Tukea oli pyytänyt lapselleen, mutta ei ollut saanut 2 % (2) vastaajista. Kaksi vastaajaa, jotka eivät olleet saaneet lapselleen pyytämäänsä tukea, olisivat toivoneet lapselleen koulun ja iltapäiväkerhon tukea (1) ja apua lapsen yksinäisyyteen (1). Koulusta tukea olisi toivottu lapsen omalta opettajalta, erityisluokanopettajalta, erityisopettajal-

ta ja koulunkäyntiavustajalta. Vastanneista 80 % (82) ei ollut pyytänyt lapselleen tukea.

Ammattilaisten tai muiden tarjoama tuki lapselle ensimmäisen luokan alussa

Vastaajista 25 % (25) kertoi, että heidän lapselleen oli tarjottu tukea (kuva 3). Eniten tukea lapselle oli tarjottu koulusta, lasten kehityksen tukiyksiköstä ja puheterapeutilta. Lisäksi yksi vastaaja kertoi, että lapselle oli tarjonnut tukea ratsastusterapeutti. Vastaajista 4 % (4) kertoi, ettei lapselle ollut tarjottu tukea, vaikka lapsi olisi heistä tarvinnut tukea.

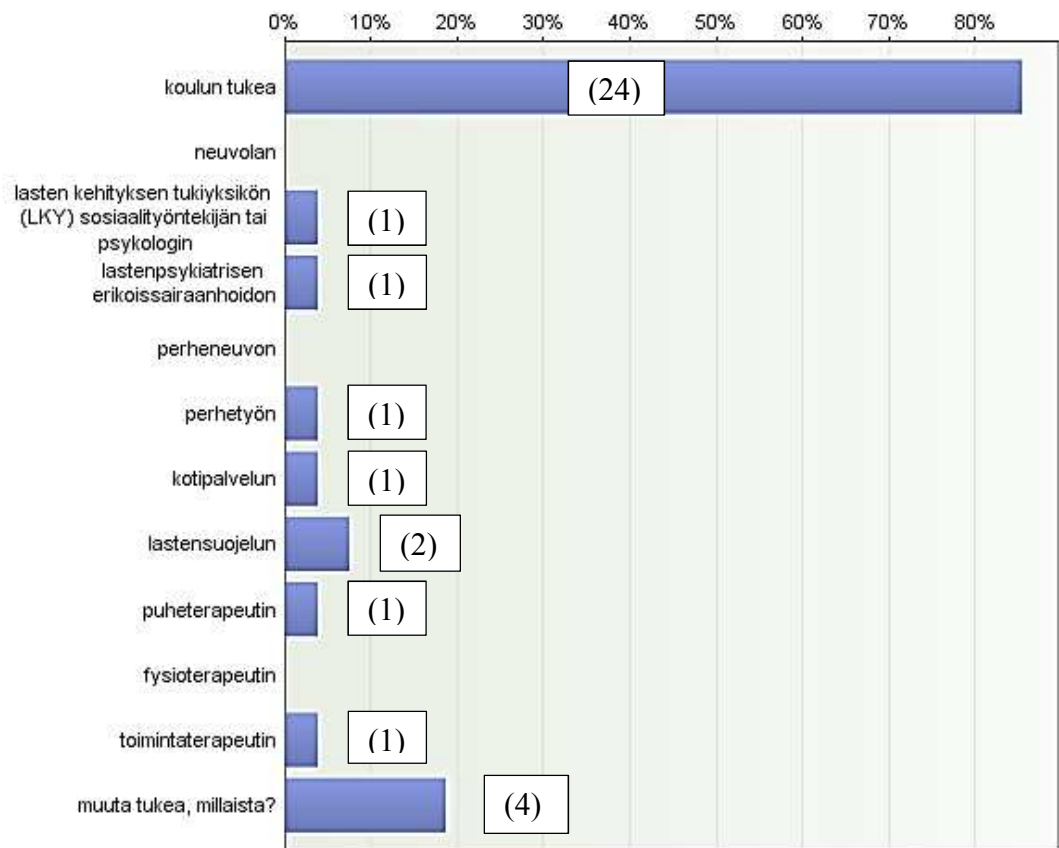
KUVA 3. Lapselle tarjottu tuki (vastausta)

20 vastaajaa kertoi, että koulun työntekijöistä lapselle oli tarjonnut tukea lapsen oma opettaja (15), erityisopettaja (11), koulunkäyntiavustaja (5), erityisluokanopettaja (4), kouluterveydenhoitaja (3) ja lapsen henkilökohtainen avustaja (2). Koulukuraattori oli tarjonnut yhdelle vastaajien lapsista tukea. Koulukuraattorin tarjoama tuki oli ollut tunne-elämän tukea ja koulunkäynnin siirtymävaiheen tukea sekä tukea esiopetuksen

aikana. Vastaajista 72 % (73) kertoi, että heidän lapselleen ei ollut tarjottu tukea eikä lapsi heidän mielestään olisi tarvinnut tukea.

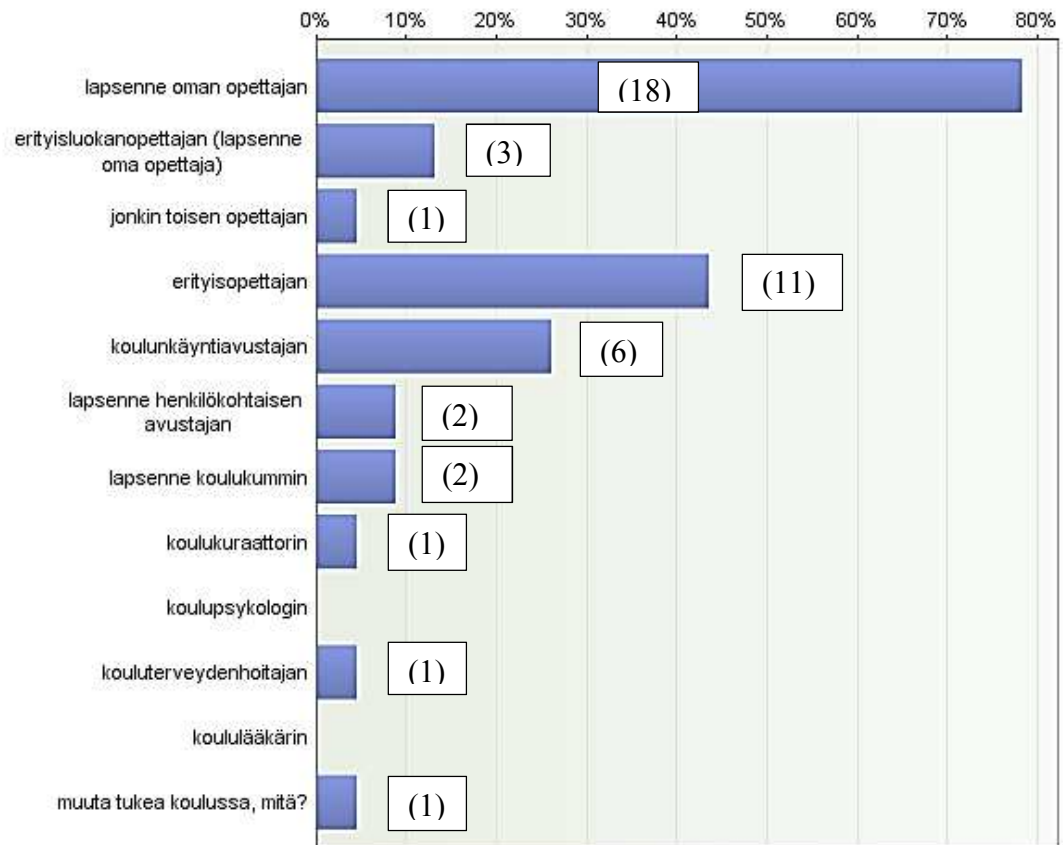
Lapsen saama tuki ensimmäisen luokan alussa

Vastaajista 27 %:n (28) lapsi sai tukea. 14 % (14) vanhemmista ei tiennyt saako lapsi koulussa tukea. Eniten lapset saivat tukea koulun henkilökunnalta. Seuraavasta kuvasta näkyy, mistä 27 vastaajan lapset saivat tukea (kuva 4). Lisäksi vastaajat kertoivat heidän lapsensa saavan tukea perheeltä ja läheisiltä (3) ja ratsastusterapeutilta (1).

KUVA 4. Lapsen saama tuki (vastausta)

Vastaajista 24 kertoi, keneltä koulun henkilökunnasta heidän lapsensa sai tukea (kuva 5). Eniten lapsi sai tukea omalta opettajalta, erityisopettajalta ja koulunkäyntiavustajalta. Lisäksi yksi vastaaja kertoi, että lapsi sai koulusta puheen kehityksen tukea. Vastauksessa ei kerrottu, kuka antoi lapselle puheen kehityksen tukea. Koulukuraattorilta saatu tuki oli tunne-elämän ja koulunkäynnin siirtymävaiheiden tukea. Vastaajista 59 % (60) kertoi, että lapsi ei saanut tukea koulussa tai muualla.

KUVA 5. Lapsen saama tuki koulussa (vastausta)

Koulukummitoiminta

Vanhemmista 51 % (52) kertoi, että heidän lapsellaan oli koulukummi. Vanhemmista 31 % (32) ei tiennyt, oliko lapsella koulukummi ja 18 % (18) kertoi, että lapsella ei ollut koulukummiä. Kaksi vastaajaa kertoi lapsen saaneen tukea koulukummilta.

Hyöty lapsen saamasta tuesta

Vastaajista 23 % (23) ajatteli, että lapsen saamasta tuesta oli ollut apua. Vastaajista 5 %:n (5) mielestä lapsen saamasta tuesta ei ollut ollut apua. Neljä vastaajaa kertoi, että tuesta ei ollut ollut apua, koska tukea oli saatu vielä vähän (2) tai lapsi ei ollut saanut luvattua tukea ja vanhemmalla oli tunne, ettei opettaja välitä tai ole kiinnostunut (2). Tukea ei tarvinnut 61 % (62) vastaajien lapsista ja 12 % (12) ei tiennyt saako lapsi koulussa tukea.

Tiedon riittävyys lapsen tuesta

Vastaajista 26 %:lla (27) ei ollut riittävästi tietoa lapselle tarjottavasta tuesta. Vanhemmat, joilla ei ollut riittävästi tietoa lapsen tuesta, halusivat lisätietoa tukimuodoista (saadusta tuesta, tuen tarpeesta, kaverisuhteiden tukemisesta) (5), arjen sujumisesta koulussa (kehittymisestä, taidoista, ruokailutilanteista) (3), koulun toimintakäytänteistä ongelmatilanteissa (kiusaaminen, häiriköinti) (2), tukioppilaiden ja koulukummien toiminnasta (1) ja vastauksia vanhemman esittämiin kysymyksiin (1). Vanhemmista 74 % (75) oli saanut riittävästi tietoa lapselle tarjolla olevasta tuesta.

7.3 Tuki vanhemmuuteen

Vastaajista 10 % (10) ajatteli, että he eivät olleet saaneet riittävästi tukea vanhemmuuteen lapsen aloitettua koulun ja 90 % (92) vanhemmista oli saanut riittävästi tukea.

Vanhemman pyytämä tuki

Vastaajista 8 % (8) oli pyytänyt tukea koululaisen vanhemmuuteen. Kaikki, jotka olivat pyytäneet tukea, olivat saaneet tukea. Kaksi vastaajaa kertoi, että heidän pyytämänsä ja saamansa tuki oli ollut lapsen koulun tukea (2), lastenpsykiatrisen erikoissairaanhoidon (1) ja lastensuojelun (1) tukea. Koulusta pyydetty ja saatu tuki oli ollut lapsen oman opettajan tai erityisluokanopettajan ja kouluterveydenhoitajan antamaa tukea. Molemmat vastaajat olivat hyötynet saamastaan tuesta. Vanhemmuuteen ei ollut pyytänyt eikä ajatellut tarvitsevansa tukea 92 % (94) vastaajista.

Vanhemmuuteen tarjottu tuki

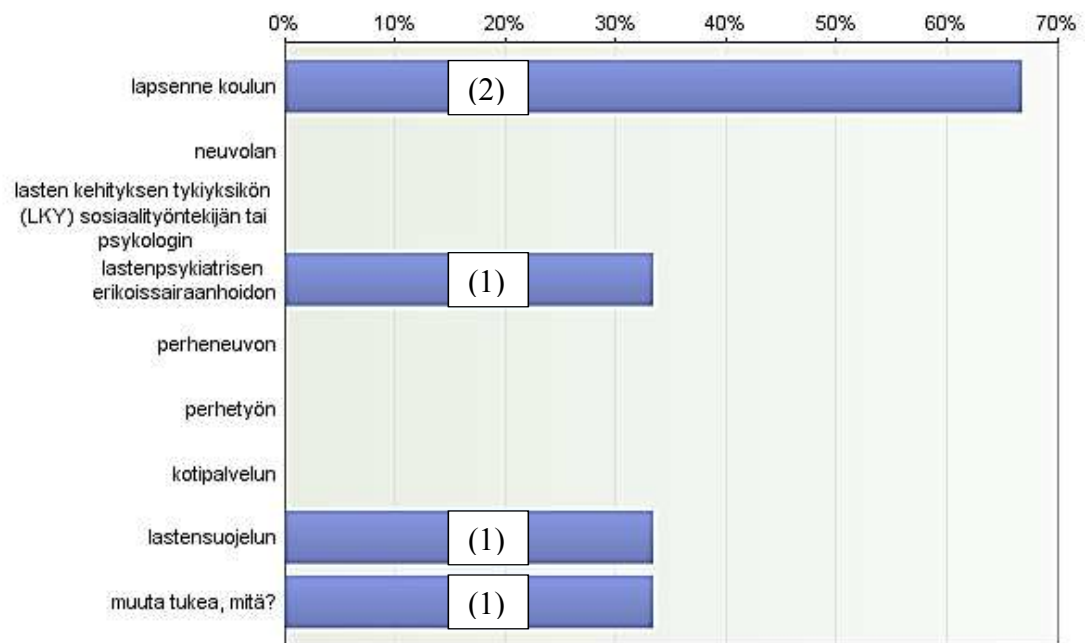
Vanhemmista 7 % (7) kertoi, että heille oli tarjottu tukea. Tukea vanhemmuuteen oli tarjottu koulusta (4), neuvolasta (2), lasten kehityksen tukiyksiköstä (2), lastenpsykiatrisesta erikoissairaanhoidosta (1) ja lastensuojelusta (1). Lisäksi yhdelle vanhemmalle oli tarjottu iltapäiväkerhosta.

Neljä vastaajaa kertoi, että heille koulusta tukea oli tarjonnut lapsen oma opettaja (3), lapsen oma erityisluokanopettaja (1), kouluterveydenhoitaja (1) sekä koulukuraattori

(1). Koulukuraattorin tuki oli ollut tukea lapsen koulunkäynnin aloittamiseen. Vastaa- jista 93 % (95) kertoi, ettei heille ole tarjottu tukea koululaisen vanhemmuuteen.

Vanhemmuuteen saatu tuki

Vastaaajista 4 % (4) sai tukea vanhemmuuteen. Useimmin tukea saatiin lapsen koulus- ta. Seuraavassa kuvassa näkyy näiden neljän vastaajan saama tuki (kuva 6). Yhden vanhemman saama muu tuki oli läheisten ihmisten antamaa tukea.

KUVA 6. Vanhemman vanhemmuuteen saama tuki (vastausta)

Kolme vanhempaa kertoi, että heidän vanhemmuuteen saamansa tuki lapsen koulusta oli ollut lapsen oman opettajan tukea (2), lapsen oman erityisluokanopettajan tukea (1), kouluterveydenhoitajan tukea (2) ja koulukuraattorin tukea (1). Koulukuraattorin tuki oli ollut lapsen koulunkäynnin aloittamiseen liittyvää tukea. Vastanneista vanhemmista 96 % (98) ei saanut tukea koululaisen vanhemmuuteen.

Hyöty vanhemman saamasta tuesta

Vastaaajista 4 % kertoi saaneensa apua koululaisen vanhemman arkeen saamastaan tuesta, 2 % (2) ei ollut saanut apua saamastaan tuesta. Yksi vastaaja kertoi, ettei osaa

sanoa, miksi ei mielestään saanut apua saadusta tuesta lievittyneestä tilanteestaan huolimatta. Vastaajista 94 % (96) ei ollut tarvinnut tukea koululaisen vanhemmuuteen.

Tiedon riittävyys vanhemmuuteen saatavasta tuesta

Vanhemmista 47 % (48) ei ollut saanut riittävästi tietoa, millaista tukea koululaisen vanhemmuuteen voi saada. Vanhemmat, jotka eivät olleet saaneet riittävästi tietoa, toivoivat tietoa tarjolla olevista tukimahdollisuuksista (4), tukiverokostojen vahvistamiseen (2) ja lapsen aamuhoitomahdollisuuksista (2). Vastaajista 53 % (54) ajatteli saaneensa riittävästi tietoa vanhemmuuden tuesta.

7.4 Lapsen kouluhyvinvointi

Vastaajista 3 % (3) kertoi, että heidän lapsensa ei lähde mielellään kouluun. Vanhemmat, joiden lapsi ei lähtenyt mielellään kouluun, kertoivat syyksi lapsen erilaiset pelot tai muun syyn. Lapsen pelot liittyivät siirtymätilanteisiin, oma-aloitteisuuden pulmiin, suureen kouluun, huoleen vanhemman vastassa olemisesta ja kavereiden puutteesta. Vastaajista 97 %:n (99) lapsi lähtee mielellään kouluun.

Vanhemmista 1 % (1) kertoi, että lapsi ei viihdy koulussa. Syy, miksi lapsi ei viihdy koulussa, on kavereiden puute. Vastaajista 99 % (101) kertoi lapsensa viihtyvän koulussa. Vanhemmista 2 % kertoi, että lapsella ei ole koulussa ystäviä ja 98 % (100) kertoi lapsella olevan koulussa ystäviä.

Vastaajien lapsista 15 % (15) kertoi vanhemmilleen onnistumisen kokemuksista koulussa melko harvoin tai harvoin. Lapsista 85 % (87) kertoi onnistumisen kokemuksista koulussa päivittäin, usein tai melko usein. (Taulukko 5.)

TAULUKKO 5. Lapsi kertoo onnistumisista koulussa

Kuinka usein?	päivittäin	usein	melko usein	melko harvoin	harvoin	ei	Yhteensä
%	24 %	30 %	31 %	10 %	5 %	0 %	100 %
(vastausta)	(24)	(31)	(32)	(10)	(5)	(0)	(102)

Vastaajien lapsista 51 % (52) kertoi vanhemmilleen päivittäin, usein tai melko usein asioista, jotka ovat hänelle vaikeita koulussa. Lapsista 49 % (50) kertoi melko harvoin, harvoin tai ei ollenkaan vaikeista asioista koulussa. (Taulukko 6)

TAULUKKO 6. Lapsi kertoo vaikeista asioista koulussa

Kuinka usein?	päivittäin	usein	melko usein	melko harvoin	harvoin	ei	Yhteensä
%	6 %	20 %	25 %	29 %	19 %	1 %	100 %
(vastausta)	(6)	(20)	(26)	(30)	(19)	(1)	(102)

Koulunkäynnin tuoma muutos lapsen ja perheen elämään

Vanhemmista 5 % (5) kertoi, että koulunkäynnin alkamisen tuoma muutos lapsen ja perheen elämässä on ollut huono, 45 % (46) ei osaa sanoa, onko muutos hyvä vai huono. Osa vanhemmista kertoi avoimissa vastauksissa sekä hyviä, että huonoja muutoksen mukanaan tuomia asioita. Vanhemmista 50 %:n (51) mielestä koulunkäynnin alkamisen tuoma muutos lapsen ja perheen elämässä on ollut hyvä.

Vastaajista 36 kertoi muutoksen olleen hyvä, koska koulu oli tuonut arkeen säännöllisyyttä (11), lapsi viihtyi koulussa (10), lapsi oli itsenäistynyt (7), lapsi oli saanut uusia kavereita (6), lapsi oli oppinut uutta ja kehittynyt (5) tai lapsesta oli tullut omatoimisempi (4). Neljä vastaajaa kertoi, että lapsi oli muuttunut rohkeammaksi (2), lapsen itsetunto oli vahvistunut (1) tai koulu oli antanut onnistumisen kokemuksia (1). Lisäksi vastaajista muutos oli ollut hyvä, koska lapsi oli oppinut vastuullisuutta (3), muutos oli helpottanut vanhemman arkea (ei lapsen viemistä ja tuomista) (3), koulu oli lisännyt lapsen aktiivisuutta (1), antanut lapselle tekemistä (läksyt) (1) tai auttanut lasta ilmaisemaan mielipidettään (1).

Vastaajista 9 kertoo muutoksen olleen huono, koska koulun alkaminen oli tuonut lapselle liian paljon vastuuta liian aikaisin ja se toi huolta vanhemmille (3), lapsi oli väsynyt ja pahantuulinen koulun jälkeen (2), lapsen itseluottamus oli vähentynyt (1), iltapäiväkerhojärjestely oli toimimaton (liian pitkä matka, lapsi ei viihdy) (1) tai koulumatka liian pitkä (1). Lisäksi muutos oli ollut huono, koska yhteisöllisyyden tunne ja yhteisen kasvatusvastuun tunne oli vähentynyt (1), koulusta sai harvemmin palautetta

ja tietoa päivän sujumisesta kuin esiopetuksesta (1), kiire perheessä oli lisääntynyt (1) tai vanhemmilta vaadittiin paljon koululaisen vanhempina (1).

7.5 Osallisuus

Osallistuminen ja vaikuttaminen lapsen koulun asioihin

Vanhemmista 13 % (13) ei ollut vielä vaikuttanut tai osallistunut lapsensa koulun toimintaan, mutta haluaisi jatkossa vaikuttaa ja osallistua. Vastaajista 24 % (24) kertoi voineensa vaikuttaa ja osallistua lapsensa koulun toimintaan. 15 vastaajaa heistä kertoi voineensa vaikuttaa tai osallistua lapsensa koulun toimintaan osallistumalla erilaisiin vanhempainoimikuntiin tai neuvottelukuntaan (7), vanhempainiltoihin (5) ja tapahtumiin (2). Vanhemmista 64 % (65) ei tuntenut tarvetta vaikuttaa tai osallistua lapsensa koulun toimintaan.

94 vastaajasta 51 % (54) haluaisi vaikuttaa tai osallistua lapsensa koulun toimintaan. Eniten vanhemmat toivoivat voivansa suunnitella ja kehittää koulukiusaamisen ehkäisyyn ja puuttumiseen liittyviä toimintatapoja (32). Vastaajista 29 % (27) halusi vaikuttaa tai osallistua kodin ja koulun yhteistyön suunnitteluun ja 9 % (8) oppilashuoltoon ja sen kehittämiseen. Vanhemmat halusivat myös osallistua koulumatkan turvallisuuden (16), teemapäivien (15) ja välituntitoiminnan (14) suunnitteluun ja kehittämiseen. Vanhempien vastaukset toiveistaan vaikuttaa ja osallistua ovat liitteessä 1. Näiden lisäksi kaksi vastaajaa vastasi, että he halusivat osallistua koulun järjestämiin tilaisuuksiin (1) ja omien luokkien luokkatoimikuntien toimintaan (1). 94 vastaajasta 49 % (46) ei halunnut vaikuttaa tai osallistua lapsensa koulun toimintaan.

Yhteistyö lapsen opettajan, koulun ja koulukuraattorin kanssa

Vanhemmista 5 % (5) kertoi, että yhteistyö lapsen opettajan kanssa sujuu kohtalaisesti tai huonosti. Vanhemmat kertoivat yhteistyön olevan toimimatonta, koska yhteistyö puuttui lähes kokonaan tai oli liian vähäistä (2) tai opettajan kiinnostus luokan yhteishenkeä kohtaa koettiin liian vähäiseksi (1). Vanhemmista 95 % (97) kertoi yhteistyön lapsen opettajan kanssa toimivan erittäin hyvin, hyvin tai melko hyvin. (Taulukko 7.)

TAULUKKO 7. Yhteistyö opettajan kanssa

Yhteistyö toimii	erittäin hyvin	hyvin	melko hyvin	kohtalaisesti	huonosti	erittäin huonosti	Yhteensä
%	47 %	44 %	4 %	4 %	1 %	0 %	100 %
(vastausta)	(48)	(45)	(4)	(4)	(1)	(0)	(102)

Vastaajista 24 toivoi yhteistyöltä opettajan kanssa tietoa koulun arjesta ja lapsen arjen sujumisesta koulussa (9), avoimuutta (7), henkilökohtaisia tapaamisia (7) tai aktiivista yhteydenpitoa (6). Lisäksi yhteistyöltä toivottiin tavoitettavuutta ja lähestyttävyyttä (2), rehellisyyttä (2), nopeaa reagointia (2), epäkohtiin puuttumista (1) tai kiinnostusta luokan yhteishenkeä kohtaan (1).

Vanhemmista 3 % (3) kertoi, että yhteistyö lapsen koulun kanssa sujuu kohtalaisesti tai huonosti. Vastanneista 97 % (99) kertoi yhteistyön koulun kanssa toimivan erittäin hyvin, hyvin tai melko hyvin. (Taulukko 8.)

TAULUKKO 8. Yhteistyö koulun kanssa

Yhteistyö toimii	erittäin hyvin	hyvin	melko hyvin	kohtalaisesti	huonosti	erittäin huonosti	Yhteensä
%	27 %	62 %	8 %	2 %	1 %	0 %	100 %
(vastausta)	(28)	(63)	(8)	(2)	(1)	(0)	(102)

Yhdeksän vastaajaa toivoi yhteistyön koulun kanssa olevan avointa (3), rakentavaa (3), keskustelevaa (1) tai rehellistä (1). Lisäksi vastaajat toivoivat aktiivista tiedottamista (1), arkista tietoa (esim. Wilma ja blogit) (1), ongelmakohtiin puuttumista (1), herkästi yhteydenottoa (1) tai koko koulun yhteisiä pelisääntöjä (esim. ruokalassa) (1).

Vastaajista 97 %:lla (99) ei ollut ollut yhteistyötä koulukuraattorin kanssa, yhteistyötä oli ollut 3 %:lla (3) vastaajista. Yksi vastaaja kertoi yhteistyön olleen liian vähäistä. Yhteistyöltä koulukuraattorin kanssa toivottiin ongelmakohtiin puuttumista ja suoraa yhteydenottoa asianosaisiin (2) ja tiiviimpää yhteistyötä (1).

Mielipiteen ja tietämyksen lapsen asioista arvostaminen

Vastaajista 6 % (6) ajatteli, että heidän mielipidettään ja tietoaan lapsensa asioista arvostetaan koulussa kohtalaisesti tai huonosti. Mielipiteen ja tiedon arvostaminen miellettiin heikoksi, koska mielipidettä ei ollut kysytty tai huomioitu (2). Vanhemmista 94 % (96) ajatteli, että heidän mielipidettään ja tietoaan arvostetaan koulussa erittäin hyvin, hyvin tai melko hyvin. (Taulukko 9.) Seitsemän vastaajaa toivoi, että heidän mielipiteensä ja tietonsa lapsen asioista otettaisiin huomioon kysymällä mielipidettä (1) tai kuuntelemalla vanhempaa ja huomioimalla hänen näkemyksensä (4). Kahden vastaajan mielestä nykyinen käytäntö toimii hyvin.

TAULUKKO 9. Vanhemman mielipiteen ja tietämyksen arvostaminen

Mielipidettäni ja tietoa- ni arvostetaan	erittäin hyvin	hyvin	melko hyvin	kohtalai- sesti	huonosti	erittäin huonosti	Yhteensä
%	21 %	54 %	19 %	5 %	1 %	0 %	100 %
(vastausta)	(22)	(55)	(19)	(5)	(1)	(0)	(102)

Tiedon siirtyminen

Vastaajista 71 % (72) kertoi, että tiedonsiirtopalaveria, jossa olisi ollut vanhempien lisäksi paikalla esi- ja perusopetuksen opettajat, ei ollut järjestetty. Vastaajista 29 % (30) kertoi, että palaveri oli järjestetty. Avoimissa vastauksissa osa vanhemmista kertoi olleensa epätietoinen tiedonsiirtopalaverin toteutumisesta (2), osa kertoi, että palaveri oli pidetty ilman heitä (5) tai vanhemmat eivät olleet saaneet palautetta lapsen kehityksestä esiopetuksen aikana (1).

7.6 Tulosten yhteenveto

Kyselyyn vastasi sekä äitejä että isiä, 3/4 vastaajista oli kahden huoltajan perheitä ja puolessa perheistä oli kaksi lasta. Hieman yli puolella vastaajista ensimmäisellä luokalla oleva lapsi oli poika ja perheen ensimmäinen koulunsa aloittanut lapsi. Lähes puolet vastaajien lapsista kävi koulua luokissa, joissa oli 17–21 ensimmäisen luokan oppilasta.

7.6.1 Varhainen välittäminen ja tuki

Vanhemmat ja heidän lapsensa olivat saaneet tukea koulun ja iltapäiväkerhon henkilöstöltä, oppilashuoltopalveluista ja koulun ulkopuolisilta tahoilta. Lisäksi tukea oli saatu koulukummeilta ja läheisiltä. Auttavien tahojen moninaisuus tekee entistä tärkeämmäksi toimivan yhteistyön vahvistamisen ja kaikkien työpanoksen arvostamisen lasten ja perheiden tukemisessa.

Lapsen tuki

Tutkimukseen vastanneiden vanhempien lapsissa oli myös niitä, jotka eivät lähteneet mielellään kouluun tai viihtyneet koulussa erilaisten pelkojen, kavereiden puutteen tai muiden syiden takia. Prosentuaalisesti näiden lasten määrät olivat pieniä, mutta lasten vähäinen hyvinvointi jo ensimmäisellä luokalla on asia, johon on tärkeä kiinnittää huomiota ja pyrkiä löytämään toimintatapoja ryhmäyttämisen tukemiseksi ja koko luokkayhteisön sosiaalisten taitojen vahvistamiseksi. Varhaisessa vaiheessa tukeminen, ennen tilanteen pahenemista ja ongelmien kasaantumista on sekä yksilön, kouluyhteisön että yhteiskunnan etu. Siksi tuentarpeen kartoittamiseksi ja ajoissa tukea tarvitsevien lasten ja perheiden löytämiseen olisi hyvä käyttää aikaa ja resursseja.

Vähän yli puolet vastaajien lapsista kertoi vanhemmilleen päivittäin, usein tai melko usein asioista, jotka olivat heille vaikeita koulussa. Lisäksi 15 % lapsista kertoi vanhemmilleen harvoin tai melko harvoin onnistumisen kokemuksistaan koulussa. Osa vanhemmista ajatteli koulutyön myös tuoneen lapsen ja perheen elämään huolia lapsen liian suuri vastuun, lapsen väsymyksen ja muiden syiden takia. Lapsen koulun aloittaminen oli vähentänyt yhteisöllisyyden tunnetta, jaettua kasvatusvastuuta ja lisännyt samalla kiirettä perheen arkeen ja vanhemmuuteen kohdistuneita vaatimuksia.

Neljäsosa lapsista oli saanut tukea esiopetuksen aikana ja osalla tuki oli jatkunut koulussa. Esiopetuksen aikaisesta tuesta suurin osa oli saatu kiertävältä erityislastentarhan opettajalta, puheterapeutilta ja esiopetuksen lastentarhan opettajalta sekä lasten kehityksen tukiyksikön (LKY) sosiaalityöntekijältä tai psykologilta. Kaikki vanhemmat olivat kokeneet esiopetuksesta kouluun jatkuneen tuen hyödylliseksi.

Vastaajista 2 % olisi toivonut lapselleen enemmän tukea koulun alkaessa ja neljäsosa vanhemmista ei osannut sanoa, oliko tukea ollut riittävästi. Viidesosa vastanneista oli pyytänyt ja saanut lapselleen tukea ensimmäisen luokan aikana, 2 % ei ollut saanut pyytämäänsä tukea. Tukea olisi toivottu omalta opettajalta, erityisluokanopettajalta, erityisopettajalta ja koulunkäyntiavustajalta. Yhden huoltajan perheissä oli pyydetty ja saatu lapselle vähän useammin tukea kuin muissa perheissä ja puolet yhden huoltajan perheistä oli saanut tukea lasten kehityksen tukiyksikön (LKY) sosiaalityöntekijältä tai psykologilta.

Neljäsosalle lapsista oli tarjottu tukea. Tukea oli useimmin tarjonnut oma opettaja, erityisopettaja, koulunkäyntiavustaja, erityisluokanopettaja ja kouluterveydenhoitaja sekä lasten kehityksen tukiyksikön sosiaalityöntekijä tai psykologi ja puheterapeutti. Vanhemmista 4 % ajatteli, että lapsi olisi tarvinnut tukea, mutta sitä ei ollut tarjottu.

Vähän reilu neljäsosa lapsista sai tukea koulussa tai muualla. Vanhemmista 14 % ei tiennyt saako lapsi tukea koulussa. Lapsi oli saanut tukea koulusta, lastensuojelusta, LKY:stä, lastenpsykiatrisesta erikoissairaanhoidosta, perhetyöstä, kotipalvelusta, puheterapeutilta, toimintaterapeutilta sekä läheisiltä ja ratsastusterapeutilta. Koulun tuki oli ollut oman opettajan, erityisopettajan, koulunkäyntiavustajan, erityisluokanopettajan, lapsen henkilökohtaisen avustajan, jonkin toisen opettajan, koulukuraattorin, kouluterveydenhoitajan tai lapsen koulukummin tukea. Noin puolella lapsista oli koulukummi. Kolmasosa vastaajista ei tiennyt oliko lapsella koulukummi.

Sekä esiopetuksessa että koulussa tukea saaneista lapsista vähän yli puolet oli poikia. Suurin osa vanhemmista ajatteli, että lapsen saamasta tuesta oli ollut apua. Tuesta ei mielletty olleen apua, jos tukea oli saatu vasta vähän tai lapsi ei ollut saanut luvattua tukea.

Vanhemmuuden tuki

Neljäsosa vanhemmista toivoi enemmän tietoa lapsen tuesta ja noin puolet vanhemmista toivoi lisää tietoa vanhemmuuden tukemisesta. Tietoa toivottiin lisää tukimahdollisuuksista, koulun toimintakäytänteistä, tukiverkoston vahvistamisesta ja lapsen aamuhoitomahdollisuuksista. Vaikka vanhemmat toivoivat lisää tukea sekä lapselleen

että vanhemmuuteen, ei ehkä ollut helppo yksilöidä, millaista tukea ja mistä he sitä olisivat toivoneet enemmän.

Vanhemmista 10 % olisi toivonut enemmän tukea vanhemmuuteen lapsen aloitettua koulun ja 8 % vanhemmista oli pyytänyt itselleen tukea. Kaikki heistä olivat saaneet pyytämäänsä tukea. Vanhempien pyytämä tuki oli ollut koulun, lastenpsykiatrisen erikoissairaanhoidon ja lastensuojelun tukea. Koulun henkilökunnalta vanhemmat olivat pyytäneet vanhemmuuden tukea lapsen omalta opettajalta, erityisluokanopettajalta ja kouluterveydenhoitajalta. Vanhemmista 7 %:lle oli tarjottu tukea vanhemmuuteen. Tukea oli tarjottu lapsen koulusta, neuvolasta, LKY:stä, lastenpsykiatrisesta erikoissairaanhoidosta ja lastensuojelusta sekä läheisiltä. Koulun henkilökunnasta tukea vanhemmuuteen oli tarjonnut lapsen oma opettaja, erityisluokanopettaja, kouluterveydenhoitaja ja koulukuraattori.

Vanhemmista 4 % sai tukea koululaisen vanhemmuuteen. Vanhemmat saivat tukea lapsen koulusta, lastenpsykiatrisesta erikoissairaanhoidosta, lastensuojelusta sekä läheisiltä. Koulun henkilökunnasta vanhemmat olivat saaneet tukea lapsen opettajalta, erityisluokanopettajalta, kouluterveydenhoitajalta ja koulukuraattorilta. Pääasiassa vanhemmat kertoivat hyötynensä saamastaan tuesta. Jos tuesta ei ollut mielletty olevan hyötyä, ei vanhempi osannut yksilöidä miksi.

Vanhemmat toivoivat lisää tietoa lapsen kehityksestä ja taidoista sekä muutenkin koulupäivien sujumisesta. Moni asia saattaa olla itsestään selvyyys lapsen kanssa työskenteleville, mutta vanhemmille nämä asiat saattavat olla vieraita. Vanhempien vastauksista näkyi selvästi toive avoimuudesta ja tiedon saamisen tärkeydestä yhteistyössä.

Kuraattorin tuki lapselle ja vanhemmalle

Vastaajista 3 %:lla oli ollut yhteistyötä koulukuraattorin kanssa. Kuraattorilta saatu tuki lapselle oli ollut esiopetuksen aikana saatua tukea sekä tunne-elämän asioihin ja koulunkäynnin siirtymävaiheisiin saatua tukea. Koulukuraattori oli tarjonnut tukea tunne-elämän asioihin ja koulunkäynnin siirtymävaiheisiin sekä esiopetuksen aikana. Yhteistyöltä toivottiin ongelmakohtiin puuttumista, suoraa yhteydenottoa kaikkiin asianosaisiin sekä enemmän ja tiiviimpää yhteistyötä. Koulukuraattorin tuki vanhemmuuteen oli ollut tukea lapsen koulunkäynnin aloittamiseen. Kyselyn vastauksista

vaikutti siltä, että koulukuraattorin tukea on saatavilla, mutta sitä pyydetään vasta, kun ongelmat ovat jo kasaantuneet tai isompia. Vanhemmat, jotka olivat toivoneet tukea muihin kuin pedagogisiin pulmiin, eivät juuri olleet pyytäneet tai toivoneet tukea koulukuraattorilta.

Vanhemmat kertoivat perheen saaneen tukea koulukuraattoria useammin kouluterveydenhoitajalta. Terveystarkastaja tapaa jokaisen oppilaan ja heidän vanhempansa ensimmäisen luokan aikana laaja-alaisessa terveystarkastuksessa. Tapaamisten yhteydessä vanhemman on luontevaa kertoa mieltä painavista asioista ennen kuin ne muodostuvat ongelmiksi. Koulukuraattorin tuki olisi tärkeää mieltää normaaliin kasvamiseen ja kehittymiseen kuuluvaksi tueksi.

7.6.2 Osallisuus

Vaikuttaminen ja osallistuminen lapsen koulun toimintaan

Neljäsosa vanhemmista kertoi voineensa vaikuttaa ja osallistua lapsen koulun toimintaan vanhempainoimikuntien, vanhempainiltojen ja tapahtumien kautta. Vanhemmista 13 % toivoi voivansa jatkossa vaikuttaa ja osallistua, vaikka ei vielä ollut voinut.

Puolet vanhemmista halusi vaikuttaa ja osallistua lapsen koulun toimintaan. Eniten kiinnostusta herätti kiusaamisen ehkäiseminen ja siihen puuttuminen, kodin ja koulun yhteistyö sekä retkien ja leirikoulujen suunnittelu. Vanhemmat halusivat kehittää ja suunnitella koulumatkan turvallisuutta, koulupäivän rakennetta, välituntitoimintaa, kouluruokailua ja -ympäristöä, oppituntien sisältöä sekä lomien pituutta ja sijoittamista. Vanhemmat halusivat myös osallistua vanhempainiltojen, juhlien ja tapahtumien sekä teemapäivien suunnitteluun ja järjestämiseen. Lisäksi haluttiin osallistua varainhankintaan, koulun tilaisuuksiin ja luokkatoimikuntien toimintaan, valmistella koulun järjestyssääntöjä ja lukuvuosisuunnitelmaa sekä Mikkelin alueen paikallista opetussuunnitelmaa, arvioida koulun toimintaa ja kehittää oppilashuoltoa.

Yhteistyö

Suurin osa vanhemmista ajatteli yhteistyön opettajan kanssa toimivan erittäin hyvin, hyvin tai melko hyvin. Vanhemmista 5 % ajatteli, että yhteistyö opettajan kanssa toimi

kohtalaisesti tai huonosti. Yhteistyöltä toivottiin etenkin tietoa koulun arjesta ja lapsen koulupäivästä, avoimuutta, henkilökohtaisia tapaamisia ja aktiivista yhteydenpitoa. Lisäksi toivottiin tavoitettavuutta ja lähestyttävyyttä, rehellisyyttä, nopeaa reagointia, epäkohtiin puuttumista ja kiinnostusta luokan yhteishenkeä kohtaan.

Suurin osa vanhemmista ajatteli yhteistyön myös koulun kanssa sujuvan erittäin hyvin, hyvin tai melko hyvin. Vanhemmista 3 % ajatteli, että yhteistyö koulun kanssa sujuu kohtalaisesti tai huonosti. Koulun kanssa yhteistyöltä toivottiin avointa, rakentavaa, keskustelevaa ja rehellistä vuorovaikutusta. Vanhemmat toivoivat myös tietoa koulun arjesta, ongelmakohtiin puuttumista, yhteydenottoa tarvittaessa ja koko koulun yhteisiä pelisääntöjä arjen toimintaan koulussa. Yhteistyöltä koulukuraattorin kanssa toivottiin ongelmakohtiin puuttumista, suoraa yhteydenottoa asianosaisiin ja tiiviimpää yhteistyötä. Suurin osa vanhemmista (71 %) ei ollut ollut tiedonsiirtopalaverissa, jossa oli ollut sekä esiopetuksen että perusopetuksen opettajat heidän lisäkseen.

Vanhemmista 6 %:n mielestä heidän mielipidettään ja tietämystään lapsen asioista arvostettiin kohtalaisesti tai huonosti. Suurin osa vanhemmista ajatteli, että heidän mielipidettään ja tietämystään arvostettiin erittäin hyvin, hyvin tai melko hyvin. Mielipide ja tietämys toivottiin huomioitavan kysymällä ja kuuntelemalla.

8 POHDINTA

Opinnäytetyön kyselytutkimus tuotti mielestäni hyödyllistä tietoa ensimmäisen luokan oppilaiden vanhempien kokemuksista tuesta ja osallisuudesta. Sen avulla pystyttiin kartoittamaan, saavatko lapset ja vanhemmat riittävästi tukea lapsen aloitettua koulun ja onko heillä riittävästi tietoa tukimahdollisuuksista. Tutkimuksen avulla saatiin tietoa vanhempien toiveista vaikuttaa tai osallistua lapsensa koulun toimintaan ja millaista yhteistyötä he toivoivat. Tutkimus toi näkökulmia myös koulukuraattorin yhteisölliseen työhön lasten ja perheiden hyväksi.

Tutkimustulokset osoittivat, että lapset ja vanhemmat olivat saaneet tukea monelta eri taholta. Lasta ja perhettä tuettaessa on tärkeää huomioida monialainen yhteistyö ja ottaa tasavertaisena voimavarana yhteistyöhön kaikki, jotka pystyvät lasta ja perhettä tukemaan. Yhteistyössä vanhemmilta ja lapselta on hyvä kysyä, keitä he toivoisivat

tuekseen. Suurin osa vanhemmista oli tyytyväisiä sekä koulussa että siirtymävaiheessa saamaansa tukeen. Siirtymävaiheen tiedonsiirtopalaverin toteuttamisesta oli kuitenkin epätietoisuutta.

Vanhemmat olivat vastanneet kyselyyn asiallisesti. Myös vapaaehtoiisiin kysymyksiin oli vastattu runsaasti. Esimerkiksi osallisuutta käsittelevään kysymykseen 56 vanhempaa vastasi 204 eri vaihtoehtoa toiveistaan vaikuttaa tai osallistua lapsensa koulun toimintaan. Vastausten suuri määrä osoitti, että aihe kiinnosti vanhempia.

Vanhemmat toivoivat lapsen kaverisuhteiden ja itsetunnon vahvistamista. Luokassa työskentelevien aikuisten tulisi kiinnittää huomiota jatkuvaan ryhmäyttämiseen ja turvallisen ilmapiirin luomiseen jo ensimmäisestä luokasta lähtien. Yhteisöllinen ryhmätoiminta kuraattorin ja opettajan työparityöskentelynä on myös hyvä keino. Varsinkin niissä luokissa, joissa on paljon pulmia yhteishengessä tai kaveruussuhteissa, olisi hyvä lisätä työskentelyä. Luokan hyvä yhteishenki olisi sekä lasten että luokan aikuisten etu. Hyvinvoiva henkilöstö jaksaa paremmin toimia rakentavassa vuorovaikutuksessa oppilaiden kanssa. Ryhmätoiminnan lisäämistä tukisi myös vanhempien kiinnostus osallistua kiusaamisen ehkäisyyn ja siihen puuttumisen keinojen kehittämiseen.

Osa vanhemmista kaipasi laajempaa tukiverkosta perheelle. Vähäinen tukiverkosto vaikeutti esimerkiksi lapsen kouluunlähtöä aamuisin, kun vanhemmat lähtivät aikaisin töihin. Perälä ym. kirjoittavat toimivan kodin ja koulun yhteistyön vahvistavan yhteisöllisyyttä ja antavan mahdollisuuksia vertaistukeen (Perälä ym. 2015, 88–89). Koulu voi parhaimmillaan toimia vanhempien kohtaamispaikkana. Tutuiksi tulleilta toisten lasten vanhemmilta olisi helpompi kysyä apua ja löytää toimivia yhteisiä ratkaisuja.

Moni vanhemmista vastasi, että heidän lapsensa kertoi melko usein vaikeista asioista koulussa ja melko harvoin onnistumisen kokemuksistaan. Kämppi (2012) totesi lasten hyvinvoinnin parantuvan vähentämällä koulutyön kuormittavuutta (Perälä ym. 2015, 14). Lämsän mukaan osa lapsista kokee jo koulun alkuvuosina epäonnistumisen tunteita, jotka johtuvat hänen yksilölliseen lähtötasoonsa ja voimavaroihinsa nähden liian suurista vaatimuksista (Lämsä 2009, 34). Koulutyöskentelyn kuormittavuuteen ja vaatimukseen olisi vastausten perusteella tärkeää kiinnittää huomiota.

Vanhemmat toivoivat kodin ja koulun yhteistyöltä avoimuutta ja rehellisyyttä, keskustelevaa vuorovaikutusta ja ongelmakohtiin puuttumista. Myös Mahkonen mukaan nämä ovat merkittäviä kodin ja koulun kollektiivisessa toiminnassa (Mahkonen 2015, 169). Vanhemmat toivoivat tietoa lapsen päivän sujumisesta sekä henkilökohtaisia tapaamisia opettajan kanssa ja koulun aktiivista tiedottamista. Suurin osa vanhemmista oli tyytyväisiä yhteistyön toimivuuteen. Yli 90 % vastaajista kertoi yhteistyön opettajan kanssa toimivan hyvin tai erittäin hyvin ja yhteistyöhön myös koulun kanssa oltiin lähes yhtä tyytyväisiä. Lisäksi vanhemmista 75 %:n mielestä heidän mielipidettään ja tietämystään lapsen asioissa arvostettiin hyvin tai erittäin hyvin.

Pesonen kirjoittaa välittämisen ja avoimuuden olevan keskeinen hyvinvoinnin tekijä (Pesonen 2005, 21–22). Aidon kohtaamisen, vuorovaikutuksen ja välittämisen merkitys on suuri koulu yhteisössä tehtävässä työssä. Kun tehdään työtä hyvin heterogeenisen asiakasryhmän, lasten ja heidän vanhempiansa kanssa, vuorovaikutuksen laadulla on merkitystä. Henkilökunnan olisi tärkeää kuunnella lapsia ja vanhempia. Hyväksyvä ja toista ihmistä arvostava kohtaaminen ei vaadi enemmän aikaa, rahaa tai resursseja. Toimiva yhteistyö auttaa myös henkilöstöä jaksamaan paremmin, koska se vähentää kuormitusta, joka johtuu lapsiryhmien tai vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön ongelmista. Vaikka suurin osa vanhemmista oli tyytyväisiä kodin ja koulun yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen, vanhempien vastausten perusteella laadukas vuorovaikutus ei aina toimi. Kouluissa tulisi kiinnittää huomiota arvostavaan ja välittävään vuorovaikutukseen, vanhemman mielipiteen kysymiseen ja riittävään tiedon ja palautteen antamiseen sekä varmistaa ongelmatilanteisiin puuttuminen. Lapsen tai vanhemman huolen kuunteleminen ja toimenpiteet huolen poistamiseksi ovat tärkeitä.

Koulukuraattorin työlle sosiaalialan edustajana koulussa on tarvetta. Koulukuraattori voi pitää esillä näkökulmaa myös vanhempien kuormittumisesta ja lisääntyneistä vaatimuksista koululaisen vanhemmuudessa sekä vahvistaa erilaisuuden ja erilaisten mielipiteiden hyväksymistä niin lasten kuin vanhempienkin kohdalla. Koulukuraattorin olisi mielestäni hyvä tavata kaikki ensimmäisten luokkien oppilaat ja heidän vanhempansa. Tapaamisissa vanhemmat voisivat luontevasti kertoa toiveistaan tai mahdollisista huolistaan tai yhteistyöstä koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Tämä helpottaisi monialaista yhteistyötä ja mahdollistaisi tuen saamisen koulussakin. Koulukuraattori tulisi näin tutuksi lapsille ja vanhemmille jo koulupolun alussa, mikä helpottaisi yh-

teydenottoa ja tuen pyytämistä myöhemmässä vaiheessa. Jo pelkkä keskustelu ja tieto tuen saatavuudesta voisi auttaa ja rohkaista vanhempia tukemaan lastaan.

Koulukuraattoreiden määrän lisääminen mahdollistaisi tiiviimmän yhteistyön huolen herätessä, kokonaisten ikäluokkien tapaamiset ja vähentäisi vastuukoulujen määrää. Siten koulukuraattori voisi paremmin oppia tuntemaan vastuullaan olevat koulut sekä olla läsnä ja näkyä koulun arjessa, kuten Korpela (2012) kirjoittaa (Strömberg-Jakka 2012, 275–277). Työn painopistettä olisi mahdollista siirtää enemmän ennaltaehkäisevään yhteisölliseen työhön. Koulukuraattorin työ painottuu usein niihin tilanteisiin, joissa lapsi ja perhe jo voivat huonosti. Lasten ongelmat koulussa heijastuvat koko perheeseen ja siten kustannuksetkin voivat moninkertaistua. Kriisiytyneet tilanteet ovat kalliita hoitaa, vaikka suurin huoli onkin yksilön kärsimyksistä. Uskon, että sat-saus varhaiseen tukeen ja tukea tarvitsevien ajoissa löytämiseen vähentäisi myöhempiä ongelmia, vahvistaisi vanhempien voimavaroja ja auttaisi opettajia ja muuta koulun henkilöstöä jaksamaan paremmin.

Haanpään mukaan vanhemmat haluaisivat osallistua kouluhyvinvoinnin parantamiseen, mutta he eivät tiedä, miten (Haanpää 2015, 143). Tutkimus osoitti vanhempien osallistuvan vanhempainoimikuntien toimintaan sekä vanhempainiltoihin ja tapahtumiin. Aiemmissa tutkimuksissa kuitenkin selvisi, että vanhempien osallistumismahdollisuudet vanhempainyhdistyksistä huolimatta olivat käytännössä aika vähäisiä (Vanhempainliitto 2015; Rimpelä ym. 2008, 3–4, 39; Kanste, ym. 2013, 13–17; Halme ym. 2014, 69–78). Kouluissa olisi hyvä kiinnittää huomiota siihen, miten ja missä asioissa vanhemmille tarjotaan mahdollisuuksia osallistua. Ensimmäisen luokan oppilaiden vanhemmat jaksavat vielä olla kiinnostuneita lastensa koulun toiminnasta ja onnistuessaan tämän voimavaran käyttöön saaminen vahvistaisi koko kouluyhteisön hyvinvointia. Esimerkiksi yhteisöllisiä hyvinvointiryhmiä voitaisiin kehittää niin, että vanhemmat pääsisivät paremmin osallistumaan oppilashuollon, kodin ja koulun yhteistyön, koulun toimintakäytänteiden tai muun toiminnan suunnitteluun, kehittämiseen ja toteuttamiseen. Liusvaaran (2012) mukaan avoin kouluympäristö, jossa vanhemmat ovat mukana suunnittelussa ja toiminnassa, lisää yhteisöllisyyttä, joka puolestaan vahvistaa yhteisöön sitoutumista (Oja 2012, 203). Osallisuuden tunteen lisääntyminen kasvattaa tunnetta yhteisestä kasvatustuosta, jota vanhemmat toivoivat.

Vanhempien toiveeseen saada lisätietoa sekä lapsen että vanhemman tuesta, vastaisi sähköinen opas, jossa olisi koottuna kaikki tukimuodot. Myös pedagogisesta tuesta voisi olla erillinen opas. Oppaat voisivat helpottaa avun pyytämistä lapsen koulun alkaessa. Muutama vanhempi toivoi myös lapselleen pitkien matkojen tai vanhempien töiden takia aamuhoitoa. Tällaisia vanhempia hyödyttäisi lapsen aamuhoitomahdollisuuksien kehittäminen. Myös vanhempien tukiverkostojen vahvistamiseen ja koulun yhteisöllisyyden lisäämiseen olisi hyvä löytää keinoja.

Yksi vanhemmista oli kiinnostunut tutkimuksen tuloksista ja toivoi niiden julkistamista kouluilla. Tämä voisi olla hyödyllinen asia sekä vanhempien että henkilökunnan kannalta. Mielestäni vanhempien kohtuullisten ja realististen toiveiden kertominen sekä suurelta osin tyytyväisyys saamaansa tukeen voisi rakentaa yhteisöllisyyttä ja auttaa yhteistyön kehittämisessä. Toisaalta myös tutkimustuloksissa esille nousseiden epäkohtien kertominen ja tiedostaminen olisi erittäin tärkeää.

Tutkimuksen tärkein hyöty sosiaalialalle on nostaa esille koulu yhteisön mahdollisuuksia tarjota ennaltaehkäisevää ja varhaista tukea sekä ehkäistä syrjäytymistä. On tärkeää herättää keskustelua koulusta erinomaisena mahdollisuutena tehdä sosiaalialan työtä paikassa, jossa lapset, nuoret ja heidän vanhempansa ovat helposti tavoitettavissa. Wallin (2011, 29) kirjoittaa, että kouluissa tulisi antaa tilaa asiakassensitiiviselle sosiaalitalityölle. Kouluissa tarvitaan ammattitaitoisia aikuisia, jotka pystyvät havaitsemaan huolen ajoissa, ottamaan sen puheeksi ja antamaan oikein kohdennettua tukea riittävän varhain.

Koulukuraattorin työnkuvaa tulisi tehdä tutuksi niin sosiaalialalla kuin lapsille ja vanhemmillekin. Koulukuraattori on koulussa sosiaalialan ammattihenkilönä lapsen ja vanhemman tuki ongelmatilanteissa, mutta myös ongelmien ennaltaehkäisijänä. Työskentelyn onnistumista vahvistaa matala kynnyks yhteidenottoon. Toivoisin, että koulukuraattorin tuki olisi yhtä luonnollinen osa koulun toimintaa kuin opetus ja terveystarkastukset. Tämä lisäisi ennaltaehkäisevän tuen saatavuutta ja jakaisi koulun henkilöstön työn kuormittavuutta.

Toimeksiantaja sai tutkimuksen avulla tietoa vanhempien kokemuksista ja toiveista saada tukea ja osallistua lapsen koulun toimintaan. Kyselyn tuloksia on mahdollista ottaa huomioon kehitettäessä kodin ja koulun yhteistyötä, esiopetuksen ja perusope-

tuksen siirtymävaiheikäytäntöjä sekä oppilaiden ja vanhempien kohtaamista koulussa. Tuloksia voidaan hyödyntää myös kehitettäessä oppilashuoltoa, koulukuraattorin yhteisöllisiä työtapoja sekä perheiden palveluita. Tällä hetkelläkin on käynnissä sosiaali- ja terveysministeriön (2016) hanke, lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (Lape), joka pyrkii kehittämään lasten ja perheiden palveluita lapsi- ja perhelähtöisemmiksi ja tarpeenmukaisiksi.

Tutkimuksen avulla vanhemmat saivat tietoa erilaisista tukimuodoista ja mahdollisuuksistaan osallistua lapsen koulu yhteisössä. Kysely lisäsi vanhempien osallisuutta antamalla mahdollisuuden mielipiteiden ja toiveiden ilmaisemiseen. Myös kyselyn testivastajat kommentoivat kyselyn olleen vanhemmille positiivinen asia ja koulun ja oppilashuollon kannalta tarpeellinen ja tärkeää tietoa antava. Itselleni tutkimus oli tärkeä, koska se vahvisti ammatillista osaamistani ja antoi lisää tietoa koulun oppilashuollon toiminnasta.

Tutkimuksesta esille nousseina jatkotutkimusehdotuksina voisi esimerkiksi suunnitella ja kehittää monipuolisempia vanhempien osallistumismahdollisuuksia koulu yhteisössä ja toisaalta myös lasten osallisuutta voisi tutkia ja kehittää. Lisäksi voisi olla mielenkiintoista kartoittaa, miten vanhemmat toivoisivat voivansa vaikuttaa tai osallistua lapsen koulupolun myöhemmässä vaiheessa. Tästä tutkimuksesta jäivät todennäköisesti kielen takia pois useimmat maahanmuuttajaperheet ja heidän lapsensa. Myös heille olisi hyvä tehdä esimerkiksi haastattelu, jossa kartoitettaisiin tuen tarpeita ja toiveita osallistua. Opinnäytetyön tutkimus oli laaja ja sen osa-alueista olisi voinut saada useampiakin tarkempia tutkimusaiheita, esimerkiksi lasten kouluviihtyvyydestä, kiusaamisesta tai kodin ja koulun yhteistyöstä sekä vuorovaikutuksesta. Lisäksi olisi mahdollista tutkia, miten hyvin lapset sopeutuvat koulu yhteisöön ja millaiset toimintatavat helpottavat sopeutumista.

Tutkimus vastasi tutkimuskysymyksiin hyvin ja vastausprosentti 19,1 % oli opinnäytetyönä toteutetulle tutkimukselle mielestäni hyvä. Tutkimuksen validiteettia lisäsi myös tulosten samankaltaisuus aiempien tutkimusten kanssa. Tutkimuksen reliabiliteettia lisäsi pyrkimys huolellisuuteen koko tutkimusprosessissa. Tutkimuksella saatiin tietoa suurelta vastaajamäärältä ja kvantitatiivisena tutkimuksena aineisto oli vastauksen määrään nähden helppo tallentaa ja analysoida. Avoimet kysymykset hidastivat

analysointia, mutta ilman niitä tulokset olisivat olleet paljon suppeammat. Lähetetyt kaksi muistutusviestiä lisäsivät merkittävästi vastaajien määrää.

Lomakkeen testivastaajat kuvailivat kyselyä selkeäksi, loogisesti eteneväksi, helppolukuiseksi ja nopeaksi vastata. Toisaalta palautetta tuli keskittymisen tärkeydestä, koska kyselyssä oli paljon samantyyllisiä kysymyksiä. Tätä helpotettiin merkitsemällä kysymysten keskeiset sanat eri värillä ja tummennuksella. Kaksi vanhemmista pohti tuki -sanan merkitystä ja siksi syventäviä kysymyksiä olisi voinut olla enemmän kaikkien vastaajien näkyvillä, jolloin tukivaihtoehdot olisivat näkyneet laajemmin. Tämä olisi kuitenkin saattanut vähentää vastaajien määrää, koska kysely olisi silloin ollut kaikille pidempi. Tukikysymyksiin olisi voinut lisätä tuen tarjoajista vielä perheasiain neuvottelukeskuksen, Mikkelin kriisikeskuksen ja Viola ry:n.

Vanhempien vastausten käsitteleminen ja tutkimustulosten analysointi oli antoisaa ja opettavaista. Tulokset antoivat niin ilon kuin surunkin tunteita. Arvostan jokaisen vanhemman vastausta ja palautetta. Vanhempien runsas osallistuminen kyselyyn mahdollisti tutkimuksen onnistumisen.

Liusvaara (2012) kirjoittaa kodin ja koulun toimivan yhteistyön rakentuvan vanhemmista, jotka ovat osallistuvia toimijoita ja lapsista, joiden sopeutuminen koulu yhteisöön on onnistunut (Oja 1012, 201–204). Varhainen välittäminen, arjen huolenpito ja kannustava vuorovaikutus ovat oppilaan hyvinvointia edistävää toimintakulttuuria (Oppilaan tuen käsikirja 2016, 12). Aloitin opinnäytetyön teoriaosuuden mielestäni erittäin keskeisellä lainauksella, jolla haluan myös päättää opinnäytetyöni. ”Opiskeluhoolto kuuluu kaikille oppilaitosyhteisössä työskenteleville ja opiskeluhoitopalveluista vastaaville työntekijöille” (Perälä ym. 2015, 43). Toimiva vuorovaikutus, monialainen yhteistyö ja hyvinvointityö ovat hyvä perusta koulu yhteisölle, jossa kaikilla on hyvä olla.

LÄHTEET

Ahola, Sanna & Pollari, Kirsi 2015. Muiden mukana vai joukosta erossa? - Henkilökohtainen apu lapsen osallisuutta mahdollistamassa. Teoksessa Hakalehto, Suvianna (toim.) Lapsen oikeudet koulussa. Helsinki: Hansaprint, 280–315.

Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013. PDF-dokumentti.
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/mietinto/Documents/sivm_14+2013.pdf. Ei päivitystietoa. Luettu 27.9.2016.

Haanpää, Sanna & Lahtinen, Nina 2015. Oppilashuolto perusopetuksessa – Näkökulmia moniammatillisen yhteistyön toimivuuteen. Teoksessa Hakalehto, Suvianna (toim.) Lapsen oikeudet koulussa. Helsinki: Hansaprint, 132–168.

Hallintolaki 343/2003. WWW-dokumentti.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=hallintolaki>. Ei päivitystietoa. Luettu 20.8.2016.

Halme, Nina, Vuorisalmi, Merja & Perälä, Marja-Leena 2014. Tuki, osallisuus ja yhteistoiminta lasten ja perheiden palveluissa. Työntekijöiden näkökulma. Teveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Hastrup, Arja, Hietanen-Peitola, Marke, Jahnukainen, Johanna & Pelkonen, Marjaana (toim.) 2013. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen. Lasten Kaste-kehittämistyöstä pysyväksi toiminnaksi. Tampere: Juvenes-Print – Suomen yliopistopaino Oy.

Henkilötietolaki 523/1999. WWW-dokumentti.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523>. Ei päivitystietoa. Luettu 12.6.2016.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Honkanen, Eija & Suomala, Anne 2009. Oppilashuollon käsikirja. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Kanste, Outi, Halme, Nina, Nykänen, Sirpa & Perälä, Marja-Leena 2013. Terveys, hyvinvointi ja tuen tarve sekä avun saaminen ja palvelut. Kysely mikkeliäisten viidesluokkalaisten vanhemmille. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Päivitetty 10.10.2013. Luettu 4.9.2016.

Kesseli, Merja 2011. ”Tää on nyt meiän äitien järjestämä” – vanhempien osallisuus Martikanpellon koulussa. Saimaan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/31165/Merja_Kesseli.pdf?sequence=1. Ei päivitystietoa. Luettu 26.5.2016.

Kuntaliitto 2015. Opiskeluhoitolaki toteutuu vain osittain. WWW-dokumentti.
<http://www.kunnat.net/fi/Kuntaliitto/media/tiedotteet/2015/08/Sivut/opiskeluhoitolaki-toteutuu-vain-osittain.aspx>. Päivitetty 24.8.2015. Luettu 20.8.2016.

- Kurki, Leena, Nivala, Elina & Sipilä-Lähdekorpi, Pirkko 2006. Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Kuula, Arja 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Bookwell Oy.
- Lahtinen, Nina 2012. Oppilaan oikeudet ja vanhempien vastuu. Vantaa: Hansaprint.
- Lämsä, Anna-Liisa (toim.) 2009. Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Juva: WS Bookwell Oy.
- Mahkonen, Sami 2015. Uusi oppilashuoltolaki työvälineenä. Porvoo: Bookwell Oy.
- Marjamaa, Aila 2016. Henkilökohtainen tiedonanto 15.3.2016. Kehittämispäällikkö. Mikkelin kaupunki, sivistystoimi.
- Mikkelin ohjaussuunnitelma 2016. Mikkelin kaupungin esi- ja perusopetuksen sekä lukiokoulutuksen yhteinen ohjaussuunnitelma. Kasvatus ja opetuslautakunta. Mikkelin kaupunki. PDF-dokumentti. Ohjaussuunnitelma <https://peda.net/mikkeli/perusopetus/ol/es/ohjaussuunnitelma>. Päivitetty 16.6.2016. Luettu 5.9.2016.
- Mikkelin perusopetuksen opetussuunnitelma 2016. Opetushallituksen perusteet ja kuntakohtaiset täydennykset. Kasvatus- ja opetuslautakunta. Mikkelin kaupunki. WWW-dokumentti. <https://peda.net/mikkeli/perusopetus/ol/huomattavaa/mpoh2:file/download/9e7e2c566eb2174404533a60184c2db4d27b6d3e/Mikkelin%20perusopetuksen%20opetussuunnitelma%20Hyv%C3%A4ksyty%2026.5.2016.pdf>. Päivitetty 26.5.2016. Luettu 14.8.2016.
- Mikkelin seudun lasten ja nuorten hyvinvoinnin toimintaohjelma vuosille 2014–2017. 2014. Mikkelin seudun sosiaali- ja terveystoimi, Mikkelin kaupunki. WWW-dokumentti. http://www.mikkeli.fi/sites/mikkeli.fi/files/atoms/files/mikkelin_lasten_ja_nuorten_hyvinvoinnin_toimintaohjelma_2014.pdf. Ei päivitystietoa. Luettu 20.4.2016.
- Oja, Sirpa (toim.) 2012. Kaikille kelpo koulu. Kolmiportaisen tuen toteuttaminen ja kehittäminen. Juva: Bookwell Oy.
- Oppilaan tuen käsikirja 2016. Perusopetus, Mikkelin kaupunki. PDF-dokumentti. Oppilaan tuen käsikirja <https://peda.net/mikkeli/perusopetus/ol/es/oppilashuolto/okojl/otk>. Päivitetty 5.8.2016. Luettu 29.8.2016.
- Oppilashuolenpidon ohjausryhmän käsikirja 2015. Päivitetty 5.10.2015. Luettu 26.8.2016.
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013. WWW-dokumentti. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>. Ei päivitystietoa. Luettu 14.5.2016.
- Pedanet Mikkeli. Yhteisöllinen oppilashuolto. WWW-dokumentti. <https://peda.net/mikkeli/perusopetus/ol/es>. Ei päivitystietoa. Luettu 26.10.2016.

Perusopetuksen oppilashuoltosuunnitelman runko 2016–2017. Mikkelin kaupunki. Koonnut Wilman lukuvuosisuunnitelmasta Aila Marjamaa. Päivitetty 23.8.2016. Luettu 2.9.2016.

Perusopetuslaki 628/1998. WWW-dokumentti. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>. Ei päivitystietoa. Luettu 28.8.2016.

Perälä, Marja-Leena, Hietanen-Peltola, Marke, Halme, Nina, Kanste, Outi, Pelkonen, Marjaana, Peltonen, Heidi, Huurre, Taina, Pihkala, Jussi & Heiliö, Pia-Liisa 2015. Monialainen opiskeluhoito ja sen johtaminen. Tampere: Juvenes print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Pesonen, Aino-Elina & Zotow, Marianna 2005. Terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia edistävä työ kouluympäristössä. Helsinki: Multiprint Oy.

Pönkkö, Maija-Leena 2005. Erityisoppilaan psykiatrinen hoitoketju. Hoitoketjun tarpeen ja toiminnan monitahoarviointi. Oulun yliopisto. Lääketieteen tiedokunta. Väitöskirja. WWW-julkaisu. <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9514279786.pdf>. Päivitetty 16.12.2015. Luettu 5.10.2016.

Rimpelä, Matti, Metso, Tuija, Saaristo, Vesa & Wiss, Kirsi 2008. Vanhempainyhdistysten ja huoltajien osallisuus peruskoulun ja sen oppilashuollon kehittämisessä. Stakes, Raportteja 29/2008. Helsinki: Valopaino Oy.

Ronkainen, Suvi, Pehkonen, Leila, Lindblom-Ylänne, Sari & Paavilainen, Eija 2014. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Solantaus, Tytti & Niemelä Mika 2011. Miten toimia, kun perheellä ja lapsella on vaikeuksia? Oppilas- ja opiskelijahuollon kehittämispäivät Helsingissä 1.12.2011. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2016. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. WWW-dokumentti. <http://stm.fi/lapsi-ja-perhepalvelut/kuvaus>. Ei päivitystietoa. Luettu 26.10.2016.

Valkonen, Tiina 2010. Vanhempain kokemuksia kodin ja koulun yhteistyöstä Mellunmäen ala-asteen alkuopetuksessa. Helsingin Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. <https://www.theseus.fi/handle/10024/15263>. Ei päivitystietoa. Sosiaalityön haasteet, Tukea ammattilaisten arkeen. Luettu 26.5.2016.

Strömberg-Jakka, Minna & Karttunen, Teija (toim.) 2012. Juva: Bookwell Oy.

Suomen mielenterveysseura 2016. Toimiva lapsi & perhe -työ. WWW-dokumentti. <http://www.mielenterveysseura.fi/fi/kehitt%C3%A4mist%C3%A4mistoiminta/lapset-ja-nuoret/toimiva-lapsi-perhe-ty%C3%B6>. Ei päivitystietoa. Luettu 28.10.2016.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) 2016. Osallisuus. WWW-dokumentti. <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja->

terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus. Päivitetty 22.2.2016. Luettu 20.10.2016.

Tilus, Pirjo 2004. Pelistä pois? Huolehtivan koulun haaste. Juva: Bookwell Oy.

Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.) 2015. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vanhempainliitto 2015. Vanhempien barometri 2015. WWW-dokumentti.
<http://www.kunnat.net/fi/Kuntaliitto/media/tiedotteet/2015/08/Sivut/opiskeluhoitolaak-i-toteutuu-vain-osittain.aspx>. Ei päivitystietoa. Luettu 20.8.2016.

Vilka, Hanna 2015. Tutki ja kehitä. Juva: Bookwell Oy.

Väinälä, Anna, Kärki, Jarmo, Suhonen, Ari & Väyrynen, Riikka (toim.) 2010. Selvitys palvelukohtaisista asiakastiedoista lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvonnan sekä koulun sosiaalityön tehtävissä. Helsinki: Yliopistopaino.

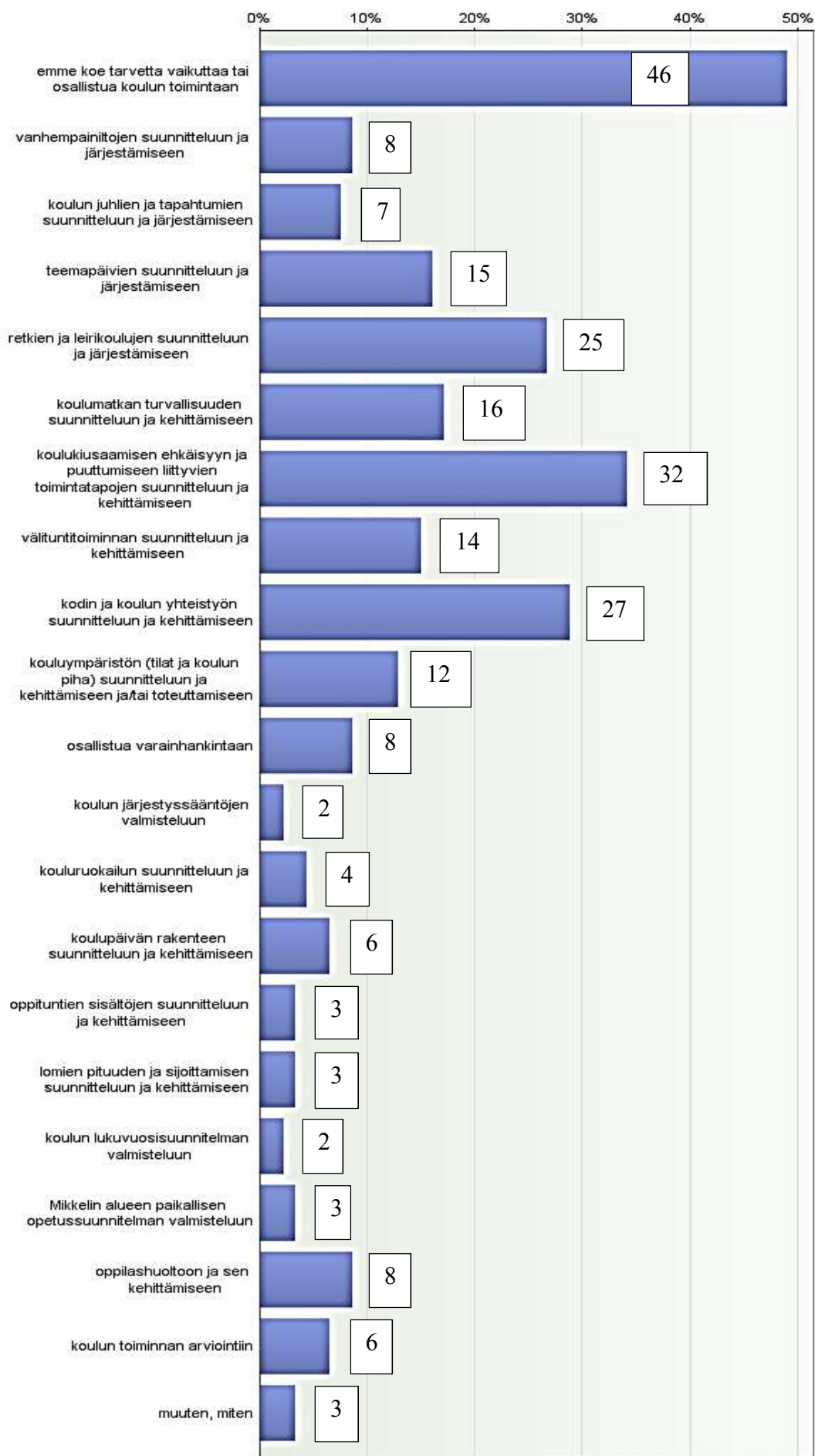
Wallin, Aila 2011. Sosiaalityö koulussa. Avaimia hyvinvointiin. Tallinna: Tallinna Raamatutrükikoda.

Warsell, Leena (toim.) 2013. Koululaisen turvaverkko. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy.

Werner, Danilea 2015. Are Social Workers Prepared for a Major School Crisis? Children & Schools 1, 6–10.

World Health Organization (WHO) 2016. Social participation. WWW-dokumentti.
http://www.who.int/social_determinants/thecommission/countrywork/within/socialparticipation/en/. Ei päivitystietoa. Luettu 14.10.2016.

Vanhempien toiveet vaikuttaa ja osallistua

Tiina Nurhonen
Sosionomiopiskelija, Mikkelin ammattikorkeakoulu
osoite
xxxxx

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

13.6.2016

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Opiskelen Mikkelin ammattikorkeakoulussa sosionomi (Amk) -tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Haen organisaatioltanne tutkimuslupaa opintoihini kuuluvan opinnäytetyön tekemiseksi.

Opinnäytetyöni tavoitteena on tutkia ensimmäisen luokan oppilaiden vanhempien toiveita ja kokemuksia tuesta heidän lapsensa siirryttyä ensimmäiselle luokalle kouluun. Tarkoitukseni on kerätä tutkimusaineistoa lähettämällä Webropol -kysely ensimmäisen luokan oppilaiden vanhemmille syyskuussa 2016.

Pyydän tällä lupalomakkeella lupaa

- a) Webropol -kyselylomakkeen lähettämiseen Wilman kautta kaikille Mikkelin kaupungin perusopetuksen ensimmäisen luokan vanhemmille.
- b) hyödyntää kyselyn vastausaineistoa opinnäytetyöni raportoinnissa ja tulosten esittämisessä. Valmis opinnäytetyöni julkaistaan valtakunnallisessa Theseus-tietokannassa, jossa raportti on vapaasti saatavilla.

Sitoudun noudattamaan hyviä tutkimuseettisiä periaatteita liittyen aineiston keräämiseen, säilyttämiseen ja salassapitosääntöksiin. Kerättävä aineisto on luottamuksellista ja se kerätään anonyymisti.

Annan mielelläni opinnäytetyöstäni lisätietoja.

Tiina Nurhonen, sosionomiopiskelija, Mikkelin ammattikorkeakoulu
puh. xxx xxx xxxx, tiina.nurhonen@xxx

Opinnäytetyötäni ohjaa Arja Salakka. Halutessanne voitte olla myös häneen yhteydessä työhön liittyvissä kysymyksissä (arja.salakka@xxx, puh. xxx xxx xxxx).

Tutkimusluvan myöntäminen

Annan Tiina Nurhoselle luvan kerätä ja käyttää tutkimusmateriaalia kohdissa a ja b mainituilla tavoilla

Paikka ja aika

Allekirjoitus ja nimen selvennys

Hyvä 1. luokan oppilaan huoltaja!

Opiskelen Mikkelin ammattikorkeakoulussa sosionomiksi ja teen opinnäytetyön **ekaluokkalaisten oppilashuolenpidosta ja vanhempien osallisuudesta**. Opinnäytetyöni nimi on ”Oppilashuoltoa ekaluokkalaisille – Vanhempien toiveita tuesta ja osallisuudesta”.

Toivoisin sinun vastaavan oheiseen kyselyyn kokemuksistasi ekaluokkalaisten vanhempana. Vastaustesi avulla sinulla on mahdollisuus **vaikuttaa ja osallistua lapsesi hyvän ja turvallisen kouluarjen suunnitteluun**. Tutkimuksen tarkoituksena on kehittää koulujen oppilashuoltoa ja parantaa lasten kouluviihtyvyyttä ja hyvinvointia. Tutkimuksen teettää Mikkelin kaupungin perusopetus ja tutkimusluvan on myöntänyt kasvatus- ja opetusjohtaja Seija Manninen. Tutkimus valmistuu viimeistään tammikuussa 2017.

Kysely on suunnattu kaikille Mikkelin alueen syksyllä 2016 ensimmäisen luokan aloittaneiden lasten huoltajille. Lastasi tai sinua ei voida tunnistaa vastauksistasi. Käsitelen kyselyn aineiston niin, ettei yksittäisten henkilöiden vastauksia voida erottaa tuloksista. Kyselyyn vastaaminen kestää noin 5-20 minuuttia.

Kyselyyn pääset vastaamaan oheisen linkin kautta:

<https://www.webpolsurveys.com/S/02A1D7DA78754DF7.par>

Jos linkki ei aukea, voit vastata kyselyyn myös kopioimalla linkin internetselaimen osoitekenttään. Voit tarvittaessa keskeyttää kyselyyn vastaamisen ”keskeytä” – kohdasta ja jatkaa myöhemmin. Pakolliset kysymykset on merkitty kysymyksen lopussa olevalla tähdellä. Voit vapaasti siirtyä kyselyssä taaksepäin ”edellinen” – kohdan avulla ja eteenpäin ”seuraava” – kohdan avulla. Kun olet valmis, vastauksesi tallentuu lopussa olevan ”lähetä” – kohdan kautta.

Pyydän sinua täyttämään tämän kyselyn **sunnuntaihin 2.10.2016 mennessä**.

Lämmin kiitos yhteistyöstäsi ja vastauksistasi!

Tiina Nurhonen
sosionomiopiskelija, Mamk

Aila Marjamaa
sivistystoimen kehittämisspäällikkö

Lisätietoja voit tarvittaessa kysellä sähköpostilla: tiina.nurhonen@xxxx

Taustakysymykset:

1. Onko vastaajana *
 - molemmat huoltajat
 - äiti
 - isä
 - muu huoltaja

2. Onko perheenne *
 - kahden huoltajan perhe samassa taloudessa
 - kahden huoltajan perhe eri talouksissa
 - yhden huoltajan perhe

3. Onko 1. luokalla oleva lapsenne *
 - poika
 - tyttö
 - kaksoset tai useampi lapsi

4. Onko 1. luokalla oleva lapsenne ensimmäinen lapsistanne, joka on aloittanut koulun? *
 - kyllä
 - ei

5. Kuinka monta lasta perheessänne on? *
 - 1
 - 2
 - 3
 - 4 tai enemmän

6. Missä koulussa 1. luokalla oleva lapsenne käy koulua? *
 - Anttolan yhtenäiskoulu
 - Ihasjärven koulu
 - Launialan koulu
 - Haukivuoren yhtenäiskoulu
 - Kalevankankaan koulu
 - Lähemäen koulu

Tutkimuksen kysymykset

- Moision koulu
- Olkkolan koulu
- Otavan koulu
- Peitsarin koulu
- Päämajakoulu
- Rahulan koulu
- Rantakylän yhtenäiskoulu
- Ristiina
- Rouhialan koulu
- Rämälän koulu
- Sairilan koulu
- Suomenniemen koulu
- Tuppuralan koulu
- Urpolan koulu
- Vanhalan koulu

7. Millaisella luokalla lapsenne on? *

- luokalla, jossa on vain 1. luokkalaisia
- luokalla, jossa on useammalla luokka-asteella olevia (esim. 0-1 tai 1-2, tms.)
- pienryhmässä, 8-10 oppilasta tai vähemmän

8. Kuinka monta oppilasta lapsenne 1. luokassa on? *

- alle 10
- 10–16
- 17–21
- 22–25
- 26 tai enemmän
- en osaa sanoa

Lapsen hyvinvointi koulussa:

9. Lähtekö 1. luokalla oleva lapsenne mielellään kouluun aamulla? *

- kyllä (-> **hyppy kysymykseen 11**)
- ei

10. Jos ei, kertooko hän syyksi (voitte valita useita vaihtoehtoja)

- kiusaamisen
- koulussa tehtävien asioiden vaikeuden

Tutkimuksen kysymykset

- väsymyksen
- vatsakivun tai päänsäryn
- luokkatilanteiden rauhattomuuden
- pelot, millaiset pelot? _____
- muun, minkä? _____

11. Viihtyykö 1. luokalla oleva lapsenne koulussa? *

- kyllä (-> hyppy kysymykseen 13)
- ei

12. Jos ei, kertooko hän syyksi (voitte valita useita vaihtoehtoja)

- kiusaamisen
- liian vaikeat tehtävät
- väsymyksen
- vatsakivun tai päänsäryn
- luokassa on rauhatonta
- pelot, millaiset pelot? _____
- muun, minkä? _____

13. Onko 1. luokalla olevalla lapsellanne koulussa ystäviä? *

- kyllä
- ei

14. Kertooko 1. luokalla oleva lapsenne asioista, joissa hän onnistuu koulussa? *

päivittäin usein melko usein melko harvoin harvoin ei
 |-----|

15. Kertooko 1. luokalla oleva lapsenne asioista, jotka ovat hänelle koulussa vaikeita? *

päivittäin usein melko usein melko harvoin harvoin ei
 |-----|

Tutkimuksen kysymykset

16. Onko 1. luokalla olevalla lapsellanne koulukummi? *

- ei
- en tiedä
- kyllä

17. Miten 1. luokalla olevan lapsenne koulunkäynnin aloittaminen on muuttanut lapsenne ja perheenne elämää? Onko muutos mielestänne ollut?

- hyvä. Miten kuvailisitte tilannetta? _____
- en osaa sanoa
- huono. Miten kuvailisitte tilannetta? _____

Lapselle tarjottu tuki:

18. Onko 1. luokalla oleva lapsenne saanut tukea **esiopetuksen** aikana? *

- ei (-> hyppy kysymykseen 20)
- en osaa sanoa (-> hyppy kysymykseen 20)
- kyllä

19. *Millaista tukea* lapsenne on saanut **esiopetuksen** aikana?

(voitte valita useita vaihtoehtoja)

- esiopetuksen lastentarhanopettajalta
- kiertävältä erityislastentarhanopettajalta (Kelto)
- lapsenne omalta avustajalta esiopetuksessa
- muulta päiväkodin henkilöstöön kuuluvalta
- neuvolan
- Lasten kehityksen tukiyksikön sosiaalityöntekijän tai psykologin (LKY)
- perheneuvon
- perhetyön
- kotipalvelun
- lastensuojelun
- lastenpsykiatrisen erikoissairaanhoidon
- puheterapeutin

Tutkimuksen kysymykset

- fysioterapeutti
 - toimintaterapeutin
 - muuta tukea, mitä? _____
20. Onko lapsenne saanut *riittävästi tukea aloitettuaan 1. luokan* koulussa? *
- kyllä
 - en osaa sanoa
 - ei
21. Oletteko **pyytäneet** 1. luokalla olevalle lapsellenne tukea? *
- ei (-> *hyppy kysymykseen 25*)
 - kyllä ja olemme saaneet tukea (-> *hyppy kysymykseen 25*)
 - kyllä, mutta emme ole saaneet tukea
22. Millaista tukea **toivoisitte** lapsellenne hänen aloitettuaan koulun?
(voitte valita useita vaihtoehtoja)
- koulun tukea
 - neuvolan (-> *hyppy kysymykseen 25*)
 - lasten kehityksen tukiyksikön (LKY) sosiaalityöntekijän tai psykologin (-> *hyppy kysymykseen 25*)
 - lastenpsykiatrisen erikoissairaanhoidon (-> *hyppy kysymykseen 25*)
 - perheneuvon (-> *hyppy kysymykseen 25*)
 - perhetyön (-> *hyppy kysymykseen 25*)
 - kotipalvelun (-> *hyppy kysymykseen 25*)
 - lastensuojelun (-> *hyppy kysymykseen 25*)
 - puheterapeutin (-> *hyppy kysymykseen 25*)
 - fysioterapeutin (-> *hyppy kysymykseen 25*)
 - toimintaterapeutin (-> *hyppy kysymykseen 25*)
 - iltapäiväkerhotoiminta (-> *hyppy kysymykseen 25*)
 - muuta tukea, mitä? _____ (-> *hyppy kysymykseen 25*)

Tutkimuksen kysymykset

23. *Millaista koulun tukea toivoisitte* 1. luokalla olevalle lapsellenne?

(voitte valita useita vaihtoehtoja)

- lapsenne oman opettajan
- erityisluokanopettajan (lapsenne oma opettaja)
- jonkin toisen opettajan
- erityisopettajan
- koulunkäyntiavustajan
- lapsenne henkilökohtaisen avustajan
- koulukuraattori
- koulupsykologin
- kouluterveydenhoitajan
- koululääkärin

24. *Millaista koulukuraattorin tukea toivoisitte* 1. luokalla olevalle lapsellenne?

(voitte valita useita vaihtoehtoja)

- lapsellamme ei mielestämme ole tarvetta koulukuraattorin tukeen
- koulutyöskentelyyn liittyvissä asioissa
- sosiaalisissa suhteissa
- perheeseen ja vapaa-aikaan liittyvissä asioissa
- tunne-elämän asioissa
- koulunkäynnin siirtymävaiheissa (koulun alkaessa)
- muuta tukea, mitä? _____

25. *Onko* 1. luokalla olevalle lapsellenne **tarjottu** tukea? *

- ei, lapsemme ei ole mielestämme tarvinnut tukea (-> hyppy kysymykseen 29)
- ei, mutta lapsemme olisi mielestämme tarvinnut tukea (-> hyppy kysymykseen 29)
- kyllä

26. *Kuka on tarjonnut* lapsellenne tukea? (voitte valita useita vaihtoehtoja)

- koulu
- neuvola (-> hyppy kysymykseen 29)

Tutkimuksen kysymykset

- lasten kehityksen tukiyksikön (LKY) sosiaalityöntekijä tai psykologi (-> hyppy kysymykseen 29)
- lastenpsykiatrisen erikoissairaanhoidon (-> hyppy kysymykseen 29)
- perheneuvo (-> hyppy kysymykseen 29)
- perhetyö (-> hyppy kysymykseen 29)
- kotipalvelu (-> hyppy kysymykseen 29)
- lastensuojelu (-> hyppy kysymykseen 29)
- puheterapeutti (-> hyppy kysymykseen 29)
- fysioterapeutti (-> hyppy kysymykseen 29)
- toimintaterapeutti (-> hyppy kysymykseen 29)
- iltapäiväkerhotoiminnan työntekijä (-> hyppy kysymykseen 29)
- muu, mikä tai kuka? _____ (-> hyppy kysymykseen 29)

27. *Kuka koulun työntekijöistä on tarjonnut lapsellenne tukea?*

(voitte valita useita vaihtoehtoja)

- lapsenne oma opettaja
- erityisluokanopettaja (oppilaan oma opettaja)
- joku toinen opettaja
- erityisopettaja
- koulunkäyntiavustaja
- lapsenne henkilökohtainen avustaja
- koulukuraattori
- koulupsykologi
- kouluterveydenhoitaja
- koululääkäri
- muu, kuka? _____

28. *Millaista tukea koulukuraattori on lapsellenne tarjonnut?*

(voitte valita useita vaihtoehtoja)

- koulukuraattori ei ole tarjonnut lapsellemme tukea
- koulutyöskentelyyn liittyvissä asioissa

Tutkimuksen kysymykset

- sosiaalisissa suhteissa
- perheeseen ja vapaa-aikaan liittyvissä asioissa
- tunne-elämän asioissa
- koulunkäynnin siirtymävaiheissa (koulun alkaessa)
- muuta tukea, mitä? _____

29. **Saako** 1. luokalla oleva lapsenne *tukea* koulussa tai muualla? *

- ei (-> **hyppy kysymykseen 33**)
- en tiedä, saako lapseni tukea koulussa (-> **hyppy kysymykseen 33**)
- kyllä

30. *Millaista tukea* lapsenne on **saanut** aloitettuaan koulun?

(voitte valita useita vaihtoehtoja)

- koulun tukea
- neuvolan (-> **hyppy kysymykseen 33**)
- lasten kehityksen tukiyksikön (LKY) sosiaalityöntekijän tai psykologin (-> **hyppy kysymykseen 33**)
- lastenpsykiatrisen erikoissairaanhoidon (-> **hyppy kysymykseen 33**)
- perheneuvon (-> **hyppy kysymykseen 33**)
- perhetyön (-> **hyppy kysymykseen 33**)
- kotipalvelun (-> **hyppy kysymykseen 33**)
- lastensuojelun (-> **hyppy kysymykseen 33**)
- puheterapeutin (-> **hyppy kysymykseen 33**)
- fysioterapeutin (-> **hyppy kysymykseen 33**)
- toimintaterapeutin (-> **hyppy kysymykseen 33**)
- muuta tukea, millaista? _____ (-> **hyppy kysymykseen 33**)

31. *Millaista koulun tukea* lapsenne on **saanut** aloitettuaan 1. luokan?

(voitte valita useita vaihtoehtoja)

- lapsenne oman opettajan
- erityisluokanopettajan (lapsenne oma opettaja)

Tutkimuksen kysymykset

- jonkin toisen opettajan
- erityisopettajan
- koulunkäyntiavustajan
- lapsenne henkilökohtaisen avustajan
- lapsenne koulukummin
- koulukuraattorin
- koulupsykologin
- koululääkärin
- kouluterveydenhoitajan
- Muuta tukea koulussa, mitä? _____

32. *Millaista koulukuraattorin tukea* lapsenne on **saanut** aloitettuaan 1. luokan?

(voitte valita useita vaihtoehtoja)

- lapsemme ei ole saanut koulukuraattorin tukea
- koulutyöskentelyyn liittyvissä asioissa
- sosiaalisissa suhteissa
- perheeseen ja vapaa-aikaan liittyvissä asioissa
- tunne-elämän asioissa
- koulunkäynnin siirtymävaiheissa (koulun alkaessa)
- muuta tukea, mitä? _____

33. **Onko** 1. luokalla olevan lapsenne saamasta **tuesta ollut apua?** *

- lapsemme ei ole tarvinnut tukea
- en tiedä saako lapsemme tukea koulussa
- kyllä
- ei. Miten kuvailisitte tilannetta? _____

34. Oletteko saaneet **riittävästi tietoa**, millaista tukea lapsenne voisi saada? *

- kyllä
- ei

35. Millaisista asioista haluaisitte lisätietoa?

Vanhemmalle tarjottu tuki:

36. Oletteko saaneet **riittävästi tukea** koululaisen vanhempana lapsenne aloitettua 1. luokan? *

- kyllä
- ei

37. Oletteko **pyytäneet** tukea vanhemmuuteen? *

- ei, emme ole tarvinneet tukea (-> hyppy kysymykseen 41)
- kyllä ja olemme saaneet tukea (-> hyppy kysymykseen 41)
- kyllä, mutta emme ole saaneet tukea

38. *Millaista tukea* olisitte **toivoneet** koululaisen vanhempana?

(voitte valita useita vaihtoehtoja)

- lapsenne koulun tukea
- neuvolan (-> hyppy kysymykseen 41)
- lasten kehityksen tukiyksikön (LKY) sosiaalityöntekijän tai psykologin (-> hyppy kysymykseen 41)
- lastenpsykiatrisen erikoissairaanhoidon (-> hyppy kysymykseen 41)
- perheneuvon (-> hyppy kysymykseen 41)
- perhetyön (-> hyppy kysymykseen 41)
- kotipalvelun (-> hyppy kysymykseen 41)
- lastensuojelun (-> hyppy kysymykseen 41)
- muuta tukea, mitä? _____ (-> hyppy kysymykseen 41)

39. *Millaista* lapsenne **koulun tukea** olisitte **toivoneet** koululaisen vanhempana?

(voitte valita useita vaihtoehtoja)

- lapsenne oman opettajan
- erityisluokanopettajan (lapsenne oma opettaja)
- jonkin toisen opettajan

Tutkimuksen kysymykset

- erityisopettajan
- koulunkäyntiavustajan
- lapsenne henkilökohtaisen avustajan
- koulukuraattorin
- koulupsykologin
- kouluterveydenhoitajan
- muuta tukea, mitä? _____

40. *Millaista koulukuraattorin tukea* olisitte **toivoneet** koululaisen vanhempana?

(voitte valita useita vaihtoehtoja)

- emme ole tarvinneet koulukuraattorin tukea vanhemmuuteen
- lapsenne koulutyöskentelyyn liittyvissä asioissa
- lapsenne sosiaaliin suhteisiin liittyvissä asioissa
- perheeseen ja vapaa-aikaan liittyvissä asioissa
- lapsenne tunne-elämään liittyvissä asioissa
- lapsenne koulunkäynnin alkamiseen liittyvissä asioissa
- muuta tukea, mitä? _____

41. Onko teille **tarjottu** tukea koululaisen vanhemman arkeen? *

- ei (-> **hyppy kysymykseen 45**)
- kyllä

42. *Kuka on tarjonnut* teille tukea vanhemmuuteen? (voitte valita useita vaihtoehtoja)

- lapsenne koulu
- neuvola (-> **hyppy kysymykseen 45**)
- lasten kehityksen tukiyksikön (LKY) sosiaalityöntekijä tai psykologi (-> **hyppy kysymykseen 45**)
- lastenpsykiatrinen erikoissairaanhoido (-> **hyppy kysymykseen 45**)
- perheneuvo (-> **hyppy kysymykseen 45**)
- perhetyö (-> **hyppy kysymykseen 45**)
- kotipalvelu (-> **hyppy kysymykseen 45**)

Tutkimuksen kysymykset

- lastensuojelu (-> hyppy kysymykseen 45)
- muu, mikä/kuka? _____ (-> hyppy kysymykseen 45)

43. *Kuka lapsenne koulusta on tarjonnut* teille tukea koululaisen vanhemmuuteen?

(voitte valita useita vaihtoehtoja)

- lapsenne oma opettaja
- erityisluokanopettaja (lapsenne oma opettaja)
- erityisopettaja
- koulunkäyntiavustaja
- lapsenne henkilökohtainen avustaja
- koulukuraattori
- koulupsykologi
- kouluterveydenhoitaja
- koululääkäri
- muu, kuka? _____

44. *Millaista tukea koulukuraattori on tarjonnut* teille koululaisen vanhempana?

(voitte valita useita vaihtoehtoja)

- koulukuraattori ei ole tarjonnut meille tukea vanhemmuuteen
- lapsenne koulutyöskentelyyn liittyvissä asioissa
- lapsenne sosiaalisissa suhteissa
- perheeseen ja vapaa-aikaan liittyvissä asioissa
- lapsenne tunne-elämän asioissa
- lapsenne koulunkäynnin aloittamiseen
- muuta tukea, mitä? _____

45. **Saatteko tukea** koululaisen vanhemman arkeen? *

- ei, emme ole tarvinneet tukea (-> hyppy kysymykseen 49)
- kyllä

Tutkimuksen kysymykset

46. *Millaista tukea saatte* koululaisen vanhemman arkeen?

(voitte valita useita vaihtoehtoja)

- lapsenne koulusta
- neuvolasta (-> hyppy kysymykseen 49)
- lasten kehityksen tukiyksikön (KLY) sosiaalityöntekijältä tai psykologilta (-> hyppy kysymykseen 49)
- lastenpsykiatrisesta erikoissairaanhoidosta (-> hyppy kysymykseen 49)
- perheneuvosta (-> hyppy kysymykseen 49)
- perhetyöstä (-> hyppy kysymykseen 49)
- kotipalvelusta (-> hyppy kysymykseen 49)
- lastensuojelusta (-> hyppy kysymykseen 49)
- muualta, mistä? _____ (-> hyppy kysymykseen 49)

47. *Millaista tukea koululaisen vanhempana saatte* lapsenne koulusta?

(voitte valita useita vaihtoehtoja)

- lapsenne omalta opettajalta
- erityisluokanopettajalta (oppilaan oma opettaja)
- erityisopettajalta
- koulunkäyntiavustajalta
- lapsenne henkilökohtaiselta avustajalta
- koulukuraattorilta
- koululääkäriltä
- koulupsykologilta
- kouluterveydenhoitajalta
- muulta, keneltä? _____

48. *Millaista koulukuraattorin tukea saatte* koululaisen vanhempana?

(voitte valita useita vaihtoehtoja)

- emme saa koulukuraattorin tukea vanhemmuuteen
- lapsenne koulutyöskentelyyn liittyvissä asioissa
- lapsenne sosiaalisissa suhteissa

Tutkimuksen kysymykset

- perheeseen ja vapaa-aikaan liittyvissä asioissa
- lapsenne tunne-elämän asioissa
- lapsenne koulunkäynnin aloittamiseen
- muuta tukea, mitä? _____

49. Onko koululaisen vanhemman arkeen saamastanne tuesta ollut teille apua? *

- emme ole tarvinneet tukea
- kyllä
- ei. Miten kuvailisitte tilannetta? _____

50. Oletteko saaneet riittävästi tietoa, millaista tukea koululaisen vanhempana voisitte saada? *

- kyllä
- ei

51. Millaisista asioista haluaisitte saada lisätietoa?

Yhteistyö- ja tiedon siirtyminen:

52. Miten yhteistyö 1. luokalla olevan lapsenne **opettajan** kanssa mielestänne toimii? *

erittäin hyvin hyvin melko hyvin kohtalaisesti huonosti erittäin huonosti
 |-----|

53. Millaista yhteistyötä *lapsenne opettajan* kanssa toivoisitte?

54. Miten yhteistyö lapsenne **koulun** kanssa mielestänne toimii? *

erittäin hyvin hyvin melko hyvin kohtalaisesti huonosti erittäin huonosti
 |-----|

55. Millaista yhteistyötä lapsenne **koulun** kanssa toivoisitte?

Tutkimuksen kysymykset

56. Onko teillä ollut tarvetta yhteistyölle lapsenne koulun **koulukuraattorin** kanssa? *

- ei
- kyllä. Miten kuvailisitte yhteistyön toimivuutta? _____

57. Millaista yhteistyötä lapsenne koulun **koulukuraattorin** kanssa toivoisitte?

58. Tuntuuko, että *mielipidettänne tai tietöanne* lapsenne asioista *arvostetaan* koulussa?*

erittäin hyvin hyvin melko hyvin kohtalaisesti huonosti erittäin huonosti

|-----|

59. **Miten toivoisitte**, että mielipiteenne ja tietonne lapsenne asioista huomioitaisiin koulussa?

60. Oletteko voineet *vaikuttaa tai osallistua* lapsenne koulun toimintaan? *

- kyllä. Miten olette voineet vaikuttaa tai osallistua? _____
- ei, en ole kokenut siihen tarvetta
- ei, mutta haluaisin jatkossa

61. *Miten haluaisitte* vaikuttaa tai osallistua lapsenne koulun toimintaan?

(voitte valita useita vaihtoehtoja)

- emme koe tarvetta vaikuttaa tai osallistua koulun toimintaan
- vanhempainiltojen suunnitteluun ja järjestämiseen
- koulun juhlien ja tapahtumien suunnitteluun ja järjestämiseen
- teemapäivien suunnitteluun ja järjestämiseen
- retkien ja leirikoulujen suunnitteluun ja järjestämiseen
- koulumatkan turvallisuuden suunnitteluun ja kehittämiseen
- koulukiusaamisen ehkäisyyn ja puuttumiseen liittyvien toimintatapojen suunnitteluun ja kehittämiseen
- välituntitoiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen
- kodin ja koulun yhteistyön suunnitteluun ja kehittämiseen
- kouluympäristön (tilat ja koulun piha) suunnitteluun ja kehittämiseen ja/tai toteuttamiseen
- osallistua varainhankintaan

Tutkimuksen kysymykset

- koulun järjestyssääntöjen valmisteluun
- kouluruokailun suunnitteluun ja kehittämiseen
- koulupäivän rakenteen suunnitteluun ja kehittämiseen
- oppituntien sisältöjen suunnitteluun ja kehittämiseen
- lomien pituuden ja sijoittamisen suunnitteluun ja kehittämiseen
- koulun lukuvuosisuunnitelman valmisteluun
- Mikkelin alueen paikallisen opetussuunnitelman valmisteluun
- oppilashuoltoon ja sen kehittämiseen
- koulun toiminnan arviointiin
- muuten, miten? _____

62. Onko 1. luokalla olevan lapsenne asioissa järjestetty **tiedonsiirtopalaveri**, jossa on ollut mukana sekä esiopetuksen että koulun opettajat teidän lisäksenne? *

- kyllä
- ei

63. Mitä muuta haluaisitte sanoa?

Lämmin kiitos ajastasi ja vastauksistasi!